

actualitatea literară

nr. 126, anul XIII

septembrie-octombrie 2023

■ revistă a unirii scriitorilor din românia ■

■ www.actualitatealiterara.ro ■

■ **Nicolae SILADE:**
Despre cele două literaturi
române și noua literatură

■ **Vasile PROCA:**
Gellu DORIAN: „Marele
singuratic” al Poesiei

■ **Magda URSACHE:**
Româna de tranziție

■ **proză: Constantin STANCU,**
Ion Toma IONESCU

Dorin Boroiianu

■ **cronici
literare de:**
Cornel UNGUREANU,
Adrian Dinu RACHIERU,
Radu CIOBANU, Gheorghe
SECHEȘAN, Remus V.
GIORGIONI, Romeo
Aurelian ILIE

■ **poezie:**
Mihail Soare,
Miruna Mureșanu,
Octavian Mihalcea,
Georgiana Mărculescu

■ **meridiane** ■

Tereza Stejskalová
Traducere: Mircea Dan DUȚĂ
Branislav Nušić (1864-1938)
Prezentare și traducere: Eugen D. POPIN

Editorial

Nicolae SILADE

Despre cele două literaturi române și noua literatură

M-am întors de la Festivalul Internațional de Poezie de la Sighetu Marmației (ediția cu nr. 50) și de la Festivalul Internațional de Literatură de la Timișoara, ediția a XII-a, mult mai convins că există două literaturi române: una îmbătrânită, anchilozată, putredă, întemnițată în șabloane de tot felul, și alta vioaie, tânără, exhibiționistă, fără reguli și fără control. Și una și alta au în comun doar folosirea limbii române. Și una și alta permit veleitarilor să se considere genii, pentru că ambele sunt lipsite de un spirit critic adecvat. Și nu e vorba doar despre generații aici. Pot foarte bine să existe vârful „vioaie” în literatura îmbătrânită, după cum pot fi și mucegaiuri în literatura tânără. Asta nu înseamnă însă că ele, cele două literaturi, s-ar putea uni, cândva, cumva, spre a-și găsi un loc binemeritat în literatura universală. Dezbinarea generaționistă din viața noastră literară le ajută să existe separat pe mai departe. Dacă scriitorii în vârstă n-au habar că există și o literatură tânără și nici nu pot pătrunde în ea, chiar dacă și-ar dori, tinerii literați evită cu obstinație accesul în literatura ai cărei reprezentanți sunt încă în putere și la putere. Și chiar dacă aceștia le-ar deschide toate porțile, ei ar refuza să intre. Motivele sunt lesne de înțeles. Literatura tânără se îndreaptă spre noua literatură. A nu se confunda cu „literatura nouă” văzută de George Călinescu. Pentru că noua literatură, după atâtea experimente și isme, după atâtea invenții și inovații tehnologice, după atâtea setări și resetări globaliste, încearcă, în ciuda contextului social-politic actual, în ciuda ereziilor lumii în care trăim, să-și regăsească busola, să redevină ceea ce a fost dintotdeauna: literatură, literatură adevărată. Să redevină, din cenușăreasă, regină a artelor. Se simte asta. Se vede asta. Și atâtea vreme cât omul nu s-a schimbat în decursul mileniilor, nici în gândire, nici în simțire, nici în bine, nici în rău, opere precum Iliada și Odiseea, Divina Comedie, Luceafărul, Epopeea lui Ghilgames, Cântarea Cântărilor, ca să dau doar câteva exemple, se cer continuate cu alte opere, noi, dar pe măsura lor. Căci „toate-s vechi și nouă toate”!

„Există două literaturi române: una îmbătrânită, anchilozată, putredă, întemnițată în șabloane de tot felul, și alta vioaie, tânără, exhibiționistă, fără reguli și fără control. Și una și alta au în comun doar folosirea limbii române. Și una și alta permit veleitarilor să se considere genii, pentru că ambele sunt lipsite de un spirit critic adecvat”

Un poet de forță și exemplar: Mircea Bârsilă

Am tot combătut la rubrica aceasta despre Poet/Poezie, iar acum am găsit de bine că este timpul să mai și exemplific. Un poet adevărat, pe care îl cunoaștem din vremea tinereții noastre *revoluționare* – a nu se citi: trecut comunist! – poet care mai este și *universal*: născut în Oltenia, trăit în școlit în Banat, este piteșteanul Mircea Bârsilă. Și ne aducem aminte din vremea aceea, când băteam cu toții pe la porțile redacțiilor, de o alegorie a Poeziei, emisă de aspirantul M.B.: Poezia se compară cu o groapă de 2x2x2 pe care o sapi cu efortul aferent. Ca apoi s-o umpli la loc, cum făceau la armată cu noi caporalii și sergenții; dacă am înflorit puțin elementele alegoriei, autotorele noastre ne va ierta. Dar realitatea aceasta este: poezia e un efort gratuit, făcut „de amorul artei”, că de aceea s-a și inventat dictonul acesta nimerit. („Să fiți oare un tânăr care trece fluierând nonșalant și grăbit pe sub ferestrele redacțiilor?” – se întreba Ion Gheorghe despre subsemnatul la Poșta redacției de la „Luceafărul” pe care o ținea neabătut și „nebiruit”.)

Dar să lăsăm flecărele și să ne apropiem de miezul problemei. *Obiectul* care ne-a oferit nouă prilejul nimerit pentru întâmpinarea de față este cel mai recent volum de versuri al „împricinatului”: Mircea Bârsilă, *Vise, reverii, vedenii*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022. Titlul sună cumva similar cu *Faruri, vitrine, fotografii* al unui coleg de generație, dar e cu totul altă „mâncare de pește”; departe de experimentalismul afișat al aceluia. Iar lecturând noi placheta – de o sută una pagini – ne-am tot întrebat ce e cu clasică „neliniște metafizică”, sau *chintesență existențială*, a acestui poet robust și introvertit, după cum îl *citim* noi. Așa cum îl clasifică și instanțele critice – modul în care îl încadrează istoria literară în „TPEP”: *tabelul periodic al elementelor poetice*.

Un poet robust; vâna mitico-metafizică. „Poezia optzecistă” (Eikon, 2021)

Am fost curioși și interesați să vedem cum îl vede Mircea Bârsilă, criticul și istoricul literar pe poetul M.B. Și ne-am dus la sursă, cea menționată în intertitlu, o istorie alternativă a optzecismului scrisă de însuși poetul Bârsilă. (Acum, hai să nu fim fățarnici: am apelat la acest procedeu cu scopul de a ne scoate și pe noi în evidență. A menționa vasăzică evenimentul de a fi introduși noi înșine în această istorie a poetului-critic-și-istoric. Istorie care cuprinde nu 12 sau 15 nume de optzeciști canonici, ci chiar 81 de autori, aceluși „în plus” de optzeciști fiind, cu siguranță poetul RVG... Că toate că celelalte istorii pe *dânsul* l-au ocolit sistematic). Dacă în celelalte portrete de optzeciști – cele 80 plus unu – istoricul se arată a fi un generos, în privința dumisale este chiar parcimonios: se lasă prezentat mai cu seamă prin referințele critice. Iar în deschiderea întâmpinării de(spre) sine, face mai degrabă un portret mișcării literare timișorene devenite celebre: *monodersilismul*, nume care vine de la *Monoran-Derlea-Bârsilă*.

Revenind acum la oile noastre, după zicerea „zicerii”: câmpu-i alb, oile-s negre/Cin-le vede nu le crede...”: Poetul Mircea Bârsilă, poet existențialist, a publicat în anul 2000 „O linie aproape neagră”, a patra din cele 10 cărți de poezie; lista lor începând cu *Obrazul celălalt al lunii* (1982) și *Argint galben*, 1988. Cu toatele bine primate și receptate de critică. În poemul omonim al volumului recent publicat, poetul are nisaiva *vedenii* – apariții care le depășesc vizibil pe cele onirice (*vis*), dar și visurile cu ochii deschiși, *reverii*: „Doar că eu nu mai am/ nici *vis*, de mai multă vreme, și nici *reverii*, ci doar *vedenii* (s.n.). Odată/ mi-a apărut aieva...”, etc. Dar cine oare îi apare aieva Poetului nostru?... Mai întâi filosoful grec Empedocle, retor și medic sicilian. „Într-o altă vedenie se făcea că sunt o carte”, iar mai apoi un mistreț (cu colți de argint?). În visul-vedenie mai apar și „cei doi zgriptori” care îi zgreetă în măruntaie, și niște negre furnici sanguine, însetate de sânge poetic...

Când pronunță cuvântul „vână”, un exeget se referă, desigur, la tonul robust și la forța imaginilor. La pregnanța viziunii poetice. Poetul M. Bârsilă le are pe toate acestea, trans-

ferate în plan mitic și metafizic, coborând – sau urcând? – la esențe. Criticii au remarcat *starea existențială febrilă* a poeziei marca M.B. (Zenovie Cărlugea), durerea transfigurată în *dolorism*.

Remus V. GIORGIONI

„Cin-le vede nu le crede/ Cin-le păste le cunoaște...” Un atac metafizic

Continuând să dezvoltăm alegoria din poem, cea cu cartea, constatăm că Poetul-Carte începe să se risipească în vânt, pierzându-și pe rând foile, autofoietându-se: „și fiecare foaie era luată de vânt” Poema se continuă cu o femeie gravidă *de semne*, surprinsă în stare de trava-

liu: nașterea Poeziei. Momente în care el *urlă și geme* în durerile faterii/zămislirii. În ipostaza sa de mistreț vânat „c-un topor adus de un chior și cuțite ascuțite” poetul se pretează la niște jocuri dureroase: „Zac între viață și moarte întins pe iarba verde și răcoroasă de la marginea unei vâlcele...” Și așa se naștea Poezia: după atacul acesta nemilos, poetul muribund rămânând epuizat de puteri pe câmpie.

Poetul combină mitologia greco-romană cu întâmplările biblice de-o pildă, în poemele *Toiagul înfrunzit* și *Ritual vesperal*. În ambele apare zeița Artemis - Diana, zeița vânătorii, fala efesenilor. În poema din urmă, zeița îi bate poetului la ușă (în ipostază de iubită, îi sună la... sonerie). Dar Poetul se află în febra creației: „lucrez, citesc, scriu”, nu are timp de aventuri erotico-mitice! Iar celălalt poem ne amintește de biblica întâmplare – dublă – a toiagului lui Aaron. În prima fază – Exod 7 – toiagul fratelui lui Moise se transformă în șarpe, înghițindu-le apoi pe toate celelalte toiage, cele ale vrăjitorilor/magilor egipteni. Iar a doua oară, cu prilejul uneia dintre cele 10 cârtiri ale poporului în pustie, Aaron face în fața celorlalte 11 triburi evreiești o demonstrație de forță: „A doua zi, când a intrat Moise în cortul măturiei, iată că toiagul lui Aaron, care era pentru *casa lui Levi, inverzise, făcuse muguri, înflorise și copse-se migdale*” (Numeri/Numerale 17:8 – s.n.). Și totul într-o singură zi, peste noapte. Iar la poetul nostru, poemul e un toiag inverzit / înfrunzit; înflorit și gata rodit. Împodobit.

Mai departe, în poemul cu pricina, Poetul mimează nebunia profetică – „face pe nebunul” ca regele David prizonier la filistenii. Sau ca Sfântul Apostol Pavel, care le cere enoriașilor într-una din epistole să suporte din partea lui și puțină *nebunie...* (e vorba, cu siguranță despre „nebunia” lui Dumnezeu, care este cu mult mai înțeleaptă decât oamni!). O, *dac-ați putea suporta puțină nebunie din partea mea, v-aș răsplăti prin poezia mea, vrea să spună Poetul, declarându-se dispus să ni-l arate pe Hermes Trismegistos, pe Artemis (din nou); zeii Cibeles și Dionisos.*

■ Continuare în pagina 4

ilustrațiile numărului

Ilustrăm acest număr cu lucrări realizate de artiștii plastici prezenți în Tabăra de creație de la Gârnici (Caras-Severin)

Între Petru Vintilă senior și Petru Vintilă junior

Cornel UNGUREANU

1. Arborele genealogic

„Enciclopedia Banatului” de Petru Vintilă ar putea fi completată (înțelegă?) după lectura volumelor: **Petru Vintilă, Omul născut pe brazdele plugului. Viață de orfan** (Prefață de Nicolae Bocșan. Ediție introductivă, studiu și note de Laurențiu Ovidiu Roșu, Cluj-Napoca, 2013), Mihai Vintilă, **Iarba din curtea mea**, Reșița, 2014, cu un Cuvânt înainte de Mircea Cavadia) și Mihai Vintilă, **Din însemnările unui medic veterinar**. (Ploiești, 2012). Cred că teribilul succes de literat al lui Petru Vintilă din anii cincizeci (Petru Vintilă - fiul, să scriem) i-a stimulat pe fratele Mihai și pe tată să scrie «povestea» vieții lor. În studiul introductiv de la **Omul crescut pe brazdele plugului** citim bănuiala că numita carte a fost scrisă la imboldul fiului: sunt sigur că așa a fost. Mare iubitor de documente, spirit enciclopedic, Petru Vintilă-fiul a insistat pe lângă tată să scrie «povestea» vieții sale. Cartea Tatălui este importantă pentru cine vrea să afle itinerariile unui soldat din Banat în primul război mondial. De la Crușovăț la Caransebeș, la Lugoj, la Icin, la Budapesta, ca soldat vrednic

mine), scriitor, poet, dramaturg, pictor naiv, a fost un exemplu pentru mine.» După năzdrăvăniile și succesele fratelui mai mare, Mihai Vintilă precizează:

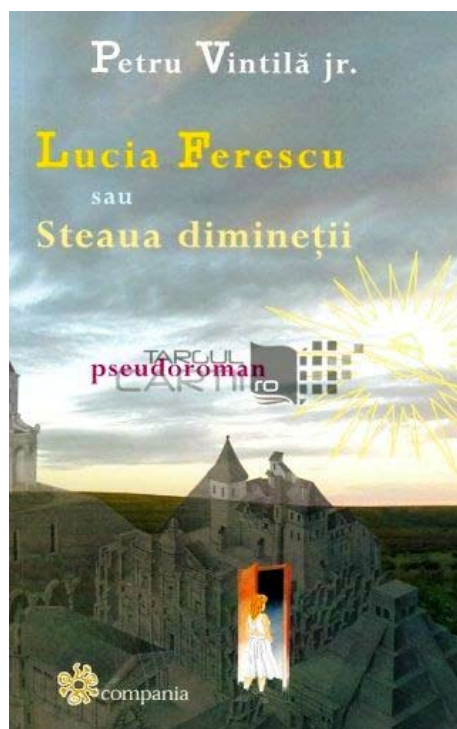
«În urma lui (Petru a decedat la 80 de ani) a rămas un singur copil, tot Petru. Noi, ai casei, îi spuneam Țucurel. Și ne apostrofa mereu, că atunci când va îmbătrâni, cum o să-i mai spunem. De multe ori și acum îi spun Țucurel, deși a trecut jumătate de secol.»

Petru Vintilă jr. explică Mihai Vintilă, are un fiu, tot Petru...

2. Pseudoroman

sau alte știri despre Apocalipsă?

Volumul lui Petru Vintilă jr. „Lucia Ferescu sau Steaua dimineții”, «pseudoroman». Roman sau pseudoroman? Cartea lui Petru Vintilă jr. mi se pare de o erudiție copleșitoare. Imaginea Bucureștilor, lecturile Bibliei, felul de a face, pe urmele lui Mircea Eliade și a lui I.P. Culianu, istoria religiilor, felul de a descoperi și analiza „urme” aparțin unui cititor de elită și unui fel aparte de a ne apropia de ficțiunea „științifică”. Cartea e dedicată lui Victor Kernbach, unchi și mentor al lui: juniorul pare a se apropia mai mult de s.f. și mai puțin de re-

tocrată Dora d Istria.

Partea a doua a (pseudo)romanului se desfășoară în anii patruzeci, secolul trecut, în București. Suntem, din nou, în lumea „cea mai bună” a orașului. Cel întâlnit, sedus, cucerit e „tânărul și chipeșul Marius Apostolescu”. E trecut și el prin școli înalte, dar e mereu uimit de extraordinarele lămuriri/explicații pe care i le dă tânăra, frumoasa, enigmatică, Lucia Ferescu. Vor dispărea amândoi, umilind polițiștii care ar fi trebuit să-i găsească.

În partea a treia suntem în State. Sau: „Într-o zi de octombrie a anului 1988, Alexandru Theodorescu, unul dintre învățăceii preferați ai lui Ioan Petru Culianu, profesor invitat la Divinity School a Universității din Chicago, a primit un telefon de la o femeie care-i solicita un interviu pentru o prestigioasă revistă de istorie din SUA”. Dialogul dintre cei doi se întreru-

pe în momentul în care Lucia Ferescu alungă din restaurant un șir de huligani. Savantul Alexandru rămâne uluit. I se pare că a asistat la „un spectacol halucinant de magie și supranatural”. „Voi, care vă ocupați de istoria religiilor, nu scrieți despre magie și supranatural?”, îl mustră Lucia, tot tânără, tot fascinantă, tot atât de erudită încât poate să reia ideile lui Ioan Pentru Culianu și ale ucenicului Alexandru. Și să le dezvolte. Fiindcă cei care au depășit limitele au fost mereu concetățenii ei, răspunsurile la alte întrebări insurmontabile vor fi date tot de către un român. „De altfel, nu peste multă vreme, în România, medicul Toni Victor Moldovan va reuși să descifreze câteva dintre tainele vechilor religii ale lumii, cu ajutorul mitologiei, istoriei și a ultimelor descoperiri științifice, mai ales din biologie, genetică, antropologie și fizică cuantică”.

„În concluzie, totul se întâmplă ca un plan întocmit de Dumnezeu înainte de zidirea Universului”.

Epilogul arată cum se desfășoară „concluzia”. Apocalipsa. „Ziua aceea de iulie a anului 2060 pogorâse asupra Cetății Eterne o căldură cumplită. Încă de la primele ore ale dimineții, soarele parcă se topise pe cerul de un albastru spălăcit, înfierbântând nefiresc pământul...” Apocalipsa, zice Petru Vintilă jr. se întâmplă în iulie 2060. Mai avem vreme.

3. Petru Vintilă jr și societățile secrete

Și «Supraveghetorul» e tot un pseudoroman. Și tot un roman despre Apocalipsă. Constantin Ferescu-Mărgineanu, după studii înalte la Padova și la Paris, devine apropiatul ilustrului profesor de Mallencourt care îi lasă

moștenire o valiză cu manuscrisele sale... secrete. Apare un «inger» care îi «ordonă» să-i predea moștenirea. Constantin Ferescu, întors acasă, refuză și se refugiază la Sibiu ca să-și protejeze moștenirea. Dispare și urmașul său se duce la Sibiu după valiza secretă.

În primăvara anului 1993, un tânăr medic român... a descoperit cu totul întâmplător în pivnița unei străvechi case din Sibiu o ladă ferecată care conține un vraf de hârtii scrise de mână.

«După aproximativ un deceniu, în jurul anului 2000, același medic a publicat o carte foarte consistentă și bine documentată în care a construit o teorie surprinzătoare plecând de la studiul atent al celor mai importante mituri și religii». Să fie vorba de un «supraveghetor»? De înși sosiți de pe alte planete care vor să afle ce-i cu lumea noastră? Să ne supravegheze? «Lansa, astfel, primul în lume ipoteza tulburător de plauzibilă a unor specii nepământene în istoria civilizației umane și asta încă din timpurile imemorabile ale diferitelor tipuri de umanoizi.»

Cum toate în pseudoroman sunt topografiate și datate, cum pseudoromanul „trebuie” să fie o carte de știință, autorul se va implica direct în „istoriile” relatate. Și îl va implica și pe unchiul său, Victor Kernbach.

„București, 1972. «Obişnuim să merg destul de des în vizită la unchiul meu, Victor Bachmann, scriitor de literatură științifico-fantastică, un pasionat cercetător al protoistoriei». Cum pseudoromanul trebuia să fie (și) o carte de știință, Petru Vintilă jr. își citează des unchiul, dar și pe Mircea Eliade, Ioan Petru Culianu, Daniel Constantin, dar și pe Emilian M. Dobrescu, cu Dicționarul societăților

secrete și discrete la începutul mileniului 3, dar și pe Serge Hutin, Societăți secrete. Pe pagini întregi este vorba de „Secretul suprem” al lui David Icke. „David Icke susține cu argumente ideea că, de fapt, „Împărăția lui Dumnezeu” ar fi populată de specia extraterestrilor reptilieni, ființe venite din constelația Draco... superioare omului din multe puncte de vedere, mai ales că acestea sunt capabile să-și controleze așa numitele „puteri paranormale”, puteri existente în toți oamenii dar interzise și inaccesibile nouă din motive de securitate”, scrie Vintilă jr. în ultimul său pseudoroman. Și în romanul anterior, „Lucia Ferescu și Steaua dimineții”, era studiat Toni Victor Moldovan, nu atât ca Jim Mars, cu a sa „Guvernarea din umbră. Istoria secretă care leagă Comisia Trilaterală, Fracmasoneria, și Mariile Piramide”.

Deocamdată, acest pseudoroman devine o Carte Manifest. Și, în încheiere, cu trimitere la ziua de azi: „Mai ales în ultimii trei ani (din 2020 încoace) de când abjectele slugi ale oculte au abătut asupra omenirii potlogăria pandemiei, se observă cu ochiul liber o grabă disperată de a-și impune strategia de slavizare a întregii omeniri, de întoarcerea pentru totdeauna CS”. Cum se numește oare acel regim politic care-ți pune pumnul în gură și îți astupă urechile și ochii, îți arestează gândirea și îți interzice dreptul la liberă exprimare, la opinie? Toate acestea se întâmplă ACUM”. E cazul să ne amintim că în 1945 Petru Vintilă senior publica în ziarul „Deșteptarea” din Timișoara un Manifest cu speranța într-o altă lume... Vintilă junior trăiește îngrijorarea... și acum.

versuri de altădată

călătoriile

se spune că aici au sfârșit vor sfârși toate călătoriile. eu cred mai degrabă că ele încep de aici.

dar ce poate știi despre viață
cel ce trăiește din plin
suspendat într-un gol într-o clipă
și ea suspendată?

martor al crezului meu
e firul de iarbă ivit dintre lespezi. și pasul
celui ce calcă peste morminte.

sfântul francisc din assisi

în puterea soarelui suntem cu toții
spunea
sfântul francisc din assisi
era o cugetare profundă
și desigur poetică
de vreme ce soarele
nu era pentru el soarele
ci domnul și fratele nostru.

Nicolae SILADE

nicolaesilade.blogspot.com

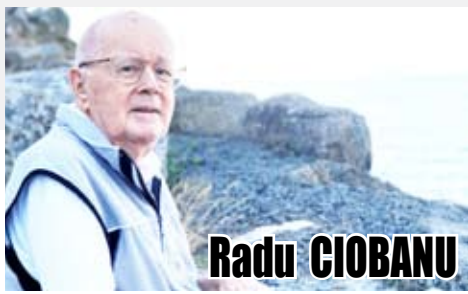
al Împăratului, Petru Vintilă trăiește mândria de a deveni, după o importantă bătălie, caporal. (Itinerariile lui Petru Vintilă - tatăl se aseamănă cu cele ale lui Tata Oancea, și el încorporat la Caransebeș, și el așezat o vreme la Icin, și el revenit acasă „în România Mare” după Unire: de ce nu-și amintește Petru Vintilă de Tata Oancea, și el între memorialiștii primului război mondial?). Caporal, pe urmă sergent, pe urmă plutonier. Fiecare pagină respiră mândria celui care, „născut pe brazdele plugului” obține, cu „noroc”, curaj, perseverență, vitejie, fidelitate, disciplină, succes după succes. Despre Mihai Vintilă s-a scris mai puțin, așa că trebuie să adaug că Mihai Vintilă a publicat recent «Dincolo de opt decenii», o autobiografie care adaugă bibliografiile necesare. Și un «Dicționar al artei naive românești». Și o autobiografie, din care putem transcrie:

«Părinții mei Petru și Maria, proveneau dintr-o localitate mică, Crușovăț, sat aparținător comunei Cornea, în apropierea stațiunii Băile Herculane...». Sunt trecute în revistă rubedeniile importante - multe - ca să se ajungă la Petru Vintilă (fratele):

«Petru (cu zece ani mai mare decât

alismul - pragmatismul - tatălui. Cronologia își are rostul ei. În 1968 naratorul, într-o vizită împreună cu părinții, descoperă, pe un perete, un tablou - o „Domnișoara Christina”, care îl tulbură. Îl fascinează. Și îi va scrie istoria noii domnișoara Christina, Lucia Ferescu.

Strălucitor de frumoasa Lucia Ferescu, născută („în ziua aceea de iulie a anului 1835”) într-o familie foarte bogată, are nu numai o frumusețe tulburătoare, ci și o inteligență, o capacitate de a învăța, de a înțelege, de a se strecura „în profunzimea celor știute”. Dincolo de cele știute și admise. Retrasă la mănăstire, se îndrăgostește de o călugăriță. O fascinează. Și îi demonstrează amantei că Biblia nu se împotrivesc unirii lor. Vor pleca împreună fiindcă... la Brașov îl va cunoaște pe Honigberger, care îi va lăsa moștenire biblioteca sa. Petru Vintilă jr. și în consecință, Lucia Ferescu, știe bine istoria lui Honigberger, după cum știe și alte cărți rarissime, și alte biblioteci rare. Frumoasa Lucia Ferescu se va căsători cu un ofițer rus din cea mai înaltă aristocrație, dar se va despărți de el. Putem înțelege că, în prima parte a romanului, modelul lui Petru Vintilă jr. a fost erudita, înțeleapta, frumoasa aris-

Radu CIOBANU

O relocare literară

Un astfel de titlu sună cam tehnic, dar aceasta-i situațiunea: un critic independent și cu fler, care nu citește cărțile în diagonală, sesizează conul de umbră în care un scriitor de valoare își vede de treabă răbdător și calm, deși aproape neștiut, și îl scoate în lumină, așezându-l la locul cuvenit. Criticul despre care vorbim e domnul Florin Ardelean, totodată și un remarcabil prozator, care scrie, deci, critică în cunoștință de... proză, fiind totodată și un jurnalist calificat și subtil, cu abilități de a surprinde, bunăoară, mișcările „colegiale” care bântuie lumea literelor. Noua sa carte e un volum de critică literară atipic, după cum se presimte încă din titlu – *MITOLOGIA BOEMEI & EDITORULUI. Tropii și lexicul. Un dicționar de cuvinte uitate*¹ – întrucât, cu ambiții exhaustive, transgresează critica propriu-zisă, explorând și domenii colaterale, relevante pentru personalitatea artistică a scriitorului focalizat. Care scriitor – Ion Nicolae Anghel – e și el atipic: s-a consacrat pasional unei profesii – redactor de carte și editor – iar coabitarea cu cărțile i-a devenit o chestiune de viață, căreia i-a rămas definitiv dedicat la Editura Facla, apoi, după 1990, la Editura de Vest și, în fine, la Amarcord, propria editură, unde, a putut edita doar cărți una și una. Târziu, a început să-și publice propriile scrieri. Întâi, în 1996, ca un fel de autotestare, o carte de convorbiri deloc mondene cu eminentul psihiatru Eduard Pamfil. Dar nu se grăbește. Răbdarea pare a fi principiul care i-a guvernat destinul literar. Abia după douăzeci de ani își publică primul volum original de proză, *Iulia Feier și alte povestiri din memorie*, al cărui stil ferm personalizat dovedește că evoluția de la editare la creație nu a fost un fenomen de contaminare, ci activarea unei vocații latente ajunsă în împrejurări prielnice exprimării.

Dar adevărata măsură a amplitudinii sale artistice, Ion Nicolae Anghel a dat-o cu masivul roman *Cartea Boemei*, elaborat vreme de șase ani și care a apărut în 2019, la Eikon, urmat în 2021, tot la Eikon, de o a doua ediție, adăugită, *Cartea Boemei & Cartea Editorului*, distinsă de Filiala Arad a U.S.R. cu Premiul CARTEA ANULUI. Explicația acestui succes vine din faptul că, odată cu marile satisfacții pe care i le-a oferit profesia de editor, practică cu aproape maniacală acritate, ea i-a oferit și privilegiul spectacolului fastuos al vanităților și orgoliilor aflate într-o continuă ebulliție în cercul exclusivist al boemei care populează lumea literar-artistică. E un univers aparte pe care Ion Nicolae Anghel îl urmărește fascinat, cu delectări și repulsi, atât sub aspectul boemei ca stare de spirit, cât și ca fenomen social în ipostaza localului „Boema”, loc de adunare a unei „faune” specifice, a veleitarilor și magiștrilor, arenă a unei coabitări oarecum simbiotice între „boema bazală” și „boema de gală”, plus cea „subterană”, a confruntărilor derizorii și a manifestărilor elitare. Conștient că se angajează într-un demers critic atipic, dl Florin Ardelean constată în *Prefața-Argument* dl romanul lui Ion Nicolae Anghel „a trecut aproape neobservat”, ceea ce consideră d-sa pe drept cuvânt că este „un indiciu în privința stării de lucruri din mediul literar românesc”, în cazul de față, un fenomen „de sociologie literară mai degrabă decât de cele ce țin de prestigiul calității textului.” Ca atare, criticul ține să-și prevină cititorul: „Cartea de față nu se dorește a fi o *reparație* [sbl. aut.], o ieșire din tăcere, cât o tentativă de-a aduce în prim-plan un autor aflat într-o marginalitate impusă de o «sociolo-

gie» a literaturii române afectată de *vremuri sărace*” [sbl. aut.] Nu e vorba, desigur, de sărăcia materială a vremurilor, incontestabilă și aceea, ci de puținătatea actului critic de bună-credință, onest și competent, excedat de precaritatea, meschinăria, și aroganța cu fumuri peremptorii din peisajul criticii actuale. Înainte de a fi investigația critică a unui roman, cartea dlui Florin Ardelean este o diatribă deflatoare împotriva atmosferei tot mai greu respirabile a acestui peisaj. În primul text din *Addenda* cărții, intitulat *Un virtuoz* (a cărui plasare cred că era mai potrivită în completarea *Argument*-ului liminar), criticul își rostește tranșant și fără ambiguități atenuante opiniile și exasperarea: „Despre recuperarea critică ce să mai vorbim? Ierarhie a valorilor este greu de obținut, iar premiile literare au prins, în ultima vreme, un damf de gașcă. Zăzania în tagma scriitoricească este mai prezentă decât oricând, drept pentru care criteriul estetic a căzut de pe pedestalul normei unice de evaluare, primând criteriul fidelității față de o grupare sau alta [...] În atari condiții, îndeletnicirea scrisului rămâne o întreprindere aproape *artizanală* [sbl. aut.] Scrii pentru că scrii. Fără a avea speranțe de a fi sesizat. Doar mici puseuri de bucurie sau tristețe, când unul sau altul, strict conjunctural, te felițează sau te înjură. În rest, o indiferență tâmpă. Numai asta ți se oferă.” Opinia dlui Florin Ardelean nu e singulară: de ani buni, din toate zările Țării, scriitori excentrici în sens etimologic, adică viețuitori în afara „centrului”, independenți și fără interesul de a se încuscri cu făcători de liste, ierarhii, jurii și premianți, clamează aceleași adevăruri. Iată ce scria un atent observator al vieții culturale, Cornel Radu Constantinescu, în ALIA (nr. 488/1999), sub titlul *Pedepsirea valorilor prin izolare*: „Nu există soluții pentru salubritatea vieții noastre artistice. Mai gravă este ruptura dintre centru și provincie [sbl. aut.], fracturarea circulației valorilor din funeste rațiuni administrative și geografice. Ne putem mândri în străinătate cu artiști de excepție, dar suntem față de ei insensibili pe plan național. Băltoaca noastră bucarețeană este închisă pentru *intruși*, care pot surclasa broaștele de strânsură cu buletin de Capitală. Privirea noastră intelectuală nu bate mai departe de kilometrul 36, iar mesele intime nu sunt decât pentru cuscrii votanți. Vrem să intrăm în Europa cu incremenitul nostru provincialism. Stâncă, nu alta!” Și ce dacă?! A trecut de atunci peste un sfert de veac. S-a schimbat ceva?

Într-o asemenea ambianță viciată, în care incontestabile valori continuă a fi eludate din ignoranță sau reavoință ori, în cel mai bun caz, marginalizate, o carte precum cea a lui Florin Ardelean face totuși, înainte de toate, figura unui gest implicit reparatoriu. Ca formă este un studiu de caz, cu amplasare monografică, în care survin însă și secvențe eseistice, pe teme tangente. Cum ar fi, bunăoară, reflecțiile din capitolul inaugural, despre poveste și povestitori, trecutul și tipurile lor, pentru a ajunge la situația scriitorului Ion Nicolae Anghel și a romanului său în contextul unui anume tip de povestitor și poveste. Pentru a continua apoi cu detalierea aspectelor, surprinzător de numeroase, din care i se conturează originalitatea și virtuozitatea. Este o întreprindere laborioasă, desfășurată în capitole intitulate ciudat, pe măsura secvențelor neobișnuite în care aceste aspecte perso-

nalizante pentru Ion Nicolae Anghel sunt analizate: *Nostos-ul și regăsirea prin poveste*; *Spiritul, saft-ul și personajele Boemei*; *Miezul Boemei*; *Cartea Boemei & Cartea Editorului – stilul și argoul*; *Dicționar de cuvinte uitate...* Am citat aceste titluri, pentru că, în succesiunea lor, ele oferă o imagine suficient de sugestivă asupra concepției care a guvernat acest demers critic special al lui Florin Ardelean, în care un motiv în plus de respect îl constituie minuțiozitatea cu care avansează melanjul dintre descriere, analiză critică și comentariu, ca, de pildă, în cazul tuturor personajelor, luate în colimator rând pe rând. În final, ne aflăm nu în fața, ci chiar în mijlocul unei extraordinare galerii tipologice, vii și dinamice, produse de un scriitor care deține secretul proporției corecte și veridice dintre realitățile unei epoci și ficțiunea propriei imaginații. Ce rezultă de aici, ca mesaj implicit al întregii cărți, o spune clar Florin Ardelean: „Ion Nicolae Anghel își exprimă fără echivoc o teorie care însoțește ca o umbră întreaga poveste a *Boemei*. Este vorba despre idiosincrazia acestuia nu numai față de regimul despotice, ci și față de opinia larg răspândită astăzi, conform căreia toți românii au fost atunci o apă și-un pământ, eventual cu excepția celor care au făcut închisoare politică sau au luptat în munți.” E vorba, în fond, de rezistența prin cultură, personajele din etajul superior al *Boemei*, al celei „de gală”, fiind cele prin care „se edifică o parabolă, anume aceea

a faptului că niciun regim politic, indiferent de obtuzitatea sau de violența propagandistă instituită, nu poate reduce la tăcere excelența gândirii libere.” Nici stilul lui Ion Nicolae Anghel, îndeosebi sub aspectele oralității și lexicului, nu putea să scape atenției lui Florin Ardelean, el fiind încă o sursă de seducție pentru cititor. Cu mici excepții din zona „boemei de gală”, toate celelalte personaje vorbesc într-un argou *sui generis* de o savuroasă expresivitate, inventat de autor. Ion Nicolae Anghel are un foarte acut simț al limbii, vizibil în firescul cu care mixează elemente de argou *underground*, cu neologisme ușor avariate, cu bănațenisme și muntenisme recurente în text, iar Florin Ardelean a simțit nevoia să comenteze această dimensiune a scriitorului și sub forma unui capitol-dicționar de cuvinte uitate. Nu sunt doar cuvinte uitate, ci și sintagme, dintre care multe sunt creații spontane ale autorului, cărora criticul le relevă originea, sensurile, contextul în care apar aici, luminând în felul acesta și originalitatea versantului stilistic al virtuozității acestui autor polyvalent.

Addenda volumului d-lui Florin Ardelean completează personalitatea lui Ion Nicolae Anghel și din alte unghiuri. În afară de esul *Un virtuoz*, amintit deja, în care criticul analizează și prozele scurte ale lui Ion Nicolae Anghel, relevând corespondențele lor cu *Boema*, mai găsim o fișă bio-bibliografică, un *Dosar*, cuprinzând tot ce s-a scris despre romanul comentat, inclusiv un amplu interviu al scriitorului cu Petru Vasile Tomoiagă. În fine o foarte bogată galerie de fotografii devenite de acum istorice, rotunjesc această realizare cu o dimensiune documentară. Poze din CV-ul scriitorului și de la lansările de cărți ale editurii Amarcord, cele mai emoționante imagini fiind poate cele cu „Cercul de proză de la Timișoara” (februarie 1986-mai 1988), care ne duc cu gândul că dacă există o nostalgie a acelor vremuri, ea nu e, de fapt, decât nostalgia propriei noastre tinereți.

¹ Florin Ardelean, *MITOLOGIA BOEMEI & EDITORULUI. Tropii și lexicul. Un dicționar de cuvinte uitate*. Timișoara. Editura David Press Print, 2023.

Un poet de forță și exemplar...

■ Continuare din pagina 2

Printre care prenumără și pe marele preot Aaron: „spre a ține și voi în mână / toiagul înfrunzit” al Poeziei...

„Un curs de apă adâncă...” - „Un poem ca un șuvoi ce vuisse”

„Mircea Bârsilă scrie o poezie ca un curs de apă adâncă, de amplă respirație și temerară imagistică”, declară Valeriu Cristea într-o cronică la volumul *Argint galben*, publicată în 1989 în „România literară”. „Departate de a fi un nostalgic al mediului rural în care a copilărit, M.B. manifestă față de vestigiile unei experiențe primitive un interes cărturăresc/metafizic, o curiozitate de om cultivat față de o lume pe cale de dispariție” (Alex. Ștefănescu). „Mircea Bârsilă este un poet al meditațiilor negre, al presimțirilor thanatice, al premonițiilor indimenticabile. De la *O linie aproape neagră*, lumea imaginarului său poetic s-a tot întunecat...” declară cu multă convingere Zenovie Cârlegea în cronică sa la cartea lui M.B., dintr-un număr recent al „Acoladei” sătmărene.

Mulți alți interpreți referă de-a lungul timpului despre cunoscutul poet: Laurențiu Ulici, Gh. Grigurcu, Al. Cistelean, Dan Cristea, Nicolae Manolescu, Ni-

colae Oprea. Într-un număr din 2001 al *Convorbirilor literare*, Mircea A. Diaconu explică foarte bine simbolismul liniei „aproape” negre, din volumul omonim, evocat și de noi aici. Neliniștea metafizică a poetului analizat este în fapt o *tristețe* metafizică („neliniște a tenebrelor”). Iată cum explică MAD semnele ambiguității intenționate din lirica lui M. Bârsilă, semne neclare, imprecise, echivoce: „poetul acesta întrevede printre detaliile concrete ale vieții *identitatea mistică* a lumii și *perspectiva trecerii*” (s.n.). Din declin al lumii/lumilor, poezia se transformă în semne ale transfigurării propriului destin.

În volumul *Monede cu portretul meu*, din 2009 - ivit la editura cu nume premonitoriu, Pământul - pitit, bine *chitit* printre rânduri într-unul dintre poeme descoperim următorul vers: „Un poem ca un șuvoi ce vuisse, primăvara, într-o vale îngustă” (vers care nouă ne evocă acel clasic „prin vulturi vântul viu vuia” pe care manualele de literatură ni-l serveau ca model pentru aliterare). Iar relativ la acest volum, în „Luceafărul de dimineață” Dan Cristea se exprimă în următorii termeni inspirați: „Când își face totuși apariția viziunea, aceasta e memorabilă, și prin faptul că își aliază lumea vișelioasă a mitului.” „O candoare mitică face ca poemele să fie în cele din urmă niște *innuri agonice* (s.n.) închinat mamei, iubitei, nopții, toate aceste ipostaze ale mamei universale, *martea* (s.a.)... Toate acestea: *tonul fastuos, tristețea metafizică, o neliniște a tenebrelor, lauda cosmică* etc. etc. (alături cu alte exprimări memorabile ale exegeților) fac din Mircea Bârsilă un poet de forță și de excepție, unul din liderii generației sale.

Paul Anghel, un reporter reciclat

„Una din utopiile mele ești d-ta!”
(C. Noica)

După „trei tentative de editare”, cum ne asigură Vlad Bilevsky în *Cuvântul însoțitor*, corespondența lui Noica cu Paul Anghel vede, prin bunăvoința editurii *Junimea*, lumina tiparului.

De prisos să reamintesc ce furii a declanșat apariția volumului printre „proprietarii” lui Noica.

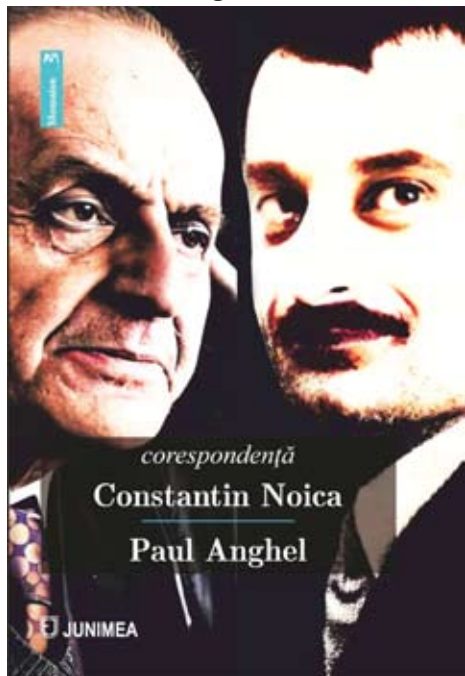
Nici cronica lui Răzvan Voncu, în *România literară*, nu a fost mai blândă, criticul văzând în acest schimb epistolar provocat de Noica „un păcat venial” al filosofului (Voncu 2023 : 9). Deși Noica îl considera pe Anghel „un cărturar copleșit de daruri”, cu acces la „treapta ideii”, în ochii lui Răzvan Voncu acel „Lev Tolstoi al României” (cum suna o bombastică frază noiciană) era un diletant, un „naționalist primitiv”, „o personalitate sulfuroasă” etc. Vom vedea, mai la vale, că un „contract adânc”, în spirit, îi lega pe cei doi epistolieri, Noica dorindu-l „un european de seamă”.

*

Aproape uitat în posteritatea imediată, considerat, definitiv, un *compromis*, redus, nedrept, la rolul de propagandist, băcăoanul Paul Anghel (1931-1995) ridică, prin „nomadismul preocupărilor” (Ungheanu 1982 : 251) și spinoase probleme de *încadrare* (publicist, reporter, istoric literar, dramaturg, romancier, eseist). Începuturile sale se leagă de câteva palide versificări, încredințate, în 1947, *Sportului popular*. A fost în prima promoție a Școlii de literatură și a practicat reportajul sociologic, venind, inevitabil, în întâmpinarea exigențelor oficiale. Publicistica tarată de schematism, respectând temele și rețetarul epocii, capătă, înviată de Paul Anghel, tenta unui propagandism pitoresc, cu iz monografic și comedie de situații, precum în *Sapte inși într-o căruță* sau *Victoria de la Olțina*, ambele din 1961, slăvind – idilizant – viața nouă de la sate, demnitatea de colectivist etc., prin confruntarea a două lumi. Dar Paul Anghel se va „recalifica” din mers, astâmpărându-și, prin studii și lecturi întinse, curiozitatea intelectuală. El aparține unei generații orfeline, „fără maeștrii”, deschizând ochii în perioada bibliotecilor sigilate. Și devenind un eseist „de clasă” (cf. Marian Popa), veros, polivalent, imprevizibil. Cum în acei ani drumul spre afirmarea scriitoricească trecea, obligatoriu, prin gazetărie, Paul Anghel nu o refuză. Exercițiile sale pseudoreportericești au ecou, volumele ivite, adunând efemerele publicate harnic, îi consolidează reputația: *Arpegii pe Siret* (1964), *Recitind o țară* (1972), *Convorbiri culturale* (1972), *Arhivă sentimentală* (1968), *Noua arhivă sentimentală* (1975). Conviv spumos, fabulos, „amic de idei”, face din *Ramuri*, împreună cu Ilie Purcaru, o *revistă-pilot*, visând la înnoirea literaturii. Recuperarea identității, iluzia emancipării, spera „reconquistă” culturală întrețin, în perioada „micului liberalism”, efervescența. Ca redactorșef la *Tribuna României* (1972-1974), spera (naiv?) în recuperarea exilului, constatând că românii nu și-au cultivat emigrația. Vrea o schimbare de optică, propune cu aplomb noi conexiuni, respinge „cărțile fără ipoteză”. Scrisul său poartă amprenta *măsurii proprii*, al unei inteligențe în clodot, dorind „o interpretare înaltă”. Devenit liber-profesionist, adică „scriitor la domiciliu”, câștigă timp; și, mistuit de „o febră arhaică” (Silvestri 2012 : 120), disponibilitatea sa eseistică pare a se sustrage timpului, cerșind de sus fenomenul românesc, trădând o curiozitate intelectuală fără istov. Longiliniul Paul Anghel, confiscat de lăcomia cititului, „nărav” deprins în copilărie, la îndemnul

unui preot-tutore băcăoan, dezvoltă planuri fabuloase, convins că literatura este o ramură a memoriei neamului. Cultura noastră, observa Paul Anghel, n-a asimilat „date importante din propria ei istorie”; or, „lipsa de memorie” lasă senzația de gol. De aici impulsul unui *autohtonism intelectualist* (cf. Nicolae Bârna), o viziune nouă și o conștiință integratoare, pe suport tehnologic, alungând rollerismul rezidual.

Dintr-un serial TV („comandat”, se zice, scenarizat de Paul Anghel), consacrat Războiului din 1877, aducând în prim-plan figuri istorice interzise, el va „trage” un masiv ciclu românesc, explorând un univers ignorat. Ca eveniment

crucial, nicidecum local, adus pe scena mare a Istoriei, Războiul din 1877 devine fenomen cosmic și îngăduie, prin *Zăpezile de-acum un veac* (10 volume), desfășurarea unei ipoteze asupra României din acea epocă, spargând embargoul (în sensul accesului la unele informații istorice). Asta ar explica și capricioasa apariție a romanelor, deurtând exegeții, începând cu *Crisoare de la Rahova* (1977), fără a respecta o cronologie strict-evenimentială. Mai mult, prozatorul spera într-o „diminuare oficială a embargoului” (Popa 2001 : 676), ajutat, astfel, a rezolva lacunele documentării. Evident, nu avem de-a face cu o reconstituire istoric-arheologică. Ciclul, corectând sigiliul caragialean, insistând pe latura dramatică a epocii, îl așază pe Paul Anghel în categoria „monumentaliștilor”, trezind, însă, reacții ciudate: fie în direcția supraevaluărilor (comparația cu Tolstoi s-a făcut), fie în sens minimalizator, autorul fiind ostracizat și ignorat, și în numele unor animozități pernicioase. Sub titlul *Zăpezile de altădată* (sic!), Nicolae Manolescu îl expedia pe lista autorilor de dicționar, rezervându-i rolul de vehicol al unor clișee naționaliste, „atât de scumpe lui Paul Anghel” (Manolescu 2008 : 485). Negreșit, Paul Anghel a dovedit „capacitate de aliniere” și chiar de inițiativă, subscriind, de pildă, cu entuziasm intelectual, tezei lui Edgar Papu, aflând în protocronismul românesc „o idee-vedetă”.

Întreaga sa creație, fie romanescul forfotind „de idei”, fie dramaturgia, cu piese „teoretice”, păcătuind prin statism, lansează observații esențiale, reverberând în contexte largi, ignorate, din păcate. Paul Anghel înțelege efortul de emancipare, primordial, ca acces la propriul nostru univers, revizuiind conceptul de dramă (suferință, disperare, tragedie, loviturile destinului, „blestemul obedienței”, măreția eroilor etc.), firește, „în lumina necruțătoare a experienței universale”. Până la urmă, studiul rezistenței îi confiscă interesul, dorind „să ne legitimăm înapoi”, recu-

perând o demnitate refuzată. Pledează, în chip de ideolog, cu informație amplă și scriitură elegantă, densă în referințe, pentru un autohtonism modern, servind, prin curentul naționalist, o propagandă emfatică, bolnavă de grandoare. Articulația conștiinței de sine a unei literaturi, ca acțiune recuperatoare, devine, prin confiscarea și falsificarea politică a unei polemici (iscată de fenomenul protocronist), o idee vicată, căzută în ridicol, grație avalanșei de bombasticisme. Nici dramaturgia, prin *Săptămâna patimilor*, *Viteazul* sau *Regele descult* (spectacol interzis, în regia lui Danieliuc), urmând *trendul*, nu scapă controversei. Cum sosise vremea unor „dezvăluiri” (să amintim *Labirintul* lui Francisc Păcurariu, în 1974, sau, peste un an, *Delirul* predist), Paul Anghel a urnit un proiect ambițios, reclamând o documentație istovitoare. Un pariu literar, cu o scriitură „rece”, cu personalități istorice (cazul „necunoscutului” Carol I) și personaje fictive, cu psihologii superficiale și o relatare alertă, luminând o istorie tabuizată. O perspectivă, de fapt, reportericească, o „transmișune” în direct, dar și din unghiul secolului scurs, cu salturi epice și vădind, scria dojenitor E. Negrici, ambiții „prea mari”. Călătoria în trecut îi prilejuiește romancierului și cercetarea războiului diplomatic, „tălmacind” conclavul berlinez, noua axă istorică, scenariul „renașterii”. Fiindcă, aflăm de la un Dissescu, „toată istoria e o cădere în culise”.

Ca istoric literar cu viziune nouă și febrilitate ideatică, Paul Anghel dezvoltă o perspectivă monumentală, reabilitează un șir de cărturari, desfășoară, prin spectacolul inteligenței, un proiect cultural. *Arhiva sentimentală* anunța un program; găseam acolo, în embrion, constata Artur Silvestri, modele „dezlegate de cronologie”. Or, prin anii '70, Paul Anghel anunța *O istorie posibilă a literaturii române; Preambulul*, plus „fragmentariul metodologic” apăreau în *Biblioteca Argeș*, prin strădania lui Gheorghe Tomozei, „prim editor”, cum mărturisea însuși autorul. Cele opt cărți ale istoriei urmau a disocia tipologic, după modelele de timp propuse, întreaga creație românească, adunând prețioase informații asupra specificului. Din păcate, fixat în orizontul modelului ma-

gic, dezlegând latențele (oracularul, auralul și exorcizantul) și desfășurând trei drumuri poetice (imnică, profetică, satirică), vastul proiect, întrerupt, sub presiunea altor urgențe, risipind erudiție culturalologică în sfera antropologiei, a rămas neîncheiat. Modelul etnografic de timp (magic), cu nostalgia formelor originare și aplicații folclorice, model folosit „timp de secole” (Anghel 2002 : 105) de societatea românească, n-a fost împlinit ca izbândă editorială. Un „proiect hasdeian”, zicea Ilie Bădescu, pfațând acel singur volum, apărut postum, după „plecarea din rosturi” a cărturarului, fragil, cotropit de tristețe în anii postdecembriști, îngăduie, totuși, a aproxima urieșenia inițiativei. Și pare a confirma spusele lui M. Ungheanu, cel care nota, într-un articol de tinerețe, că „unul din semnele distinctive ale literaturii române este marele ei număr de proiecte eșuate”. Dar în contul lui Paul Anghel putem așeza ciclul românesc, o realizare care refuză orgolios *Biblioteca proiectelor eșuate*. Și care a avut parte de o primire curioasă, tăcerea unor critici (importanti) fiind acompaniată de laudele exagerate ale altora, întreținând ceea ce Valeriu Cristea numise „mistificare prin apologie”. Criticului, deși în colectivul redacțional al *României literare* (din 1964), i se refuzase tipărirea articolului; el a fost, în cele din urmă, cules în *Cronica* (27 martie 1981) și a provocat tărăboi, replica lui Al. I. Ștefănescu, o bogată „corespondență” etc., texte recuperate, cărora autorul le „pusese cruce”, fiind încredințate tiparului abia în 1992, denunțând o „impostură literară” (Cristea 1992 : 257).

Catalin Oancea

Octavian Mihalcea

Piatra din petale

Batiste sub lună,
pentru că arhitectura pletelor
tocmai se ridică,
înaltă ... înaltă ...
Strălucesc fructe
pe marginea bazinului
fumegând
Acum vezi doar jumătățile
colților dominatori,
supliciere a visului
cu globuri mari
Opt mâini aduc la piept
vulturul alb
Porți prin sânge
regi străpuși de ape
Banderole pe statui fără somn

Flagelanții

Harpe tinere băntuie pădurea
Măștile ochiului – gesturi
intime foarte puternice
Sunt bucăți puțin luminoase
urmărind capete rebele
Transparența cristalului
a devenit în sfârșit plutitoare
Loviturile ploii crapă buzele
(marea semnificație se manifestă violent)
Fisura poate amenința galopul cailor
Decorăm ascensiunea cu foc
Peste bord apar flagelanții

Vene cu aripi

Periferia unei ferestre
Scări diafane ajung aici,
fără ezitare prin frigul metalic
Vertijul săbiilor schimbă trupuri
Idolatria invadează orizontul
Ard orologii, ard buze dorite
Alte nume îmbracă personajele,
detalii dintr-un fluviu violet
Curg zăpezi, curg zăpezi
Amenințarea naște cortegii
Muzica peștilor învăluie catedrala
Alte neliniști, altădată:
noroaiete, alcoolul,
inima sfărțecată pe masă

Crepusul . Abside . Călătoria mâinii stângi

Murmur plus vermină
Apus fin al pietrei prețioase
Câteodată, elanuri funebre
frâng decorațiunile palmelor
Răspuns brutal
Coup de foudre
Cordonul înmiresmat, însângerat
prin gropile misterului!
Condamnarea deasupra grijii!
Spre dimineață, norul apropie
săruturi stupefiante

Săgeți primare

Am fixat, am protejat suspansul
Triunghiuri orientale viețuiesc,
prea puțin cunoscute,
în apropierea puterilor femeiești

Totul ondulează ambiguu
Aproape, vrăjile străpung marea
Mereu, calul înflăcărat
regenează umbra
sirenei arhaice
Curiozitatea nu are vertebre
Au fost iubite tablouri pulsatile
Mâine noapte se va arăta
unul dintre monarhii
privirilor minerale
Gura sobră – talisman ascuțit
Urmează stadiul fascinației
Nici nu ne gândim
la viperele fără trup

Facies dezgropat (gravură)

Vizită hidroactivă sub semnul
gazului trimfător
Trupul din fotografie
deschide brusc ochii
Concupiscenta urmează axe iconice
Medalia vie a fost revelată
spre a reuni lasciv viața cu moartea
Stimul apropiat șerpilor
De ce să te ferești?
Treci peste lumi!
O perspectivă nostalgică
înconjoară autoportretul:
Seducție, Logos, Hades
Ai simțit ambivalența
zeilor exotici
Teribil somn ...
Teribil soare înflorit ...

Athanor la orizont

Șaluri
Brodechini volanți
Prin galerie,
mușchii stau sub zodia
arpegiului selenar
Aripile îndepărtează
ziua mâinii
Spectacolul sufletelor
este rotit
împrejurul cheii
Dișimulăm într-o istorie
a rumațiilor
Denudarea devine turbionară,
ritual cu arme transfigurate
Orice dispariție camuflează
tehnica athanorului

Dilatare

Foarte sus vei îmbrățișa piramide
Astăzi pescuim felii
dintr-o reamintită flacără
Curg eșafoduri pe lângă joc
Sfășieri în oglinda tabloului
Strălucește craniul
Rotunjimile alunecă
a lumii trecătoare
prin mătăsuri fierbinți
Spre a ieși învingători, fluturii
compun hoarda fără milă
Pelerinele dispar
sub domnia metalului

Punct cald

Nisip pe suflet
Florile apar din pieptul
mozaicului sălbatic
Dublezi unele decoruri
pe toată suprafața
decorului abstract
Zburătoarele gotice
au ieșit din timp
(văd sângele altei vieți)
Spuneai că vei scobi
fără încetare
într-un scut de carne
Tentacule mari înconjoară
templul fără nume

Munți interiori

Cifrele masculine
atacă mistica lupilor
Pe drum învie coloane,
rădăcini puternice,
brațe care transformă lumina
Să fim prudenți!
Între alb și negru
se găesc confreriile febrei
Dale de carne
Pășim pe ele,
câteodată prăbușindu-ne
Acorduri strigate amenință
să rețeze imaginea
Pe altă fereastră
vin meduze cântătoare
Entropia celor
cândva dispărute
Aroma primului dintre socluri
adoră insolitul

Scrisoare despre Dumnezeu și mama mea frumoasă

Iubito, astăzi am stat la rând să mă închin la icoană în biserica joasă
era Sfântă Marie Mare și toți păcătoșii se îngrămădeau
să-și coafeze memoria erau atâtea flori încât nu mai simțeam
smirna și nici tămâia Iubito n-o mai simțeam
era arăta minciună în jur încât nici adevărul
din predica preotului chel nu s-a mai văzut
atâtea minciună era, Iubito, atâtea necredință era
femeile lumii aveau decolteul prea larg și fusta prea scurtă
voiam să mă rog să mă însingurez în liniștea mea
și-n cuvânt să-mi petrec regăsirea de-a fi
nu puteam, Iubito, atâtea dezmăț agresau privirile mele
cernite atâtea silă se făcea ieșeam șoptit pe poante
ca balerinele în opera pierdută a lui Ceaikovski
din casa tatălui meu sfinții de pe pereți și bolta joasă
îmi făceau șoptit cu mâna să nu-i vadă orbii din biserică
a vedea vedere ziceau și nimeni nu știa că e una să vezi cu
ochii trupului alta cu ochii minții și cu totul alta cu ochii
sufletului vezi lumea când ești egal cu tine însuși
la ceas de seară cu popă de negru.
(Mai știi când ți-am spus că m-am rugat să mă-nțeleptească
Dumnezeu exact atunci când El nu mai știa unde stau?)
Așa a fost, Iubito, atunci când pe valuri mari de tristețe și umbră sufletul meu
făcea surf de unul singur era ilegală fericirea mai ceva ca-n perioada Inchiziției
lumea vorbea în șoaptă mă voi dormi, Iubito, mă voi dormi îți ziceam
și nu aveai martori la declarația de dragoste făcută
te certam că-mi umbli prin gânduri pășindu-mi apăsător prin sufletul stingher
nu vedeai, Iubito, cum în ochii tăi limpezi sufletul meu rănit de atâtea anotimpuri
eram deja bătrân la trup tânăr la suflet eram și abia copil în priviri.
(Mai știi că atunci când te-ai trezit ți-am spus că ochii tăi ascund în priviri
un alt minunat rai în flăcări?) Așa a fost, Iubito, atunci când era ziua mamei
și îmi era atâtea dor de sufletul ei mi-ar fi prins bine zămbetul ei mâna ei caldă
de-mi mângâia sufletul mi-ar fi crescut aripi până la cer așa fi zburat, Iubito,
până dincolo de el m-aș fi dus de unul singur printre norii răzleți
sufletul meu și-ar fi irosit cuvintele șoptele ar fi crescut mai mari ca lumina
în ceasul pătat de amintiri secundarul făcea revoluție degeaba minutarul știa
mersul istoriei clipei pe de rost numai noi, Iubito, stăteam la rând
de unii singuri fumam chiștoace și retrăiam amintiri uitate în parcul gol
se dădea deșteptarea la liniști și nimeni nu era martor la renașterea speranței
Dumnezeu zâmbea șoptit și nimeni nu știa câte kilograme are umbra soarelui iarna.
(Mai știi când ți-am spus că Morții nu îi trebuie copii pentru că noi ne sacrificăm

Ioan Romeo Roșianu

degeaba?) Așa a fost, Iubito, și peste
toată inima mea rănită lacrimile
mamei și ale lui Dumnezeu m-au făcut
să mai zic o dată sărut mâna lumii și
lumii era atâtea întuneric de nu se ve-
dea speranța, Iubito, și mă dureau imaginile desprinse din stampe
era greu întunericul și abia crescută speranța și nimeni nu știa că
în crucea nopții rugăciunea venea de la sine.

Scrisoare despre mama mea frumoasă

IUBITO, așa fi vrut să-mi cunoști mama
ca să știi că aluatul e bun și viața prea scurtă
așa fi vrut să vezi bruneta cu ochi albaștri încăruntând
cum am văzut eu și cum am simțit scurgerea lumii
și cum m-am mâniat pe Dumnezeu
și cum m-am certat cu El pentru mama
și cum am pierdut așa fi vrut să vezi, Iubito,
și cum mi-am plâns singur de milă
pentru că-ntr-o lume creștină, Iubito,
pe nimeni nu interesează de nimeni
preoții au vile mașini și burți nejustificat de mari
într-o lume săracă iar Isus de-ar veni ar face infarct la intrarea-n
catedrala-n care EL e doar pretext de-mbogățire și spălat bani.
(Să știi că atunci când mă podidesc greutatea mi-e dor de umărul firav
al mamei pe care-mi odihneam neliniștea viețuirii!)
Din tinda bisericeții Dumnezeu îmi făcea cu mâna și tu nu vedeai
prietenii buni și amici laolaltă adunau lumea-ntr-un pumnal de cuvinte -
nu vreau să știi, nu vreau să știi conveniențele sociale, Iubito! -
cândva la aceeași bisericuță bătrâni și gârbovi la clubul din parc
o să-ți spun că-n duminica aia riscam să te pun înaintea lui Dumnezeu
vom juca table și șah vom retrăi amintiri separate
pentru că cele comune sunt puține din cauza ta.
(La bisericețu din colț când s-a citit Evanghelia
a trecut o pasăre nouă prin inima mea!)
Cred că niciodată nu vei afla că fericirea vine din lucrurile marunte
și că Dumnezeu se ascunde-n cei flamânzi și goi!
Cred că niciodată n-o să știi că sufletul nu e de dat la mezz
și nici viața la schimb! Cred că niciodată n-o să știi că,
dacă noaptea lasă locul zilei, ea stă mereu la pândă să-și reia locul!
Și mai cred că tu nu crezi că ai văzut OMUL!
Și mai știu că, dacă ți-ai fi ogândit măcar odată sufletul în ochii mamei
ai fi fost mai frumoasă decât ești!

Constantin STANCU

O crimă politică?

(fragment
din romanul
*Migranți fără
bagaje*)

Ana Nor era în pauza convenită că patronii din Germania. De data aceasta a preferat să urmărească știrile pe Internet. Îi era dor de acasă, de oamenii din Vadu Ars. Gazda a fost amabilă, i-a creat posibilitatea de a avea acces la domeniul virtual. Primise chiar un card special pentru accesul gratuit, un cadou de la instituțiile care gestionau problemele cu munca persoanelor aflate în relații cu angajatori locali.

Era mulțumită, avusese o zi bună. Ieri seara, ducând punga cu gunoiul menajer la tomberonul public, a avut o surpriză, un șarpe i-a apărut pe cărarea amenajată în acel loc. S-a speriat pe moment, apoi și-a revenit. Se pare că unele asociații ecologiste au populat zona cu astfel de specimene pentru a elimina șobolanii, șoarecii, pentru paza caselor. Nu era obișnuită cu astfel de apariții, acasă îi apăreau pisici, câini, alte animale domestice. A rămas blocată într-o zi când a aflat că urșii coborau din păduri pentru a căuta hrană în tomberonele din orașele de munte din țară. Era un fenomen obișnuit, unii cetățeni au filmat sau au fotografiat urșii care cucereau localitățile sub privirile speriate ale oamenilor. Poliția nu era dotată cu arme cu tranchilizante pentru animalele flămânde, ele reprezentau pericole pentru trecătorii de seară.

Toate aceste evenimente strani și o țineau legată de țară, de mediul în care trăise. Vedea cu ochii deschiși scenele din orașele de munte în care apăreau animale sălbatice. Și-a adus aminte că un vecin, pe vremea când era elevă, a capturat un pui de căprioară și l-a crescut cu mult drag, ca pe un copil. Vecinii nu aveau copii, s-au îndrăgostit de puiul de căprioară, ca în basmul vechi...

Urmărind știrile din Vadu Ars, un articol de jurnal i-a atras atenția. Nu-i venea să creadă dacă era adevărat ceea ce lectura, cuvintele îi săreau în ochi, o mușcau de față, era ceva agresiv și barbar.

La început și-a spus că nu era adevărat, apoi textul curgea spre un final dramatic. Jurnalistul scria cu litere destul de mari despre o crimă petrecută în ultima duminică în Vadu Ars.

Duminica aceasta două persoane din Vadu Ars s-au deplasat la Valea Rea în locul unde s-a descoperit o localitate veche din timpul romanilor. Cei doi au fost directorul casei de cultură din localitate, domnul Alex Feraru, însoțit de Radu Costin, pensionar, fost profesor, s-au deplasat pentru a revedea stadiul lucrărilor efectuate în situl arheologic și pentru face fotografii la fața locului, ambii interesați de noile descoperiri. Se știe că în Valea Rea s-a deschis un șantier arheologic important pentru zonă. Dacă cercetările vor da roade, potențialul turistic al zonei va crește mult.

Deși era după-amiaza, nu se înserase, iar cei doi au fost văzuți de câțiva oameni din sat cum s-au apropiat de locul unde se făceau săpături de către echipa angajată de muzeul județean în colaborare cu primăria din localitate și o echipă de profesori universitari. Cum era duminică, la locul vizitat nu se aflau muncitori, iar paznicul de noapte nu sosise, conform graficului convenit cu primăria din localitate. Pe la ora douăzeci și două, după ce soția directorului casei de cultură a semnalat absența soțului de acasă, o echipă de poliție s-a deplasat la Valea Rea pentru a verifica la fața locului situația celor dispăruți. Spre marea surpriză a celor doi polițiști, în situl arheologic se aflau două cadavre. Au recunoscut ca fiind ale directorului și ale pensionarului, pe jumătate acoperite cu două table metalice luate din șantierul în lucru. S-a dat alarma și imediat au sosit specialiștii de la crima organizată și laboratorul criminalistic, însoțiți de un procuror de serviciu. Cercetările au început imediat, sub lumina reflectoarelor, s-a izolat zona, s-au luat probe, s-au interogat persoanele din localitate.

Din informațiile noastre rezultă că cei doi au fost împușcați de persoane necunoscute momentan, cu arme de vânatoare. Au fost trase cinci cartușe, cei doi fiind atinși de proiectilele provenite din armele de vânatoare. Deocamdată nu se cunosc persoanele care au tras asupra victimelor, echipa care efectuează cercetarea crimelor continuă investigațiile. Se apreciază provizoriu că vânătorii au fost la braconaj și, observându-i pe cei doi, au încercat să-i sperie, folosind armele din dotare. În Vadu Ars se discuta de o revanșă politică, mai ales după evenimentul de la casa de cultură când fostul primar s-a angajat într-o altercație cu alte persoane din zonă. Zvonurile de acest fel circulă cu intensitate și oamenii sunt interesați de aflarea adevărului. Alte persoane susțin că a fost o revanșă economică deoarece directorul casei de cultură, acum decedat, ar fi împrumutat mai multe persoane din Valea Rea cu bani, făcând camătă,

iar acestea nu ar fi restituit banii împrumutați la termen, iar presiunile făcute asupra lor au determinat riposta criminală.

Variantele privind motivele crimelor sunt multiple. Nu se știe de ce a fost împușcat profesorul Costin, el fiind o persoană retrasă, preocupat mai mult de cultură și istorie locală decât de afaceri politice sau cămătărie.

Ioan Jude, fost jurnalist de investigații și consultant în afaceri, economist cunoscut în Vadu Ars, practicând și meseria liberală de specialist în insolvență, ne-a transmis că motivul ar fi unul mult mai serios.

Arheologii ar fi descoperit în Valea Rea o încăpăre înzidită, îngropată mult în pământ, bine izolată, apreciată ca fiind trezoreria vechii localități romane, locul unde se păstrau valorile administrației romane, inclusiv aurul. Se știe că Dacia a fost o civilizație a lemnului și aurului, probabil că în trezoreria veche s-ar fi putut afla și comori prețioase istorice și care ar fi putut atrage amatorii de lucruri vechi din aur.

Dacă ar fi avut comori în mai multe locuri, romanii reușind să acapareze o parte dintre ele. Ioan Jude ne-a spus că fostul profesor, Radu Costin, ar fi vorbit despre aceste lucruri și unii mai isteți s-ar fi angajat în cercetarea locului înaintea echipelor de arheologi. Polițiștii și procurorii vor căuta să facă lumină în acest caz. Vor fi anchetați vânătorii din zonă și, la nevoie, toți vânătorii din județ și, poate, din alte ținuturi.

Am aflat, de asemenea, că Radu Costin avea în posesie mai multe caiete despre zona Vadu Ars cu potențiale locuri interesante, cu valoare istorică, caiete lăsate de prietenul său Mircea Neagu, fost profesor, decedat de mai mulți ani. Caietele ar fi ajuns și la muzeul județean și în alte instituții cu obiect în cercetarea istoriei noastre.

În următoarele zile așteptăm comunicatele Parchetului de pe lângă Tribunalul Județean. Vă vom ține la curent cu informațiile legate de aceste crime neașteptate, care au bulversat localitatea și mediul politic din județ.

Jurnalistul pusese un titlu exploziv, cu litere mari, negre, conform regulilor din presă: *Crimă politică sau afacere nelămurită?*

Ana Nor citise cu mare atenție, câteva lacrimi i-au căzut pe biroul unde avea așezat laptop-ul personal pe care urmărea știrile. Se gândea la Costin, la căldura lui omenească. Realiză că el i-a lăsat moștenire un prețios testament, mai mult decât pare la prima vedere. Cei trei casoni căpătau o valoare de simbol. Nu știa nimeni, îi ascunseseră în loc sigur. Dorea să păstreze tăcerea asupra lor. Și o va păstra. Simțea fizic durerea dispariției aceluși bărbat. Despre fostul director al casei de cultură nu știa mare lucru. Nu mai conta. Ceea ce conta era legătura care s-a creat prin gestul lui Radu Costin.

Ion Toma IONESCU

Altădată, tata era cătrănit rău. N-a intrat în curte, a strigat-o pe mama la poartă. Eram amândoi în cămăruțele de sub pățul. Aveam patru sau cinci ani, nu înțelegeam mare lucru. Cu atât mai puțin am priceput, când i-a spus mamei că nu intră în casă cu registrul de la primărie sub braț. Era în timpul serviciului și stăteau unii permanent cu ochii pe el, oricând dispuși la reclamații. Susțineau că nu pune osul pentru colectivizare, nu pune la bătaie toată puterea lui de convingere. „Nu l-a putut lămuri nici pe taicăsu, pe Tobârlan, să intre cu pământurile în colectiv!” O vreme tata a fost secretar la Sfatul popular.

– Aurico, mă duc la Oanța, dă-mi năpârștocul cu mine!
– Parcă nu ți l-aș da! Toată dimineața a bodogănit și blestemat pe lângă gard, ca s-o aud. Zicea că îi rupe picioarele ăluia care-i va călca bătătura fără voia ei. „În curtea mea, mă cac numai eu, și, dacă intră vreunul să deschidă gura ca să mă înscriu în colectiv, schimb locul și mă cac în gura dumnealui!”

Simțisem și eu la vârsta aia, de 5-6 ani, ce însemnau binefacerile colectivizării. Era un fel de mâncare de prune cu orez. Mergeam la grădinița împreună cu verii mei, Maria și Burtilă. Educatoarea era doamna Lăzăroiu, soția inginerului de la fermă, iar bucătăreasă tanti Vatica lui Nelu Șchiopu, prieten cu tata, căci războiul le însemnase prietenia. Frontul îi înzestrase pe amândoi. Tatălui meu îi dăduse crățul de sub braț, pe unde-i ieșea puroiul, iar lui Nelu îi plantase un picior de lemn. La ora 12 se puneau masa. Intram de afară de la locul de joacă gălăgioși în sala de mese și primeam un singur fel de mâncare gătită, servită pe măsuțele noastre mici de pe care se luaseră jucăriile. Primeam supliment și un dulce. De cele mai multe ori, Eugenia. De fiecare dată când intram în sala de mese ce devenea și loc de joacă atunci când nu era frumos afară, mă certam cu Mioara lui Gică al Smioarții (încă nu-și primise porecla de „Vulpe” de la Burtilă!). Ne certam pe un scaun care avea lipit pe spate o figurină cu un delfin. În ziua aia, doamna Lăzăroiu a venit în mână cu o listă și a citit de pe ea numele unor copii printre care și ale noastre: Maria, Burtilă și eu.

– Pentru că părinții voștri nu s-au înscris la colectiv, începând de azi nu mai primiți mâncare caldă. Vă dau dulcele și plecați acasă. Am strecurat în buzunar Eugenia, dar nu am plecat imediat. Mioara trăgea de mine să-mi dea înapoi scaunul cu delfinul. Burtilă răzvrătit mai avea ceva de comentat și îngăima precizând că taică-su Petre făcuse cerere.

– Da, dar taică-tu mare, Tobârlan, nu vrea să facă și a dat în judecată și ferma pentru pământul din luncă. Cu ochii înlăcrimați am părăsit sala de mese alături de ceilalți copii strigați în listă. Ajunși acasă, tanti Veroana, tristă – mama era la serviciu – ne-a gătit la toți trei orez cu prune. Dar nu era la fel de bun ca al lui tanti Vatica.

Tata m-a luat de mână și fără tragere de inimă, scurtând pașii ca să întărească momentul posibilei confruntări, preț de o sută de metri cât ținea grădina Oanței, am ajuns la poartă. (S-a dovedit că era un loc rău grădina aceea. Mult mai târziu, după ce o luase colectivul, Gică, băiatul Oanței venit de la Reșița unde terminase școala profesională și lucrase acolo la furnal câțiva ani, a trebuit să cumpere pământul de la colectiv ca să-și ridice o casă, dar ceva nu i-a convenit și s-a întors

Oanța

de unde venise. N-avea familie. A vândut construcția unora ai lui Vișan. S-a mutat în ea Aneta cu copiii, un băiat și o fată. A alunecat pământul din deal cuprins de spasm, n-a suportat casa și a înghițit-o, parte din ea. Iar copiii s-au prăpădit de tineri, amândoi. Poate că blestemul gușterului când cu tentativa de viol a lui Gică, se lupta cu Maria pe deal, copii fiind și Burtilă fratele Mariei i-a aruncat în spinare un gușter. De necaz Gică a zdrobit cu o piatră capul gușterului. Sau blestemul Oanței și-a greșit ținta...)

Vecina noastră Oanța era o femeie din generația lui tata-mare. Văduvă. Purta un șorț în fața fustei largi și lungi, și totdeauna baticul negru pe cap. În picioare avea sandale de gumă. Nu era fioroasă, dar mie mi se părea că arăta ca o vrăjitoare. Eram puțin speriat. Avea o căsuță mică de chirpici din două odăi acoperite cu șită și o săliță unde abia de încăpea un scaun împletit din răchită. Nu era cea mai mică dintre case, dincolo de ea, mai era una cu o singură odaie, a unui cizmar. Am intrat și la el odată cu mama, i-am uitat numele, ba nu, Tată-Mic avea numele sau porecla, acum m-a străfulgerat prin minte. N-am mai văzut niciodată atâtea jerpelitori de pantofi la un loc! Oanța ședea toată ziua pe sală ca să vadă cine trece pe drum. Cum curtea era în pantă, cocoțată ca într-o lojă, beneficia de o bună vizibilitate, astfel că nu-i scăpa nimic din spectacol și n-o observa nimeni. Era din decor. Stătea acolo singură cu scotelile și gândurile ei. Nu m-aș fi mirat dacă pe amurgite se amurgite, strecurându-mi privirile printre uluci, de la noi din curte, așa fi văzut-o cum încăleacă o coadă de mătură și decolează într-o direcție numai de ea știută. Mă întrebam cum de căsuța aceea, cu pereții albi dați cu var nu luneca iarna, să se proptească în gard, sau n-o zburătăcise o pală mai acătării de vânt. Oanța, trasă ușor într-o parte din fața porțiței deschise, ne îndemna să intrăm. Când să între din curte în casă cu mine de mână, tata s-a aplecat să nu însemne pragul cu fruntea. În încăpăre se vedeau patul acoperit cu o pătură țesută la război și la mijlocul peretelui, în partea de sus, un ștergar înflorat strâns la mijloc într-un nod, sub care odihnea o fotografie înrămată cu ea tânără și un bărbat alături. În mijlocul camerei o măsuță rotundă cu trei picioare și trei scaunele mici tot rotunde. Pe tabla mesei răsturnată direct trona o mămăligă întinsă, galbenă ca o lună nouă aburindă. În dreapta, o sobă cu plită pe marginea căreia trăsese tuciu de la foc. Ne-a făcut semn să luăm loc. Tata s-a așezat pe un scaun, cu mine pe genunchi. Eu mă lipisem cu capul de pieptul lui. Oanța a luat de pe o policoară de deasupra plitei două castroane de tablă și unul de pământ. A umplut cu o lingură mare de lemn castronul de tablă al tatei cu varză, iar el, dând din cap, i-a făcut semn că pentru mine nu era nevoie. Apoi și-a umplut castronul ei de pământ. A tăiat mămăliga cu ață de papiotă și a împins o felie către tata. S-au închinat amândoi și au început să mănânce, mestecând rar. Dacă aș fi știut număra, m-aș fi încurcat precis trecând cu privirea de la unul la celălalt. Parcă nu se mai termina varza din castron. S-a terminat până la urmă și Oanța s-a ridicat strângând vasele unul într-altul cu lingurile deasupra. S-a ridicat și tata. A luat registrul de pe pat unde îl așezase și a ieșit afară cu mine de mână. La soare, am simțit cum Oanța mă ridică în brațe de subsuori și mă privește în ochi:

– Tomo, ăsta mic îți seamănă, e tăcut ca tine! Mergeți cu bine, Dumnezeu să vă apere! Nicio vorbă în plus. Încă mai putea să se cace în curtea ei. Tăcerea tatei și registrul nescris o mai păsuieră o vreme de năpasta colectivizării.

George Motroc: Felicitări pentru noua carte, dar înainte de a vorbi despre ea, vă rog să ne spuneți care sunt impresiile dvs. despre lansarea de la București și un viitor turneu prin țară?

George C. Dumitru: Lansarea de la București a fost una pe care o consider reușită, invitații mei au fost, așa cum mă așteptam, la înălțime, iar eu am avut emoții doar la început. S-a vorbit, s-a râs, s-a disecat volumul. Nu am de gând să fac un turneu prin țară, am fost la Brașov și apoi o să văd.

Volumul de proză scurtă - Fericire a fost un exercițiu pregătit pentru trecerea la roman?

A fost, da, însă într-un sens aparte. Când scriam *Fericire* nu mă gândeam că va urma și un roman atât de repede, însă după ce am pus punct ultimei povestiri din volum, am rămas cu senzația că nu am terminat de spus tot ce aveam de spus. Am avut impresia că trebuie să continui, să preiau anumite teme de acolo și să le aprofundez, să le dau o perspectivă nouă, să le redau din alt unghi. Pe ideea aceasta putem spune că da, *Rupturi* este o continuare a *Fericirii*, deși în afară de o anumită tematică, ele nu au multe în comun.

Nu o să vă întreb ce este mai ușor, ci mai degrabă, ce este mai interesant și o provocare mai mare pentru un scriitor... A scrie un text de proză scurtă sau un roman?

Este o întrebare pe care o aud des. Întotdeauna am răspuns că fiecare tip de text are provocările și plăcerile lui. Un text de proză scurtă forțează autorul să fie esențial pe spații mici, să încapsuleze idei, să transmită în cuvinte puține. Un roman are o anumită respirație, este

„Eu voi considera 100% ficțiune orice carte de literatură, deci și a mea...”

loc de mai mult, de dezvoltarea intrigii, a personajelor. Însă îți cere mai mult timp de conectare cu manuscrisul, îți cere disciplină. Eu mă bucur de ambele și le abordez în funcție de timp.

De ce titlu *Rupturi*?

Pentru că lumea descrisă în carte este plină de ele. Este o lume a relațiilor ratate, a despărțirilor, a clivajelor generative. Nu este nimic sudat, totul este rupt și lipit la loc într-o încercare de a se merge înainte.

Personajul dvs. este un reprezentant al generației 40+ contemporane sau un marginal?

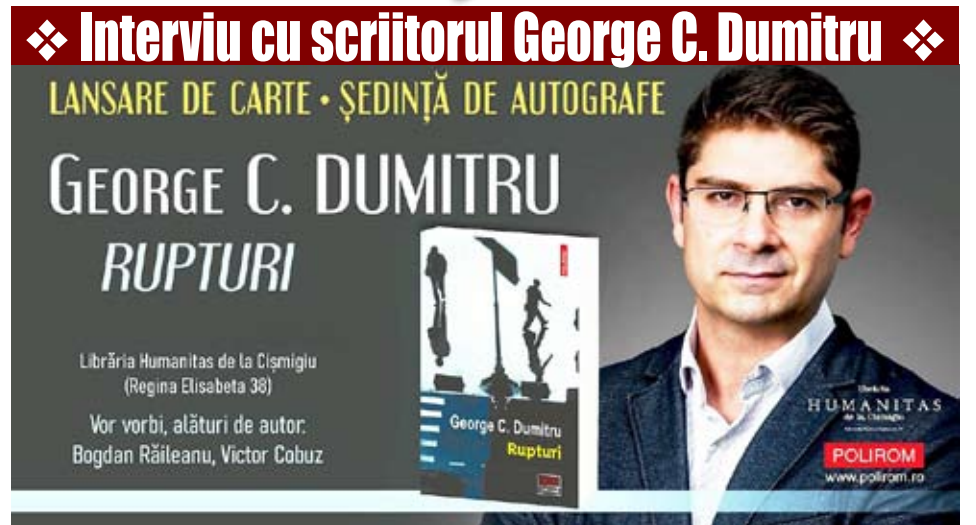
Cu siguranță nu este un marginal. Dar nu este nici un reprezentant deplin al generației 40+ ci doar a unei subcategorii, să-i spunem categoria clasei de mijloc, cea care, deși există în România, nu este atât de bine reprezentată. Nici în viață, nici în literatură.

Există o parte a romanului care v-a dat mai mari bătaii de cap?

Începutul. Întotdeauna găsesc începuturile grele. Aici am avut ideea de bază, însă aveam nevoie de un pretext și asta a fost provocarea, nu m-am putut apuca de roman până nu am găsit acest început, cu acel copil preadolescent care a suferit un accident. Odată scrisă prima pagină, restul a curs de la sine.

Înainte de publicare, unii scriitori nu dezvăluie nimănui nimic, din superstiție, alții publică fragmente sau chiar au prieteni apropiați de la care așteaptă impresii după o primă lectură. Dvs. cum ați procedat?

Am publicat un fragment în *Suplimentul de cultură*, dar asta după ce

cartea a primit Bunul de Tipar. În timp ce am scris-o nu am publicat nimic. Manuscrisul, într-o formă inițială, a mai circulat între prieteni, dar atât.

Există un cuvânt sau o sintagmă care definește personajul dvs. central?

Blazare. Și poate, până la un punct, ratare.

Dacă tot am uitat să vă-ntreb la început de posibile surse de inspirație, măcar acum, spre final, o să vă cer măcar un procent: cartea dvs. înseamnă 100% ficțiune sau un procent mult mai mic?

Eu voi considera 100% ficțiune orice carte de literatură, deci și a mea. Da, este un roman de factură realistă, deci tot ce apare în el este inspirat din lumea înconjurătoare, mai ales că este despre prezentul imediat. Au existat modele reale pentru anumite personaje, dar nu există un model care să fi stat 100% la baza unui personaj, ci au alimentat

doar anumite părți din el.

În loc de final, vă rog să ne spuneți câteva cuvinte despre un alt proiect literar de-al dvs. *Nesemnate.ro*...

Nesemnate.ro este un proiect de popularizare a literaturii române contemporane prin care am reușit să combin ambele mele zone de interes: literatura și IT-ul. Este o platformă online pe care am creat-o cu puțin timp în urmă și unde se pune în prim plan textul și nu autorul său. Aici apar texte ale autorilor români contemporani care vor sta nesemnate timp de 14 zile.

După 14 zile, textele sunt semnate/asumate de creatorii lor, iar secțiunea de comentarii închisă. Practic, autorul poate primi un feedback de la cititori pe un text apărut în mod anonim timp de 14 zile. În spirit ludic, comentatorii sunt invitați să ghicească numele autorului. Ne dorim să avem doar texte inedite, fragmente de roman sau proză scurtă, pentru a păstra misterul.

Despre lirismul extatic: Eugen Dorcescu, „Miozotis”

Silvia-Gabriela ALMAJAN

Volumul la care mă voi referi, pe scurt, în cele ce urmează, *Miozotis. Poeme Regăsite*, semnat de poetul Eugen Dorcescu, a văzut lumina tiparului la Editura Eurostampa din Timișoara, în toamna acestui an (2023). El încheie și, așa zice, desăvârșește traseul anevoios, dar cât de luminos și de pilduitor, al editării manuscriselor dorcesciene, poezie și proză, proces declanșat în 2019, cu *Agonia caniculei*, poeme, Editura Mirton, Timișoara, și continuat cu cele două ample tomuri de Jurnal, *Îngerul Adâncului* și *Adam* (peste 1000 de pagini), apărute în 2020, la Editura Mirton, și, în 2022, cu *Aproapele. 111 psalmi și alte poeme*, și *Leviatanul. Poeme uitate* (Editura Eurostampa, Timișoara). Toate aceste cărți sunt ediții

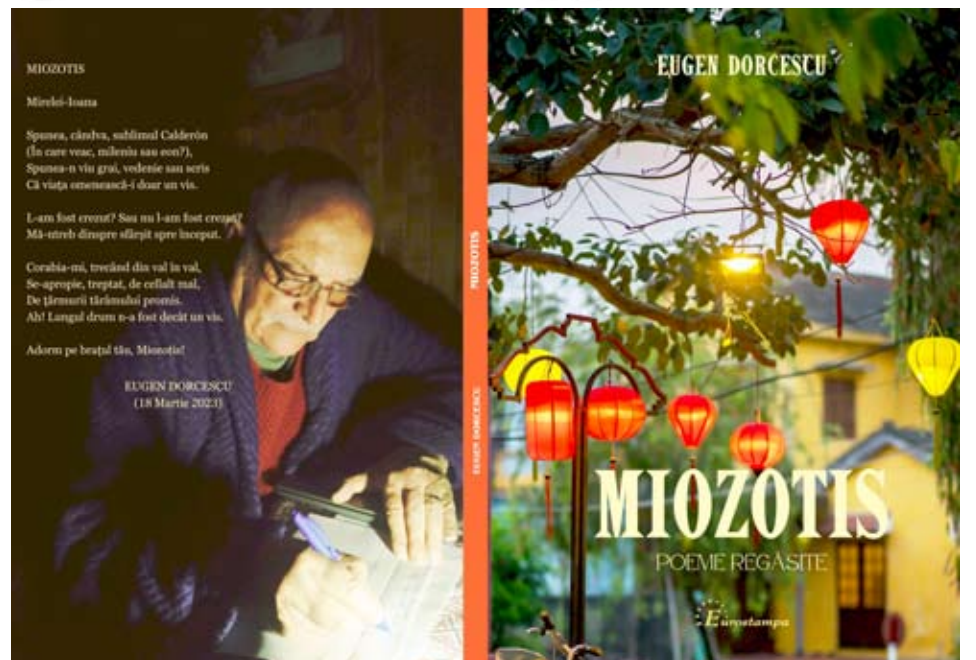
critice, realizate de Mirela-Ioana Dorcescu, care a beneficiat, pe tot parcursul recuperării și editării manuscriselor, de implicarea totală a poetului însuși. De altfel, în Cuvântul înainte la *Miozotis. Poeme regăsite* Mirela-Ioana Dorcescu enunță, deslușit, metodologia ce a conferit rigoare și credibilitate selecției și definitivării spre publicare a multitudinii de texte manuscrise (p. 8-9, cf. *infra*).

Miozotis. Poeme regăsite, carte de factură pronunțat spirituală, poate fi cercetată din multe perspective, din unghi artistic, semiotic, prozodic, ideatic etc. Lăsând, eventual, pentru mai târziu un posibil excurs extins și amănunțit, în comentariul de acum îmi propun să subliniez doar echilibrul, statornicia, devotamentul autorului față de existența într-un lirism extatic, precum și exigența sa cu propria creație - **Poezia** - și cu propria persoană - **Poetul**.

Mirela-Ioana Dorcescu, conf. univ. dr. la Universitatea de Vest din Timișoara, semiotică, hermeneut, prozator și eseist de prestigiu, specialist în editarea și interpretarea textelor dorcesciene, (re)cunoscut dorcescolog, alcătuieste, și de data aceasta, o ediție critică fără cusur. De Postfața volumului se ocupă Livius Petru Bercea, critic literar, stilistician, prozator și profesor reputat. Așadar, normele profesionalismului filologic și istorico-literar sunt strict respectate.

Conținutul poetic se desfășoară între imagini grafico-tipografice foarte sugestive. Pe prima copertă este înfățișat un colț de natură, cu o căsuță în fundal, totul fiind luminat de lampioane, iar pe cea de-a patra găsim fotografia poetului (un instantaneu) în semiîntineric, în timp ce scrie o adresă pe un plic ce urma să-l expedieze. Expresia feței sugerează echilibru lăuntric, siguranță, preocupare, implicare, iar pixel folosit este un semn discret al modestiei, al simplității.

De o emoție covârșitoare au fost mărturisirile referitoare la manuscrise, mărturisiri pe care am avut șansa să le ascult, când a fost lansat *Leviatanul*, iar expunerea profesionistă din debutul recentului volum vine în completarea lor. Astfel, Poet și Editor permit cititorului observarea până în cel mai mic detaliu a demersurilor ce au precedat apariția cărții.

După o lectură atentă (sarcină care i-a revenit Mirelei-Ioana Dorcescu), au fost lăsate în arhiva familiei poemele neterminate, eboșele, unele variante abandonate și au fost reținute doar textele ce păreau publicabile, inserate în fișiere tematice și cronologice. De extragerea substanței artistice s-a ocupat poetul.

Doar 10% au fost reținute spre a fi publicate. Cea mai elocventă probă de exigență a poetului cu propria-i muncă.

În alegerea textelor prezente în acest volum (102 poeme inedite, scrise în perioadele 1972-2002, respectiv 2019-2023) s-a aplicat criteriul tematic, fapt ce contribuie la „consolidarea direcției mistice (pe linia *Aproapele* și a *Leviatanului*) care, îndepărtându-l poate de poezii români contemporani, îl apropie, decisiv, pe Eugen Dorcescu, așa cum observase Andrés Sánchez Robayna, de misticii occidentali” (p. 10). Permanenta legătură cu Dumnezeu, cu Divinul se evidențiază în ținută, atitudine, discurs poetic ireproșabil.

Poemul cu numărul 1 (din secțiunea *Răstigniri*), scris în 21.07.1997 conține versuri de o impresionantă gravitate. Rima se întemeiază pe asocieri dintre cele mai variate - substantive, adjective, verbe la gerunziu:

■ Continuare în pagina 9

Romeo
Aurelian ILIE

Cronicile RAI - poezia tânără

Eu, Dumnezeu?

Dispozițiile unui dumnezeu tânăr
de Ionuț Manea (Casa de pariuri literare, 2022)

Ionuț Manea (născut în 1981, la Slatina) este poet și prozator, membru al cenaclurilor Pavel Dan și Helion. A publicat în reviste literare: Vatra, Orizont, Literomania, Helion, Matca Literară etc. A obținut mai multe premii la concursurile literare și este prezent în diverse antologii, atât cu poezie cât și cu proză. A debutat cu volumul de proză scurtă *Confesiunile Maestrului Păpușar* (Editura Tracus Arte, 2020), volum laureat al premiilor ROMCON 2021, la categoriile proză scurtă și nuvelă. Anul următor publică și primul său volum de poezie, *Dispozițiile unui dumnezeu tânăr*, a fost publicat la Casa de Pariuri Literare, 2022. Asupra acestuia din urmă mă voi apleca și eu în cele ce urmează.

În acest al doilea volum de poezie, Ionuț Manea este preocupat îndeosebi de problema cât se poate de validă, a nivelului de umanitate, de omenie care a mai rămas în oameni. Poem cu poem el ne demonstrează că lumea în care trăim trece printr-o perioadă de mari tulburări interne, în care nimeni și nimic nu pare să mai fie la locul său, în care nu mai există nicio scară valorică și niciun îndreptar de funcționare optimă a umanității. Totodată el ne și oferă o serie de motive pentru care lumea este în starea aceasta de degingoladă totală.

O primă problemă pe care Ionuț Manea o identifică, poate nu cea mai mare, dar cu o implicare destul de serioasă, este detabuizarea intimității sau mai bine spus supraexpunerea publică a acesteia. Oamenii nu mai percep diferența dintre viața publică și cea privată iar asta îi vulnerabilizează foarte mult, transformându-i în ființe temătoare, nesigure, mascând însă aceste probleme în spatele unei false siguranțe absolute asupra vieții lor: „nu vreau decât partea reală/ concluziile la care ai ajuns singur/ vreau globul ocular al tristeții/ gesturile mașinale când juijezi/ ploile acide din gubernia singurătății/ când ștergi copiii de sticlă/ să-mi dai tărășenia neputinței/ când iubeai fără să cunoști/ vreau sfârșurile supte de predecătorii mei/ să le scrutez cu ochiul verde al minții/ vreau să-ți desfac picioarele cu o cheie franceză/ să-ți mâzgălesc chipul și să umbli așa prin parc/ să mă suni după ce au aruncat pământ peste tine/ să mă suni neîncetat/ ca un semnal al unui univers/ vreau să-mi cureți măruntaiele de ambiție/ să-mi speli creierul cu detergent/ să-mi umfli inima cu gură ca pe-o

minge/ să mă duci la biserică de mână/ să mă pui pe masa din spate/ să mă dezbraci/ vreau totul sau nimic/ semnele verzui ale foștilor/ să mă-nveți să înot în țesut piogen/ vreau la nesfârșit/ pentru că/ pot”.

O altă problemă stringentă este raportarea defectuasă a oamenilor la fenomenul religios. Iar aici una dintre cauze ar fi aceea că, pe alocuri, instituția Bisericii a ajuns să denatureze autoritatea reală a lui Dumnezeu, transformând acest organism divino-uman, care este Biserica (considerat astfel tocmai pentru că în vârful ei stă de fapt Dumnezeu, nu vreo autoritate umană), într-unul mai degrabă uman și atât, iar pe fondul acestei anomalii, însăși credința oamenilor devine una formală, de fațadă, aceștia ajungând să se închine mai curând oamenilor din fruntea bisericii decât lui Dumnezeu: „Entertainment și cruci recondiționate/ Marele Alb și rugăciuni în ATI/ Nu a mai rămas decât moș Vasile/ Cu pisicile sale/ Marta îi face zile amare/ Și singurătatea apare în straie de sărbătoare/ Și bate în lemn cu scythe-ul/ E zero în îmbulzeli/ Și atât de multă viață în casa lui moș Vasile// Când mă-nchin dumnezeu fuge/ Și apare Marele Alb/ Brodat cu fir de aur din cap până-n picioare/ Oamenii nu mai cred în nimic/ Nu cred în vaccin/ Nu cred în electricitate/ Nu cred în mesager ARN/ Dar cred în Marele Alb/ În noaptea când dezelește coapsele cusute ale singurătății// Marele Alb a bătut la poarta lui moș Vasile/ Întunericul înghițise jumătate din sat/ Și Marta s-a zburliț/ Îmi faci zile fripte nesuferite – a zis/ Și printre zăbrelele ferestruicii/ Moș Vasile a zărit un om în sutană/ Zăt!”.

Desigur, Ionuț Manea înfierează și războiul și tendințele megalomane ale lui Putin, pe care îl vede de asemenea responsabil pentru deusolarea generală: „Dragă Putin/ aș vrea să știu ce-a fost în capul tău/ spune-mi, cu mâna pe inima homo-sovieticus-ului, balerina/ e de vină?!/ sau senilitatea?!/ semenii cu o bunicuță înversunată, Vladimir!// Aș vrea să-ți despic teasta/ să văd marea uzină sovietică/ telefoanele uzitate cu buton roșu/ cravatele de culoarea macului/ să văd băbuțele cum se zgâlțâie precum niște drone/ când zâmbești cordial/ să aud tancurile T42

din capul tău cum trec dincolo/ în lumea reală/ și mă rog, de ce după 70/ toate problemele personale ies la suprafață?// Sau poate ești pierdut în tunelul trecutului/ și toate scările interioare te-au depășit/ prea sus!/ mai sus decât bunicul tău bucătar/ mai sus decât Lenin/ te-ai ascuns însângerat și fricos în tărăcuța tătucului Stalin”.

Din fericire, poetul se dovedește a fi și un om înțelept, și găsește ba chiar împărtășește cu cititorii săi și câteva soluții la problemele identificate. Și cum de regulă se întâmplă ca soluțiile bune să fie ca niște esențe tari, acestea sunt formulate în exprimări poetice foarte concise dar cât se poate de dure, menite să pună la treabă atât mintea cât și sufletul cititorului. De exemplu, una dintre soluțiile la prima problemă

mai sus invocată ar fi o recalibrare a sinelui la valoarea sa reală. Omul este invitat să se reanalizeze și să redevină egal cu sine însuși, să renunțe la mască, la falsa identitate greșit asumată și să își recunoască în primul rând umanitatea. În acest sens, poetul tranșează foarte scurt și foarte puternic relația sa cu imaginea de sine falsă, și decretează cu o deplină dorință de a se reaseza în sine: „nu vreau să mai fiu dumnezeu”. Atât de simplu și totuși atât de profund.

De asemenea, poetul invită și la o reevaluare a raportării la sentimentul religios. Și în acest sens, propune o abordare a credinței în spiritul empatiei cu divinitatea, și nu oricum, ci în latura cea mai profund umană a acesteia: „nu cred deși seara citim prohodul/ lângă mine un bătrân știe versurile pe de rost/ și femeile sunt separate de bărbați/ ridic ochii din cărțuie și studiez fizionomiile/ supte de durere/ paralizate de frică/ este un altar al suferinței în fiecare pupilă/ este un altar al sacrificiului în fiecare părinte/ care mai demult și-a pierdut un fiu sau o fiică/ precum dumnezeu”.

Și pentru că trebuie găsit și un numitor comun, o problemă a problemelor, o cauză primă, poetul a descoperit-o: este vorba despre ceea ce de bună seamă că toți văd dar puțini vor să conștientizeze, și anume, uciderea valorilor reale prin aruncarea lor în relativ și în derizoriu: „am găsit la gunoi principiile unui biet învățător/ de la etajul patru, alb, lemnos și uscat./ ca niște vinișoare calcificate”.

Așadar, Ionuț Manea, departe de a-și aroga, asemenea sârmanului Dionis, ideea de a se considera Dumnezeu, mai curând ne dă o mână de ajutor în demersul nostru de a învăța să ne raportăm la Dumnezeu, la credință, la lume și nu în ultimul rând, la noi înșine. Volumul său de poeme, *Dispozițiile unui dumnezeu tânăr* este unul mai mult decât binevenit, este unul cu totul și cu totul necesar. Drept pentru care îi mulțumesc în numele tuturor cititorilor săi pentru că ni l-a oferit.

■ Continuare din pagina 8

„Lumea, în gând/ e un lujer de/ viță de vie/ plâpând,/ pe care-l ating, rând pe rând./ roua și ploaia și boarea de vânt,/ șerpui de ceață izvorând din pământ,/ șerpui de negură dinspre boltă curgând,/ destrămările sângelui meu sângărând./ în coșmar, în neant, când eu însumi și sunt,/ și nu sunt,/ lângă lujerul lumii, fantomatic și/ frânt,/ în iluzia lumii: eu plecând, ea/ plecând”. (p. 21)

O poezie tulburătoare este cea cu numărul 10 (din *Solilocvii*), scrisă în toamna lui 1998. Relația om-Dumnezeu, adorarea Creatorului, conștientizarea propriei ființe și ființări sunt surprinse în exclamații retorice: „Ce liniște, Doamne!”, „Ce enigmă! Ce dulce durere...” sau în versuri de o densitate ideatică greu de imaginat: „...să mă faci să exist și/ totuși să fiu o părere,/ să știu că nu sunt/ decât vis. Și această/ știință/ să fie-o distinctă ființă”.

Remarcăm totodată motivul vieții ca vis, întâlnit și în opera eminesciană (poezia intitulată *Miozotis*, ce deschide și încheie volumul - este prezentă și pe coperta a IV-a - invocându-l pe „sublimul Calderón”, declară, fără echivoc, identitatea viață - vis). Drumul spre cunoaștere, spre conștientizarea Sinelui și recunoașterea Divinității sunt semne ale unei înțelepciuni revelatorii, abisale: „Poate că toate aceste/ murări genuine/ sunt urmele palmelor/ Tale în lutul din mine”. (p. 43) Acest enunț ar merita, categoric, o analiză separată.

Cu un vers-sentință se deschide poemul 13 (din *Revelații*): „Cel mai bine-i să tac”, urmat de o succesiune de verbe la conjunctiv, cu formă negativă: „Să n-alerg, să nu vreau, să/ nu fac./ Să n-ascult, să nu-ntreb, să/ nu răspund, să nu zic”.

Căutarea esenței, a Sinelui este privită precum o retragere în „chilie, ca/ sămânța în spic”: „Să mă retrag așadar, spre/ a fi./ Spre a fi lângă Tine. Să/ mă retrag, spre-a rodi”. (p. 79) Mai mult, prezența *Secțiunii de aur* în versurile dorcesciene (raportul dintre silabele neaccentuate și cele accentuate, echivalentul numărului Phi - 1,61803) este o dovadă a situării Poetului în arealul Valorii, al Desăvârșirii. Potrivit destăinuirilor sale, principala inspirație vine „din lumea impregnată de prezența Divinității”. Grăitoare sunt și titlurile secțiunilor: *Răstigniri* (9), *Solilocvii* (30), *Revelații* (*La Clopotiva*) (33), *Clipe* (28).

Așa cum ne-a obișnuit și demonstrat în repetate rânduri, **Poetul Eugen Dorcescu** se află mereu în căutarea formei perfecte. Fiecare poem din volum este așezat precum piesele unui puzzle, fiecare cuvânt din textul poetic este așezat la locul său. *Miozotis. Poeme regăsite* este o carte în care totul este orânduit până în cel mai mic detaliu.

Omul-Dorcescu urmărește respectarea poruncilor, își călăuzește după legi sacre răgazul pământesc. Poetul-Dorcescu nu-și „irosește timpul pe altarul somnului”, ci caută, neobosit, forma perfectă, caută esența, se caută pe sine în nesfârșirea nădejzii și a încredințării:

(Numai EL)

Plec, am plecat, voi pleca, nu
mai sunt
decât smulbrul pământ ce devine
pământ.
O să vină o zi
când doar eu –
numai eu, chiar fără mine însumi –
voi fi.
Fără cărți, fără prieteni, fără
planuri, ambiții sau țel.
Numai eu (cel de-atunci!). Numai EL.

(01.10.1997)

Eugen Dorcescu
MIOZOTIS

Artiștii plastici prezenți în Tabăra de creație de la Gârnici

Anca PEIU¹

Tentația de a scrie aceste rânduri în engleză, sau măcar pe jumătate în engleză, îmi vine probabil de la acel „roman retro (versiune)”, din secolul trecut:

*Femeia în roșu*², despre

Ana Cumpănaș. Cumva, după toate lecturile mele din opera impunătoare a lui Mircea Mihăieș, atât ca universitar și critic literar, cât și ca scriitor, îmi răsună mereu, în minte, acel ecou nostalgic. Din cel puțin două motive: a) anumite personaje feminine, de neuitat, cum sunt: Addie Bundren, a lui William Faulkner; Molly Bloom, a lui James Joyce; Anna Livia Plurabelle, a aceluiași James Joyce – toate analizate în aceste (relativ) recent apărute tomuri de studii academice – se înrudesesc, cumva, în mintea mea, cu aceeași Ana Cumpănaș – cea „recuperată” fictiv, dintr-un personaj cândva real și muritor, de către Mihăieș-scriitorul, alături de formidabilii săi colegi: scriitorii Adriana Babeți și Mircea Nedelciu; b) poveștile cu emigranți români în Statele Unite ale Americii, în diverse intervale ale trecutului veac 20, îmi sunt familiare, de asemenea, din istorii de viață ale membrilor familiei mele, mai bătrâni și mai tineri. „Et in Arcadia ego”. Acum pot spune asta: mi-am luat toate examenele, am voie.

În multe seminare de curs practic, de pe la începuturile mele ca asistent universitar la *alma mater*, am folosit fragmente din textul „Autopsie”, ca bază pentru exerciții de retroversiune. Acum mă întorc la el, ca la începutul și sfârșitul enigmaticului roman circular, *Femeia în roșu*. Între timp, am mai citit: *Ce rămâne: William Faulkner și misterele ținutului Yoknapatawpha*³; iar apoi volumele: *Ulysses, 732: romanul romanului*⁴; *O noapte cu Molly Bloom: Romanul unei femei*⁵; *Finnegans Wake: Romanul întinericului*⁶ – reprezentând trilogia lui Mircea Mihăieș, despre James Joyce. Toate cele patru cărți cuprind studii inepuizabile, atât ca erudiție, cât și ca rigoare academică. Toate acestea sunt de un real folos, ca bază de studiu, oricărui profesor și, deopotrivă, oricărui student, din două motive principale: a) toate aceste cărți voluminoase, ticsite de informație, rămân operele unui scriitor profesionist, care astfel realizează, așa cum și-a propus, un *portret viu* al scriitorului abordat, oferind ceva inefabil, mult mai prețios decât cercetarea culturală doctă; b) atât în cărțile sale de ficțiune, cât și în cele de studiu, Mircea Mihăieș rămâne în primul rând un cititor cu har, de la care se poate (re)învăța (străvechea) *artă a cititului*, astăzi pe cale de dispariție. *Să citești ca un scriitor*: asta e prima lecție pe care o primim aici. Cred că ar fi o lecție salvatoare pentru cititorii de toate vârstele, fie că aceștia sunt cititori „de maserie” (profesori, studenți), fie că sunt doar cititori „de plăcere”. Oricum, ar fi o lecție a *recitirii*, de fapt: asta pentru că atât William Faulkner, cât și James Joyce sunt scriitori deliberat „dificili”, adică pe care trebuie să-i citești de câte două ori, cel puțin, ca să te poți bucura de toate gândurile pe care ți le inspiră acele (temute) capodopere ale lor. Prin urmare, cu atât mai remarcabil este efortul lui Mircea Mihăieș de a-și scrie aceste tomuri în limba română și de a „importa” astfel, în cultura autohtonă actuală, toate aceste opere literare canonice, care-i pun la grea încercare și harul *traducătorului literar*.

În romanul *Femeia în roșu*, cei trei tineri filologi profesioniști, ei înșiși la început de carieră, în apăsătorii ani optzeci: Mircea Nedelciu, Adrian Babeți, Mircea Mihăieș, sunt proiectați ca: *Emunu* (Mircea Mihăieș); *Emdoi* (Mircea Nedelciu). Așa cum oricine poate afla (măcar de pe internet), cartea a fost inițial respinsă, în 1988, de către Editura Militară, văzând lumina tiparului la Editura Cartea Românească abia în 1990 și fiind prompt răsplătită

Reading like a Writer: Mircea Mihăieș

cu Premiul Uniunii Scriitorilor, în 1991.

Transpusă, apoi, pe marele ecran, în 1996, de către regizorul Mircea Veroiu (*Emtrei?*); și, în 1998, pe scena Teatrului Național din Timișoara, de către regizoarea Cătălina Buzoianu, cartea celor trei autori și teoreticieni literari a intrat în bibliografia liceenilor de clasa a X-a, astăzi fiind studiată în manualul de literatură română al Editurii Humanitas. Ediția romanului din 2011, de la Editura Polirom, beneficiază de un valoros studiu introductiv, semnat tot de către un mare scriitor, dintotdeauna un favorit al cititorilor tineri de la noi, el însuși un prestigios reprezentant și teoretician literar al postmodernismului românesc, peste tot în lume: Mircea Cărtărescu (*Empatru?*). Căci istoria *Femeii în roșu* își păstrează enigma, chiar și acum, după toate aceste *reinterpretări* artistice și *recitiri* minuțioase. Prin propria contribuție, fiecare artist sau critic atras de această carte se prinde în jocul înfinit al *căutării*. Tot astfel, fiecare cititor, chiar *recitind* această carte, redescoperă – niciodată soluția enigmei, ci *căutarea* ei nesfârșită și mereu „înnoită”, la granița fragilă dintre *fapt și ficțiune*. Autorii dintâi ai *Femeii în roșu* par a spune, odată cu T. S. Eliot, odată cu Baudelaire: „You! hypocrite lecteur! – mon semblable, – mon frère!”

Cartea aceasta, unică și stranie, a tot fost elogiată, premiata și disecată, asemenea cadavrului Anei Cumpănaș: o dată în redarea alegorică a *autopsiei*, premergătoare (*căutării*) poveștii; iar a doua oară, în aceea de la finele cărții. *Autopsia* reprezintă (tot) o investigație în numele (binelui, frumosului și) adevărului, pentru că, ironic, sarcina ei finală îi revine tocmai medicului legist Tit Liviu. Predestinare și jocul clasic, de analepsă/*flash back* – prolepsă/*flash forward*. Tit Liviu își tratează pacienta ca un profesionist devotat al adevărului medico-legal.

Și totuși, după toate acestea, mai am de spus ceva, despre ceea ce înseamnă *să recitim* această carte, acum, în 2023, „*after all has been said and done*” – cum s-ar zice. Pentru că abia acum, după ce am citit atât cartea lui Mircea Mihăieș despre „misterele ținutului Yoknapatawpha”, cât și monumentală sa trilogie închinată lui James Joyce, mi se pare că am (mai) descoperit ceva.

Chiar dacă *Femeia în roșu* se impune, și azi, ca un veritabil „*page turner*”, adică o carte de citit cu sufletul la gură, mai ales în ceea ce privește partea ei de (*atmosferă*) „*Jazz Age*”, cu gangsterii ei cumpliți și contrabanda cu alcool, din anii prohibiției (1919 – 1933), totuși, pentru mine, Ana Persida Cumpănaș se apropie, cu portretul ei, mereu „*in the making*”, din toate cioburile de sticlă colorată ale acestui caleidoscop nestatornic, mai curând de portretul atemporal al faulknerienei Addie Bundren, decât de orice personaj feminin al lui F. Scott Fitzgerald. Aidoma lui Addie, Ana e o fată de la țară, în primul rând. Ea „se descurcă” în năucitoarea lume citadină din Chicago, datorită *istețimii* ei primare, intuitive, clasice. Ana e nu numai iute la minte, ci și curajoasă, chibzuită, calculată. Și, în felul ei, întocmai ca Addie a lui Faulkner, Ana o femeie de cuvânt, „de treabă”: *își plătește corect „datoriile”*, dar nu se lasă călcată în picioare. Tot asemenea lui Addie Bundren, nici Ana Cumpănaș nu-și permite vreo iluzie, cu o singură excepție: speranța că, într-o bună zi, își va regăsi iubirea dintâi, pe Liviuț, unicul bărbat al visurilor ei.

Și chiar așa va fi: în cele din urmă, aidoma unui preot păgân, dar mult mai convingător, pentru atmosfera secolului 20, Liviu o va încredința pe Ana lumii de dincolo, după ritualul *autopsiei*, pe care numai el era demn să i-o facă.

În romanul modern al lui William Faulkner, *As I Lay Dying* (1930), vocea lui Addie „se aude” o singură dată, la mijlocul cărții, de îndată ce ea și-a dat sufletul. Este un monolog tăios și (aparent) cinic, fără nicio urmă de autocompătimitate, dar nici de (așa-zisă) milă creștină, față de

toți cei de care Addie se desparte pe veci. Sau, mai degrabă, fără vreo umbră de „cruțare” pentru meschinăria și stupiditatea tuturor acestora. Mesajul de adio al lui Addie Bundren se citește reconfortant, datorită lucidității și onestității din vocea ei, ca un soi de „reglare de conturi”/proces verbal de predare-primire.

Prin aceasta, Addie confirmă acum, când istoria trecerii ei prin lume s-a împlinit, mesajul fără iluzii, dar de un incontestabil umor negru, primit de la tatăl ei, acela că: „rostul vieții este de a te pregăti să stai mort, vreme îndelungată”.

William Faulkner și-a declarat mereu, fără ocolișuri, reverența față de James Joyce, unul dintre măștrii săi, așa cum vedem și din citatul plasat de către Mircea Mihăieș, ca *motto* al secțiunii introductive „Cele trei geografii ale lui *Ulysses*”:

De *Ulysses* trebuie să te apropii așa cum se apropie predicătorul baptist analfabet, de Vechiul Testament: cu credință.

Pe de altă parte, în *Ulysses* (1922) de James Joyce, Molly Bloom vorbea tot o singură dată și bine, întocmai ca Addie a lui Faulkner – numai că la finele cărții. Oricât de „scandalos” ar fi părut în 1922 acest monolog interior reprezentă o supremă *confirmare*, o „mărturisire completă”, o atestare a credinței în viață: „*da*”.

Nici Addie Bundren, nici Molly Bloom nu sunt, în poveștile lor, „de prin partea locului”: alienarea, exilul, *drumul în-apoi*, măcar la înmormântare (Addie), sau măcar în amintire (Molly), reprezintă o parte dominantă în mesajele fiecăreia dintre ele. Tot așa și în povestea Anei Cumpănaș: *autopsia* reprezintă regăsirea celor doi – a Anei, „pacienta”, și a lui Liviu, medicul legist, sortiți unul altuia din copilărie, în sufletele lor nestrămutate, în pofida atâtor rătăcirii ale Anei.

Apoi, fiecare dintre aceste doamne aparține unui consacrat *cityscape* fictiv: faulkneriana Addie – (cimitirului) orașului Jefferson, Yoknapatawpha; joyceana Molly Bloom – orașului Dublin, Irlanda. Ei, bine, Ana Cumpănaș, câtă vreme este Anne Sage, ține de orașul Chicago, Illinois. Întocmai ca „surioara Carrie”, Carrie Meeber, starleta lui Theodore Dreiser, în ascensiune apoi, pe Broadway, NYC, protagonistă unui prim roman „de scandal” al secolului 20, *Sister Carrie* (1900). Iar apoi, mai e și filmul muzical american *Chicago*, savuroasa comedie neagră, lansată în decembrie, 2002, un superb succes al regizorului Rob Marshall Jr., în distribuție cu un trio „de vis”: Catherine Zeta-Jones (alias Velma Kelly), Renée Zellweger (alias Roxie Hart), Richard Gere (alias Billy Flynn). Spumosul musical hollywoodian este (tot) un remake al unui Broadway show, din 1975. La rândul său, spectacolul de pe Broadway, opera genialului Bob Fosse, (el însuși un copil al orașului Chicago), pornea de la o eponimă piesă de teatru, apărută în 1926. Întocmai ca romanul celor trei autori români, și cea primă piesă pornea de la fapte reale. Peste tot, același Chicago, același „*tough city for tough girls*”, regăsit la noi, în inconfundabilul roman polifonic *Femeia în roșu*. Iar pentru mine, ca spectatore imaginară a acestui show în *mise en abyme*, cu al său „*all that jazz*”, efectul acestor unde întrepătrunse rămâne mereu surprinzător.

Câtă vreme apare ca Anne Sage, Ana Cumpănaș ajunge în vârtejul „visului american”. Cum s-ar zice, „ceea ce nu o doboară, o întărește”. Iluzie spectaculos destrămată: căci dincoace de Atlantic, Ana Persida Cumpănaș, odinioară Ana lui Ciogu, ajunge, finalmente, într-un alt oraș mare, bine reprezentat pe harta (literară și reală), est-europeană a veacului trecut: Timișoara. Și aici se desfășoară (mozartiana) ceremonie a *autopsiei* ei.

Nici Molly Bloom, nici Addie Bundren, nici Anna Livia Plurabelle, din *Finnegans Wake* (1939), romanul „imposibil” al lui James Joyce, nu sunt nici mame-model, nici ocolite de promiscuitate. *Maternitatea* este o *temă a eșecului* în toate

aceste istorii feminine ale secolului 20. La fel ca *tema familiei*. Niciuna dintre aceste doamne nu e „de familie bună”.

Ci fiecare este, mai degrabă, câte o mamă rătăcită, dezrădăcinată, a unei familii ratate, risipite, pierdute – *damned/doomed*, chiar, la Faulkner. În schimb, fiecare dintre aceste protagoniste feminine, pline de energie vitală, se remarcă prin harul *seducției*, folosit fără scrupule, spre încântarea aceluiași cititor nevăzut, mut de admirație. Din aceeași stofă e urzită și Ana din *Femeia în roșu*.

De fapt, punctul forte al discursului fiecăreia dintre ele este chiar cel *retoric*. De la strategia narativă (pseudo)epistolară (Anna Livia Plurabelle) până la ambigua oralitate a monologului interior (Molly Bloom; Addie Bundren), iar apoi, până la fluxul conștiinței la Ana Cumpănaș, *vocele* acestor doamne ne învăluie și ne vrăjesc, aidoma glasului Șeherezadei, patroana lor absolută, aceea care își joacă viața pe (încă) o poveste.

Aici trebuie să subliniem și importanța alegorică a acestui aspect *autoreferențial*, din fiecare dintre aceste cărți: *scrisul și cititul*. Leopold Bloom speră ca Stephen Dedalus să o ajute pe Molly a sa, cu dificultățile pronunției în italiană, a versurilor originale ale cântecelor ei. Addie Bundren este învățătoare la clasele primare: *job-ul* ei este chiar acela de a-i învăța pe cei mici *scrisul și cititul*.

Anna Livia Plurabelle scrie *scrisori* – iar prin această ipostază epistolară a ei, într-un roman ermetic, postmodern, cititorul descifrează (și) o (pseudo-sentimentală) aluzie la chiar originea romanului burghez, la *Pamella* și *Clarissa* ale lui Samuel Richardson. În schimb, Ana lui Ciogu va învăța *scrisul și cititul* abia dincolo de Atlantic, cu întârziere, dar recuperând rapid și fără graba de a se recunoaște alfabetizată. Ea își poartă *masca de analfabetă* tot în autoapărare, tot pentru a face timpul să curgă în favoarea ei.

Așadar, în galeria mea preferată întră acum: Ana Cumpănaș, Addie Bundren, Molly Bloom, Anna Livia Plurabelle. Toate patru – niște stafii grațioase, ale unor doamne călătoare. Intuindu-și calea, fiecare, mai înainte de a o studia pe vreo hartă; fără nicio teamă de rătăcire; târându-i pe toți cei din neamurile lor, după ele, peste (metafizice) hotare. Jucându-și rolul în *odisee*, sub masca străvezie a Penelopei. Însă numai cine nu vrea nu îl vede prin ea, pe adevăratul Ulise (feminin).

Concluzia mea îndrăzneată, aici, ar fi că, în această fază a canonului literar universal, o putem privi pe Ana Cumpănaș ca pe o (anti-eroică) (pseudo)protagonistă a unei istorii cu ițe încurcate, pe care o recitim azi, mai degrabă de dragul acelei *brave căutări*, întreprinse de către tinerii de odinioară: *Emunu* (alias Mircea Mihăieș), personajul A. (alias Adriana Babeți), și *Emdoi* (alias Mircea Nedelciu). Chiar dacă printre noi, astăzi, nu mai sunt decât cei doi, care i-au inspirat cândva, pe *Emunu* și pe A., merită să le fim recunoscători, înainte de a fi prea târziu.

Atmosfera acestei cărți tumultuoase, evocând lumile de acum un veac, de dincolo și de dincoace de Atlantic, exprimând atâta incertitudine, haos, hazard, vremelnice, mi se pare – aici și acum – mai vie și mai tulburătoare ca oricând.

¹ Anca Peiu este conferențiar universitar doctor la Departamentul de Engleză, FLLS, Universitatea din București; s-a specializat în literatură americană și britanică a secolului 20.

² Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mihăieș, *Femeia în roșu*, Editura Cartea Românească, 1990.

³ Mircea Mihăieș, *Ce rămâne: William Faulkner și misterele ținutului Yoknapatawpha*, Editura Polirom, 2012.

⁴ Mircea Mihăieș, *Ulysses, 732: romanul romanului*, Editura Polirom, 2016.

⁵ Mircea Mihăieș, *O noapte cu Molly Bloom: Romanul unei femei*, Editura Polirom, 2019.

⁶ Mircea Mihăieș, *Finnegans Wake*, 628: *Romanul întinericului*, Editura Polirom, 2021.

Simboluri esențiale în poemul Luceafărul, de Mihai Eminescu

(7)

„Colo-n palate de mărgean / Te-oi duce veacuri multe. / Și toată lumea-n ocean, / De tine o s-asculte.” // „- O, ești frumos cum numa-n vis / un înger se arată / Dară pe calea ce-ai deschis / N-oi merge niciodată; // **Străin** la vorbă și la port, / Lucești fără de viață. / Căci eu sunt **vie**, tu ești **mort**, / Și ochiul tău mă-ngheață.”

O invitație a Luceafărului, adresată fetei de împărat, se referă la universul acvatic: „Colo-n, palate de mărgean / Te-oi duce veacuri multe.” Mărgeanul este, în fapt, **coralul**, identificat, simbolic, ca fiind „arbore al apelor (...) participă la simbolismul arborelui (axa lumii) și la acela al apelor profunde (originea lumii)”. Cu alte cuvinte, Arborele Lumii (arboarele Vieții, Axis Mundi, Pomul Sacru) face legătura nu doar între Cer și Pământ, ci și între nivelul celest și cel al adâncimilor Pământului (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles*, Paris, Editions Robert/Laffont, 1990, p. 284).

Este o legătură (de altfel, mai rar amintită) între Cer și adâncurile mării, trecând prin suprafața (fr. *surface*) Pământului. Suprafața este „coaja”, aparența, superficialul. Adâncurile mării (ale oceanului) ascund **esența**. Pe **suprafața** pământului trăiesc însă și **oameni**, într-o lume, așadar, „sortită” neimportantului, neesențialului.

Luceafărul îi propune fetei de împărat o incursiune în esențele adâncurilor. Versul următor este dovada acestei mize: „Te-oi duce veacuri multe.” Omul duce, după cum se vede, pe suprafața vremelnică și schimbătoare a Pământului, o viață neesențială (*muști de-o zi, pe-o lume mică, / de se măsură cu cotul*). Lumea, în schimb, „oferită” de Luceafăr este aceea a veșniciei, a timpului nemăsurat, nesupusă extincției și morții.

Deopotrivă, un simbolism extrem de interesant al **mărgeanului** se referă la **regn**: „*simbolismul coralului ține (...) de faptul că prezintă rara particularitate de a face să coincidă, în propria sa natură, cele trei regnuri: animal, vegetal și mineral*” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles*, p. 284).

Pe de altă parte, este de reținut invitația făcută fetei de împărat, aceea de a-și duce (veșnic) existența în lumea palatelor de mărgean (coral). Ne amintim, astfel că, în momentul în care împăratul din basmul *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte* îi oferă fiului său, care altfel refuză să se nască, tocmai aceste valori de neprețuit (veșnicia, nemurirea), el o face sub imperiul subconștientului. După multe încercări eșuate, ceva din profunzimile ființei colective îi oferă soluția. La fel, Luceafărul îi propune protagonistei ceva care deja există în substanța umană, în structura esențială a ființei omenești: **nemurirea** (amintirea ei, poate, ori speranța; dar cum ți-ai putea dori ceva ce nu ai cunoscut niciodată?).

Atunci când fata de împărat îi adresează Luceafărului aceste cuvinte: „O, ești frumos cum numa-n vis, / Un înger se arată” ea este mai aproape de adevăr decât își poate cineva imagina. Potrivit unor credințe ancestrale despre îngeri, „*primul lor rol a fost să stea de strajă, pentru ca pământul să nu se depărteze prea mult de soare și să nu cadă pradă răutăților diavolilor*” (Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale*, ediție digitală, 2016, p. 334).

Versul este foarte important, pentru că ilustrează un lucru esențial: numai în mintea unora universul este **haos, dezorganizare, entropie**. În fapt, totul este extrem de bine organizat, rânduit. Nimic, în cosmos, nu este aleatoriu, fiecare element își are locul și funcția sa.

Mai mult decât atât. Imaginea îngerului, așa cum este ea păstrată de tradiția poporului român, este extrem de asemănătoare cu cea a „zburătorului”, figura legendară care vizitează noaptea în vis tinerele fete, trezind în sufletele lor sentimentul dragostei absolute: „...românii îi imaginează ca pe niște adolescenți nespūs de frumoși, având părul auriu, ochii verzi-

albaștri, aripi și veșminte albe” (Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri...*, p. 334).

Cu toate acestea, fata de împărat îi refuză Luceafărului propunerile, altfel atât de „înalte”.

În plus, Luceafărul este resimțit, de către fata de împărat, drept un străin. Or străinul poate, în viziunea ancestrală a poporului român, să strice armonia, să tulbure apele de cleștar ale sacrului (Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri...*, p. 32): „*Străin la vorbă și la port / Lucești fără de viață*”. În general, „*străinul (veneticul, emigrantul, oaspetele, vagabondul, invadatorul, reprezentantul altei etnii, chiar și locuitorii unei alte regiuni sau ale unui alt sat), în culturile tradiționale, se prezintă ca entitate semnificativă conotată negativ*” (Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, p. 184).

Așadar, prima conotație, și cel mai des întâlnită, este una negativă. Un astfel de sens dezvoltă motivul și în poemul eminescian, căci astrul este resimțit de către pământeană ca un element străniu, ce nu poate fi „îmblânzit”, adus la dimensiunile proprii lumii. Este, de altfel, o trăsătură general-umană: frica de necunoscut, de nou, de ceea ce va să vină. Chiar dacă situația curentă nu este deloc roză ba, mai mult, greu de acceptat, majoritatea oamenilor preferă vechiul statuat, în locul explorării, al inovării, al încercării unui drum nou, necunoscut și deci, imprezvizibil. În egală măsură, deci, străinul provoacă teamă: „...*dar este întotdeauna temut, deoarece poate fi emisarul lui Dumnezeu sau al Diavolului*.” (Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, p. 185).

Lucrurile nu sunt însă deloc simple. Deși, în general, oamenii se împotrivesc noului, neîntâmpatului, există și o latură umană care își dorește cu ardoare (la fel ca fata de împărat) să exploreze necunoscutul, tinzând spre absolut, spre infinit, spre imposibil. Cu acest orizont se stabilește o relație complexă de atracție – respingere, apanaj al adâncimilor insondabile ale ființei: „*Există și o explicație psihanalitică a rezervei față de străini: «celălalt» e o proiecție a laturii necunoscute, neîmblânzite, angoasate a propriului «eu»*” (Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, p. 185).

Argumentul suprem al refuzului fetei de împărat este diferența esențială dintre cei doi – unul aparține vieții, iar celălalt, morții: „*Străin la vorbă și la port, / Lucești fără de viață. / Căci eu sunt vie, tu ești mort, / Și ochiul tău mă-ngheață*.”

Dar numai dintr-un punct de vedere moartea este înspăimântătoare. Acela al unei existențe lipsite de credință, de religie, de transcendență. De la începuturile sale, omenirea a fost „mistică”, pentru a ne exprima astfel. A crezut în zei, în spirite, într-o lume de dincolo de moarte: „*Dualitatea moarte-viață (...) E simbolul perisabilității vieții, dar și al unui nou început, integrându-se în tematica și simbolistica riturilor de trecere. ... motivele morții ca trecere într-o altă existență*” (Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, 2001, p. 119).

Mai mult, trecerea în Lumea de Dincolo a fost imaginată, în mai toate culturile lumii, drept **o inițiere**, care ar fi asigurat accesul la o lume superioară. În absolut toate ritualurile de tip inițiat, actul propriu-zis al inițierii îmbracă forma unei morți simbolice (din vechea stare) și al re-nașterii în statutul nou, al vieții consacrate. Nu ar fi, astfel, deloc deplasat să ne imaginăm (posibila) călătorie a fetei de împărat în străfundurile oceanului drept un periplu inițiat, la care este chemată de către Luceafăr, cel care aparține unui alt univers, și anume unul sacru:

„*În toate tradițiile mistice și în societățile secrete moartea se asociază inițierii, moartea aparentă e preambulul trecerii într-o nouă stare*.” (Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, 2001, p. 119).

Și, mai mult, chiar, în viziunea oamenilor, de-a lungul timpului, s-a creat convingerea că mai există și un alt „**anti-dot**” împotriva morții, poate la fel de puternic și de „funcțional” ca și primul, și anume dragostea. Din străfundurile subconștientului ei de ființă omenească, tânăra crăiasă tinde tocmai spre izbânda vieții împotriva morții, prin **iubire**:

„*Popoarele lumii au adoptat remedii împotriva morții totale (a trupului și a sufletului): dragostea (procreția), moartea eroică și creația: «Iubirea e singurul antidot al morții...»*” (Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, 2001, p. 119).

Caliopia Tocăla

Frunza mea de stele...

Frunza mea de stele e o corabie cât un bob de mac, pe care intră toată istoria lumii mari și mici, regi și regine, împărați și plugari, soldați și oameni simpli, artiști, cărturari, nebuni și tâlhari și chiar cei ce gândesc în pixeli și scriu pe faldușele unei tornade, în timp ce toarnă un ghețar în cupa de șampanie a unei morse, rătăcind prin Sahara, în ghețurile-nguste, hieratice, iarna, dansând sfâșieri cu gheara pe lama de mătase atârând la gâtul lumii, din cerul prefăcut ruină. Toți s-au îmbarcat, toți au fost salvați, doar călăii și trădătorii de neam...

Nu, ei nu.

Și se părea să fie...

În jur, o lume de călăi, trădări și ură.

Între noaptea zorilor și lumina întunericului

Și te rețin în mine, topindu-te între pleoape. Să ne plimbăm pe șoapta izvorului, între noaptea zorilor și lumina întunericului, între raza abisului și adâncul cerului, între dor și suspin, între mâine și ieri, între bine și rău, între tine și eu, doar noi.

Știu ce vreau

Nu vreau să trăiesc de azi, pe mâine. Vreau să trăiesc acum, aici, din plin, pe pământ. Nu dau socoteală nimănui. Va trebui să supun viața unui joc strict, știu ce vreau și vreau ce știu...

să împrumut izvorului senzualitatea undelor din noaptea ochilor tăi, prelinse la picioarele mării, muntele să-mi lase urme adânci în epiderma pământului, ca să simt că sunt vie, că încă exist și vibrez, norii să-i persiflez ignorându-i, din cuptoarele înghețate ale eternității, ca să dau un sens existenței mele.

Toate, aici, sunt ale mele... ce fac, ce sunt, ce gândesc, dar mai ales ce simt.

Îmi voi ordona viața într-o geometrie a ideilor nu din lumea aceasta, ci din toate variabilele posibile, de aici și de dincolo, voi renunța la tot pentru a încerca o altă imagine, în care să mă regăsesc pură.

Vreau să simt bucuria vieților care nu au fost și ale celor care nu vor mai fi. Vreau să uit realitatea imediată pentru toate variantele cu puțință, resetarea mea de azi nu o voi mai trăi mâine, mâine, voi fi o alta... și durerea, și iubirea, și foamea, și căderea mea de azi mâine nu vor mai fi, vor fi uitare... vor fi însă altele, resetate da, resetate.

poeme

* * *

departe mult de freamătul cosmic
rânduiala lumii se clatină
sub acoperișul subțire de ceață al clipelor
inventând prozaic nimicul în oglinda misterului
care din varii motive e mereu paralel
cu freamătul lumii de carne
a cărei rânduială se clatină sub ochii triști ai luminii
încât fiecare noapte-a istoriei (îmi) pare mai lungă
și mult prea departe de freamătul cosmic
pe care încerc să-l traduc și să-l desfac în imagini

să ajung într-o zi la arhiva oglinzii a timpului
unde-n aburul cald al genunii
cuvintele mele se umplu de ochi și au urme de sânge
adâncind din varii motive misterul

* * *

aprind lumânări dintr-un timp îndoielnic
a cărui foame ciudată de lacrimi
înnoadă urmele scrise-ale visului
de chipul femeii care mergând spre nesomn
se insinuează sub veșmântul tăcerilor mele
devenind tot mai mică

ea strânge în palmele albe întunericul negru
spațiul odăii părând că o-nghite
nu-i mai ține demult de urât
un glas fără voce-i deschide în suflet
o carte-a luminii
ea tot mai mică fiind o ține pe mama de mână
aprinzând lumânări dintr-un timp îndoielnic
în ziua unei duminici care stânjenită și tristă
coboară pe sub o pojghiță subțire a clipei
pe chipul femeii care mergând spre nesomn
se insinuează pe urmele scrise ale visului meu
acolo unde Dumnezeu
îi (va) ține de urât mai departe
prin timpul care (de)vine din ce în ce mai mic

* * *

fără măcar să bănuiesc rămân încet fără trup
micșorat el atinge cu privirea târziul
prin ușa lăuntrică
sfidând parcă umbrele dilatate-n memorie
printr-un vis răsturnat al păsării negre
care se joacă în părul meu alb
tăcând să nu complice destinul secundelor
care rămân fără trup odată cu mine
celebrând într-o oglindă de ceață absența din viață
riscând să se piardă de sine oricând

încât nimeni nu mai știe de nimeni nimic
printr-un vis răsturnat al păsării negre
care căzută pe prag prin celălalt eu
îmi încarcă umilă memoria
când față către față doar cu Dumnezeu

* * *

din fiecare poveste lipsesc multe pagini
pe care vântul vieții le-a rupt închipuind
probabil amiaza unei zile oarecare
din poemul unei așteptări îndelungi
pe care-o sculptează statornic și blând
o lumină cu trăsături de timp cenușii
înfipte cum un cuțit ascuțit
în memoria (in)voluntară a lumii
din care lipsesc multe pagini

fiind înainte cu mult de-o victorie
ea spală în apele reci ale sensului

armele care-i semnează (în)frângerea
și bate în cuiele ruginite-ale spaimei o taină
egală cu drumul fiecărei zile
prin al cărei trup Dumnezeu trece în formă
luminoasă de duh
cu trăsături de vânt cenușii
din care văzduhul sculptează încă și încă o rază
în sufletul meu

* * *

deschizând înlăuntru un cer
misterul mă ține încă o vreme în viață
prin scrisul negru de mână
el va depune pentru mine mărturie cândva
că-n ființa mea clandestină
e cum o răscruce de drumuri lăuntrice
între care se stinge ecoul unui timp (in)fertil
pe care-l împart unei fericiri de cândva
ascunsă acum într-un templu de ceață
prin viața pe care-o zăresc tot mai greu
la un concert al luminii pentru resemnare și lacrimi
unde povestind despre mine
ea mă împarte unei (ne)verosimile tăceri
prin care tot mai liber și mai trist Dumnezeu
coboară în scrisul meu negru de mână
să deschidă-nlăuntru ultimul cer

Florin Mihai

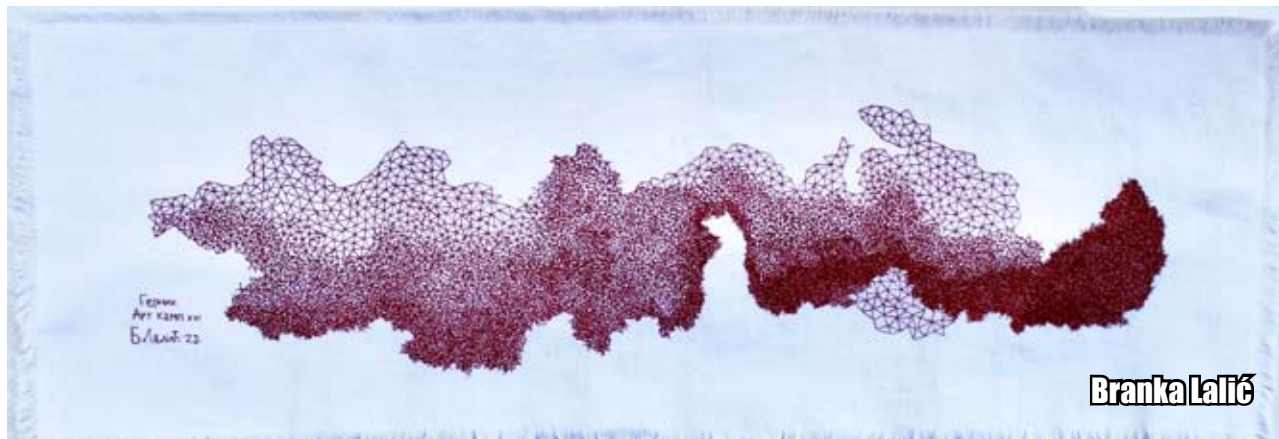
* * *

mâinile reci ale vântului îmi (des)figurează cuvintele
pe care nici nu mai știu dacă le-am scris
pentru că-n sunetul lor îngândurat și trist
un asfințit postmodern adaugă
tregerii mele în duh un parfum efemer
a cărui pulbere fină tulbură timpul
vânzându-mi visul nopții în care mă strâng
fără să dorm fără aproape să fiu
sub vinețiu veșmântul frunzelor moarte

hrănind sub pojghița tot mai subțire de viață
o nebună speranță a unui mai mult ca târziu
care-mi (des)figurează cuvintele
la rădăcinile sângelui unde glasul străbunilor
le reface în memoria vasta a cerului
într-un poem cu margini imprecise de văzduh
prin care m-aș putea întoarce-ntr-o zi
fără a mai fi nicăieri

* * *

căzând din lume într-un text apocrif
încerc să-l traduc prin monologul zilelor negre
care poartă pe umeri un secol
a cărui încăpățănare refuză
să-mi ducă gândul până la capăt
pierzându-l în depresivă o vale a plângerii
unde îngerii mă-nvață limbajul lor vulnerabil
provocând imprecis conturul cuvintelor
printr-o simplă convenție cu noaptea
al cărei capăt nici nu se vede

Branka Lalić

prin care timpul trece
înfund o neputință târzie a lumii
într-un text apocrif pe care lumina îl scrisese cândva
(fără să-l și semneze)
cu o cerneală plictisită a timpului

scriind cu ea încerc să respir prin cenușa cuvintelor
așezând amintirile lumii-ntr-un scrin
printre furtuni pandemii și războaie
unde încerc să mă mișc și să curg
cum o ploaie sedusă de-un foșnet cărunt al luminii
care-mi întinde generoasă o mână

eu îi răspund de sub procustiană o mască
a nopții din care nu mai crește nimic
prin care ezit să mă-ntorc
s-o hrănesc în absență
pe lebăda Kim cu pâine uscată
pe lacul senin din scrinul memoriei
a cărei încăpățănare refuză să-mi ducă
gândul până la capăt

* * *

dacă cineva mi-ar trece pragul acum
l-aș numi cu numele Domnului
care deloc stânjenit
adună-n locul meu cenușa din vatră
rugina de pe masă
din ea desprinde ultima silabă
transcrisă de mine cândva
din care un fluture alb plutind peste tot
închipuie-acum din scrum și tăcere
numele Domnului

încheind prin El o pace cu umbrele
a căror viață ascunsă dă viață inimii șubrede-a casei
din inima mea
care stânjenită așteaptă
în ultima silabă a numelui meu
să-i poată reda luminii splendoarea
care cândva plutea peste tot
pe-o orfică punte-a cuvintelor
măcinate acum de ploile putrede-ale veacului

indiferente ele-mi trec încă pragul
printr-un duh-călăuză lipsit de podoabe
căutându-mi un loc cu privirea
într-un timp de cândva

Sorin Nicodim

cum mi-ar reda libertatea
numită de mine cu numele Domnului
care deloc stânjenit mi-ar așeza-o în inimă
acolo unde locuiesc fără acte
între cenușa din vatră și praful de pe masă
printre angoase bătrâne și spaime

Ileana Cancea

Sub același acoperiș

Ce-ar fi dacă ochii ar exista singuri
La fel și genuchii, părul, brațele, limba?

Atunci fiecare ne-am putea alege
Ce-am vrea să purtăm azi.

N-am ști dacă ochii sunt ai lui sau ai căței Dora.

Poemul păianjen

Azi vii la mine cu un nou cântec
Pe care îl înfund tare în urechi.
Din care curg două fire roșii.
Ne schimbăm.
La ochi, la mâni, la text.

Oare ce mi se întâmplă?
Oare ce ți se întâmplă?

Ai decis să ne despărțim
Pentru că tu știi deja drumul
Către fundul ultimului text.
Înfuleci poeme cu îngeri,
pielea ta rămâne suptă.
Limba ta cu gust de fier și sare.

Îți țeș o pânză de poeme
Și noi îți croim un costum de păianjen
Un verde de paradis pe care tu ți-l refuzi
Dar noi ți-l dăm oricum. Măcar în gând,
După ce ne facem cruce în cerul gurii.

Ai decis să te culci, printre zeci de poeme,
Pe care le-ai scris tu, pe care le-am scris noi
Nu degeaba, ci pentru cei care vor să vină după tine.
Pânza se îndoie din ce în ce mai tare,
ca un sac închis la gură.

***

mă ustură ochii
săpun pe pleoape
deschid un nou document
Word
aștept

Idei îmbibate
de cafea
ca un teanc
de șervețele.

ar merge și-o țigară
dar tu nu mai fumezi

Tragi în piept aerul ca pe o ultimă pipă.

Charlotte Cardin suna din când în când
a Amy Winehouse.

Săptămâna asta tata a fost calm

Ne-am jucat Mario,
Și-a cerut scuze. Am împărțit ciocolată.

Azi are privirea mototolită.
Vorbele lui nu lasă bule nici cât un săpun de casă.

mâinile nu se mai ridică din poală
la birou cafeaua se răcește

au aburit genele
rimelul curge pe piept

inima se cascadează

am aruncat o piatră înăuntru
și am văzut că n-are ecou.

***

Am aflat că trebuie să-mi împart biroul
L-aș tăia cu drujba,
aș pune o bandă galbenă, separatoare
Ușă cu două broaște, una pentru ea, una pentru el,
Fără loc de bună ziua.

Dormitorul s-a strâns într-un pat queen, de regină
Un Modigliani de vară tronează deasupra
O femeie, o șerpoaică, care se ascunde în sex.
Deasupra spațiului lui stă scris: Încă rezervat!

Mă duc să-mi fac cafeaua, aia proastă, din comerț,
Sub picioare, gresia respiră, vânjoasă,
Nici prea frumoasă, nici prea curată.
Doar cu certitudinea că întotdeauna va fi acolo.

Noi, vecini de frânghii

ne-am înțeles să tăcem, să fugim cu pruncii
să strângem cuvintele în piept
până le vom putea elibera.
Prietena mea a rămas în pijamale
Eu iar fără încălțări. Tălpile mele încă țin.

A început sub un cer pleznind de-albastru.
Am văzut un avion alb
După el urmează altele negre și verzi.

La noi în piațetă este o liniște înțepătoare.
Păianjeni coboară de pe tavan
Soldați zgomotoși, vânjoși și cu scop.

Raluca Anghel

Simt curaj
Ne ascundem.
Respirăm.
Fără umbră.
Sub un jeep.
În căușul unei case înalte.

Noi, vecini de frânghii!

Chihlimbar

M-am privit în oglindă acum 20 de ani
Și am zis că e prea de tot
Că se vor citi în ochi
Noaptea de chihlimbar.
Geamul, fantă întredeschisă
În care nu am prins pe nimeni.

Ai tras cu nesaț aerul de vară
Cu iz de tei și frunze arse.
Din piept alunecă spre abdomen
Fotografii, imagini de poveste
Respirații în oglindă
Pliuri de cearceaf cu modele
Mâini care dezgolesc omoplații

Am găsit un el de ocazie
Pentru care era cât pe ce
Să fiu dată afară din casă.
Avea un șirag de nume pe buze
Dar măcar avea părul lung și
lubea Cargo. El nu fuma, dar eu da,
La soba de teracotă din garsonieră.
Câteodată imi imaginam
Că aș putea să-l conving să ia o țigară,
El mă ignora și-mi atingea sânul.

Georgiana Mărculescu

Georgiana Mărculescu (n. 1981, Brașov, România): Absolventă a Facultății de filologie din cadrul Universității „Transilvania” din Brașov și ale cursurilor masterale de Literatură și comunicare din cadrul aceleiași facultăți. În timpul studiilor a participat anual la Maratonul de poezie organizat de Facultatea de Litere din Brașov. A publicat poeme în revistele locale brașovene *Gazeta de Transilvania*, *Monitorul de Brașov* și revistele literare *Interval* și *Vatra*. Din 2006 a lucrat în calitate de profesor de limba și literatura română – limba și literatura engleză. În 2011 Georgiana Mărculescu a emigrat în Quebec, Canada. A urmat o reconversie profesională, dar a păstrat legătura cu lumea poeziei prin participarea la ședințele Atelierului „Vlad Ioviță”, condus de Dumitru Crudu, și la Tabăra de creație „Leonard Tuchilatu” (în 2020). Publicații în Revista *Timpu* din România, ediția din Republica Moldova, antologia *Mots de Paix et d'Espérance*. Diferite apariții: „International Reunions #21” organizate de Dan Mircea Duță, colaborator al revistei „Familia” (2022), „Will You Remain Silent Or Will You Speak Out” (Dane Ince și Dan Mircea Duță) 2 Aprilie, 2022, „Poets of the East” (Richard Spisak și Dan Mircea Duță) 2023.

Eu trăgeam aer în piept.
După o vreme, n-am mai simțit nimic.

Am deschis geamul de la garsonieră,
mi-am aprins o țigară și mi-am zis
mai este încă timp.

Mă uit în oglindă,
La părul de data asta scurt,
La fruntea înaltă mai puțin fină.

toți purtăm chihlimbar,
pe care decidem să-l ardem
sau poate să-l topim
fără sacrificiu.

Michaela Maria Cooper

Magda URSACHE

De la Ion Papuc știu (*Omul Politic*, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2023) că președintele Franței, Georges Pompidou, în spital, cu moartea aproape, a cerut *Meditații*-le lui Marc Aurelian, nu în franceză ci în greaca veche și nu într-o ediție oarecare. La noi, cei ajunși la nivel maxim (parlament, guvern) gândesc cum gândesc și vorbesc cum vorbesc. „Și ce-ai vrea (îmi scrie prietenul VSR, care mi-a dăruit cartea), să-l citească Iohannis pe Heidegger? Ho hi!”

Mmda. Limba - „das Haus des Seins”. Limba - casa ființei. Cică președintele vorbește bine germana și engleza, poate și româna. Numai că o vorbește puțin și cu pauze. Un actor, invitat de Mircea Dinescu la Cetate, spunea că, făcând o pauză lungă între cuvinte, prea lungă, softul a pus, automat, muzică o „peroadă”. De câți ani aude ce se întâmplă la băile Tușnad și n-a dat nicio replică vecinului Orban președintele nost? Fularul cu Ungaria mare nu l-a deranjat. Nu vrea să le strice petrecerea sau ce?

„Ba nu vrea să-și strice propria vacanță într-o locație de *lux, calm și voluptate*”, mă trimite VSR la Baudelaire. Cât despre ministrul Sănătății, dr. Rafila, presa încă liberă l-a declarat Jeffrey Epstein de România. Un *american sexoffender*, deținând, în Carabe, Insula orgiei, mă lămurește el. Doar n-o să se ocupe doctorul-ministru de paturi pentru mării arși.

Am ajuns, cum spune Mircea Iorgulescu, într-un titlu de carte, să trăim „firescul ca excepție”. Lipsa de reacție a președintelui e firească pentru noi. Eh, mai cade o bombă pe lângă Galați, explodează una la Costinești, pică alta pe lângă Sf.Gheorghe..., nu-i mare lucru. Generalul Ciucă ne-a liniștit: „Suntem siguranțați.” Las' că ne apără Sfântul Gheorghe, că ministrul Apărării Na-Ți-O-Na-Le, Angel Tîlvăr, e mai preocupat de apărarea zelosului Zelenski, care apără Ișmail, nu și Reni (știre din 24 iulie 2023). Iar gazetarul Ion Cristoiu, după dezastrul de la Crevedia, iese pe sticlă să ne spună că pompierii n-ar fi trebuit să ajungă la explozie și, în acest caz, nu s-ar fi întâmplat nimic. Foc fără pompieri? Asta sună ca știrea despre găina care a născut pui vii, parcă la Gogeașca, primul fake din presa eliberată postdecembrist. Altcineva îl contrazice: „E *impetuos* necesar ca pompierii să vină după explozie. Ei încerc să stingă focul.” Da, e imperios necesar să se stingă focul. Altfel, You're toast! Te-ai ars!

Istoricii practică voit, sau nu, „voința uitării”, așa cum a numit-o Virgil Ierunca. Iar Eugen D. Popin, în 11 august 23, îmi confirmă: „Toate trebuie să meargă anapoda, pentru ca omul să uite că se poate și altfel.” Cu cât știm mai puțin, cu atât suntem mai ușor de condus. Avem mai puțină lumină la citit, mai puțină lumină în biserică. Deliberat oare? Țara e încă a noastră. Puteam avea gratis energie, apă, lemn, pământ agricol. Nu să ne luăm pământul în cap. „E rău, dar e bine” (vorba lui Marin Sorescu) să plecăm unde vedem cu ochii? Etnologul Constantin Eretescu, autoexilat în America, ne spune apăsător: „Viața de toate zilele în exil este exil.”

Am sfârșit conversația cu VSR în buna tradiție a bancului, apărut după afișarea testelor în vederea BAC '23. „Învățământul românesc se duce de răpă. La ultima atestare, cei mai mulți dintre elevi abia s-au ridicat la nivelul unui ministru”. Am atins recordul UE în alfabetism funcțional. Aș zice că în top e clasa politică. Da, mă aprobă VSR,

Rădem, ce să facem? Prietenul Virgil Septimiu Rațiu m-a asigurat: „Cine râde la început râde și pe

Cornelia Gherlan

Româna de tranziție

urmă, și mai apoi”. Aferim. Țara e hăituită de hoți. Marian Ilie „rotacizează”: Furtuni, zic meteorologii? Ba furturi, cu doi r. Cât despre umoristul Dumitru Hurubă, inventatorul aparatului de râs, îmi trimite pastilă de râs după pastilă de râs, ca să scap de factori de stress, adică stresori. Din Simeria (18 august, '23), combate o ne-știre că morții „omooară înși politici/ Cu viață-n necinstire”. Ar fi o soluție asta, de vreme ce demisia de onoare nu se mai practică.

Dacă mă gândesc la tot ce s-a întâmplat în ultimii 30 de ani, concluzia mea e că puterea iresponsabilă a dus statul în derivă și că înainte mult mai este. Politica e o ocupație josnică, în cele mai multe cazuri. Au idee oare politiciii noștri, cu prea puține excepții, că politic vine de la *polis*-cetate? Nici gând să ia aminte de la mării bărbați de stat care s-au sacrificat exemplar pentru cetate. Actualii n-au nevoie de exemple. Am ajuns grădinari care cumpără de la vecini castraveți și mărar. Exportăm lemn brut și creiere. Pe cei greu de cap îi păstrăm. Anisie - era să scriu Asinie -, după ce a inovat pepsiglasul, a fost suită, din ministresă la Educație, președinta Comisiei de Învățământ la Senat. Turcan i-a trimis pe colivă lui Bruckenthal „La mulți ani!” Pe cale de consecință, e ministresa Culturii. O, dar Turcan cântă la pian.

„Câți mai mulți elevi la școală” vrea Boc, pesemne în gând cu premierul - interjecție (Cîț!) Cîțu, care se laudă că scrie *esee*, așadar nu știe ce scrie. Tot e bine. Unii nu știu să-și scrie nici numele: Verginel, Adriean, Mirciea. Dar cum s-o fi scriind Cîțu romwronglizat? Keatsu? Cât despre Muthu, cu h e mai... euro.

Ion Simuț, alias Nestor Gândiceanu, face *Fonetică politică*, în ziarul „Crișana”, din 12 iulie 2023. Cu un fonem, Malta a șters Yalta și ne-a eliberat. După nume în trei părți (Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ion Gheorghe Maurer, am trecut, după '90, la simplul -escu: Iliescu, Constantinescu, Băsescu. Manolescu nu, că era prea mult... -escu. Iohannis a spart paradigma. Pe scurt, în loc de Dej, Ioh. Viitorul va fi al lui -ean sau al lui -eanu? Ungureanu sau Munteanu? Ungureanu, că-i mai ungu-rean ș-are oi mai multe. Firea nu, că nu mai e Vrânceanu. Nici Voican, devenit simptomatic. Se pregătește, la schimb, asimptomatic Turcan care cântă la pian. Și exercițiile de fonetică ale lui Ion Simuț, spre deliciul cititorilor, continuă. De la EBA, mergem pe două silabe: Cî-ciu, Gor-ghiu, Ciu-că, Bo-de. Cele mai antipatice nume? Tîlvăr și Kövesi. Privind afară, Ion Simuț vede că Putin a făcut legătura cu Lenin-Stalin, peste Gorbaciov. Se va face și legătura Vladimir Vladimirovici cu Volodimir? Pe B1, iminent se confundă cu eminent: „Putin - sfârșit eminent.”

Precariatul populației nu-i deranjează pe înavuțiii demențial de la vârful puterii. Un politician vorbește despre *favorabilitate*. Altul se prefacă că are *obligativitatea* (nu obligația) de a oferi *suport* (nu sprijin?). Oare ce înseamnă „cartof sustenabil”? întreba o bătrânică. „Cum să avem un feeling care simte omul pentru voi, care nu știți ce înseamnă „Scanează eticheta de pe adicție”?, ne ceartă un politician în divorț cu gramatica elementară.

Dan Vîlceanu (mai e ministru de Finanțe?; îmi pare că e altcineva, cu stea în frunte) declară că are „feeling la scumpiri”. Diaconescu, ex-ul de la Externe, vorbește despre „mepul cunoscut”. Hartă n-are?

Mă apăr cum pot de wronglisme aleșilor. Viorel Ilișoi râde de „fereastra de oportunitate a guvernaților”: *window of opportunity*. Zice că el are termopan. Eu m-aș mulțumi cu mai puțin: să nu mai aud că spăgii i se spune *marketing money*. Unde asta? În globaleză!

Spuneam că ar trebui să luăm lecții de autoapărare contra wronglezei? Mă tem că bălălia e pierdută. Recentuț, am constatat că cercetătorii înșiși nu mai spun subliniem, accentuăm, reliefăm, ci emfazăm, că-i mai cool (după eng. *emphasize*).

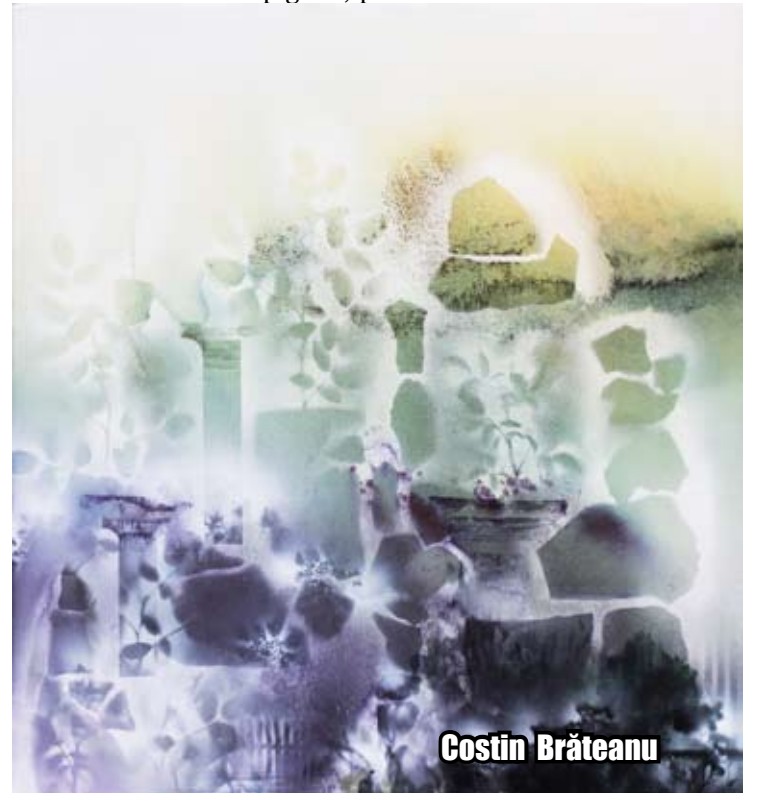
Pentru un cercetător al limbii române, așa ceva e malpraxis lingvistic. Iar erorile de accent (model englezesc) primează. Am ajuns să spunem accentii în loc de accente și maméle în loc de mamele.

Fiindcă ați auzit vocabula cool, trebuie spus, ca exercițiu de re-memorare, că justițiară Gorghiu, în tricou cu câine pe piept, în aport sau în arret, arăta cool în fusta-i leopard. „La Untold respir”, așa a zis. Ce era respirat și de aspirat? Limbajul degradat de pe scenă, abolirea normelor de comportament, vulgaritatea excesivă, toate astea au incitat? I-a provocat extaz îndemnul lui Gheboasă: „de la pungă la dungă”? I-o fi plăcut vocabula lui Gheboasă pentru sărut: *mozoling*? Gabriel Mardare mă sfătuiește să compar textele gheboase cu produsele „erotice” din literatu-

ra consacrată, punându-le în paralel. Nu, nu intru în „furtună într-un pahar de zoaie”. Dezmățul senzorial e greu și de privit, și de citit.

„Doamne, cine s-ar oboși să învețe româna?” E o întrebare dintr-un film difuzat la Protv în august, cu Pierce Brosnan, în rolul unui miliardar de tânăr și încă tânăr. Păi guvernanta care au auzit asta nu și-au spus că nici n-au nevoie s-o știe?

Filosoful Liiceanu era revoltat pe gurile știrbe ale bătrânilor sârmani. Cum merg lucrurile, pare că guvernanta vor vrea să-și euthanasieze - legal - bătrânii. Nu, nu pricep lumea asta care stă să apară. Prin 2005, l-am citit pe americanul Cornak Mc Charty cu *No Country for Old Man*. Nu există țară pentru bătrâni. Distopie? Ba realitate. Și pe publicistul Bogdan Chiriac îl exasperează „nivelul de hate”. Nu era mai simplu și mai românește să spună nivelul de ură? Eu sunt revoltată de gurile nu știrbe, ci strâmbe, pocite, care schilodesc după plac și în folosul lor româna. Turcan cântă la pian, în așteptarea momentului când Iohannis „proroghează” legea contra celor care îndrăznesc să critice puterea. Scrie Mihai Miron, în *O epocă de o zi*: „Trăim nu o epocă a eroilor cântați de mării poeți ai neamului, ci o epocă a erorilor produse de mării pigmei, politicienii de o zi ai neamului.”

Costin Brăteanu

La Oradea a fost dezmembrat Mihai Viteazul. Va fi înlocuit cu Ladislau I al Ungariei? Și de ce trebuie să le trecem cu vederea infracțiunile, dar și infracțiunile gramaticale? Să trăim muți fenomenul de degradare a limbii. Ba chiar să vorbim și noi după regulile limbii EBA, că altfel dăm de booklook: „Sunt oameni care nu vor să vorbesc cu tine”. În ecou, un politician cu aplomb dădea cu barda: „Cine nu știe să nu vorbește.” Ce dacă dr. Rafila nu mai scapă de „dar însă” și premierul Ciolacu de „cre'că”? Grindeanu preferă șpeță, nu speță. Rareș Bogdan, omul cu șparanghelul, ne asigură, în dezacord cu gramatica: „comunicatele care urmez să fie predate”. Turcan cântă la pian.

Cine mai verifică ceva în DOOM? Poate pisica lui Gabi Mardare. Vorbește cum îți vine, nu în *regular roumanian*! Ce, nu-i democrație? Du-te la restaurante, în orași, că au hrănuri bune și n-ai grijuri să mai spargi ouri (plural up-datat) în tigăiuri. Mai mâncăm aperitive? Nu. Doar starturi, înainte de grătaruri. După slujbă (pardon, job!; „merg să job și sunt blocat”, aud la Focus), îți arunci hainele în chairrob și treci la bedgasm, dacă „cea mai woke națională” nu are match. Doamnele se îmbracă vintigi, colierul X e must-have-ul sezonului, că așa e „fer plei” (scritură de vloggeriță) când ai un deit. „Uite, na!” vorba Adrianei Săftoiu. Trăim într-o lume de influenceri, voggari și podcasteri.

Relax! Câtă vreme 62% din populație vorbește limba maternă, și numai 5% vorbesc engleza, e-n ordine. După „parisolatria euforică”, spune A. D. Rachieru, a dat peste noi wrongleza, cum îi spunea Eugen Simion. Care o fi „steigiul” următor? Cioran dixit: „Când o să apară o limbă europeană, atunci om vedea.”

Sfârșitul limbii române? O, asta va fi, în convingerea mea, ca să-l citez pe antipaticul Francis Fukuyama, la *Sfârșitul istoriei și a ultimului om*.

Închei cu vorbele lui Virgil Rațiu, adus pe culmile disperării de „limba grotescă a politiciii”: „Da, Magd, ...și vom mai vorbi, vom mai vorbi, căci numai atât ne-a mai rămas și-i imposibil de confiscat.”

așa arată un artefact

al naturii, din fericire
acum pretext al unor gânduri intitulate
„soția maurului și-a făcut
datoria”..

bătută de ploi, crescută cu soare,
prizonieră pe creangă, îndulcita
coliviei sale, dădea „serate diurne”
unor amfitrioni care o înțepau des,
bizăitori cam zburători și pe lângă,
naivă și negînditoare..

neavînd „scopuri înalte în viață” a lăsat
de la ea, și iată
din dulce cum era, a rămas cu silueta
osoasă - munți și serpentine în loc de
musafiri, și bună spre muzeu..

a duioșit-o frigul cu tăcere,
și maurul-păr alocația i-a retras-o,
lăsînd-o și virgină și înțepată, și formă
peste conținut întunecat, de parcă
și-ar fi strămoașă..

(admir natura pentru indiferența ei
atroce, dar atît de creatoare chiar și în
lucrurile mici.. ochi să ai și minte
să- nțelegi privirea..)

***

adevărul este că timp nu am avut
să fiu tu
și nici tu

***

și iarnă-mă cu tine iară
atîta cît mai poți
să rupi din fiară

***

Eu locuiesc
într-un dicționar.
el începe și se termină
cu același cuvînt
T U

În sfîrșit

s-au aprins globurile
și cadourile nopții
plutesc liniștite în ceruri

stai în fotoliul orei 1^{oo}
cu mintea legănîndu-se
între alfa și omega

domul cu lumi colorate
a revenit la tine
univers dresat de ieri de mîine

înconjurat de el uiți
cine ești
vis peste nimeni

vezi totul sigilat în
spade luminoase
și multe ce dispar
sub drame depărtate

picură timp din tine și din
cobaltul de sus
ca și cum ai fi singurul

muzeu de artă
veciilor deschis

alungă ideile și privirile
respirațiile și niagarele tale
dorințele toate lucidele temeri

într-acolo unde metaversul
obosește
să mai fie-odată..

ora 1 a trecut

privește în sus

antrenează-te pentru
mîine

aici ai plătit durerile
ai mărunțit zidurile din
sînge cu speranțe eșuate

una două vieți pierdute
zilnic înseamnă o sete
în plus
de plecare sau tăierea
timpului cu tine însuși

este acolo sus o adresă
de la care ai venit

să orbești printre capcanele
draği celor mulți
inutile puținilor tari

mai ai de semnat
pe lista soarelui
alt rendez-vous

nu contează cine mai citește
adevărurile texte
scrise cu aur orbitor

drumurile cad în hăuri

spre nicăieri spre altfel

obișnuiește-te să fii ploaie

numele tău va fi frunza
ocrotitoare de oraș

atunci cînd vremea va striga
să vină liniștea..

privește în sus
acolo vei coborî
peste toate perfecte
și pure adevăruri
inutile de altfel

la ce bun

în atîta univers
să uiți mîinile
care te-au aruncat aici
?

de la începuturile lui

„omul” este într-un
reality-show

o erată scoasă din lut
și tot acolo plecată

ce rating om fi avut
în timpul Inchiziției și al
comunismelor naziste

pe ecranele

Neutrilor din Spații!

ce patetici suntem și acum..
cum naiba unii mor în continuu
și alții-s păpușari mereu?

Cui să-i spui că suntem în
Z E R O
închiși

cui să-i oferi Libertatea
cînd toți preferă sclavia
numerelor mari?

cum să trecem
la alt Nivel
cînd avem genii
și le ucidem
cum să evoluăm
cînd oasele nimănui
sunt mai
de preț decît viața?

*

aș reduce anii de „împărăție” ai omului
pe Pămînt la aceste
cuvinte

ai ratat Universul

**Dorin
Boroianu****cum privești realitatea**

cu lupa sau cu inima

nebulia lucrurilor mari

trebuie înțeleasă
cu timpul-acord eon
cu timpul diluat
de faptele mărunte

haaaai odată!

Aruncă-ți ființa peste Orizont

fii grupa AII a Soarelui
și egal cu stâlpii luminii!

cine te oprește?

îți ești suveran
și infinit..

Eu știu..

și tigrul și tei
și cal, și pește-izvor
la gurile fetelor,
ce nu am fost?

și ardelean și bănațan,
copil brumat de tăcere,
luat pe sus desigur
în balonul timpului,

fără lege-ntre nori

și Ulise și Joyce
și King Crimson total

și astru și praf de sărut
(cînd nu te aștepti!).

dar ce nu am fost
în acest luuung
prizonierat?

***

a plouat invers așa-i
normal pe pămînt

cu lipsa de senzuri
spre alte dimensiuni

unde pășteau zeii
false totemuri surd

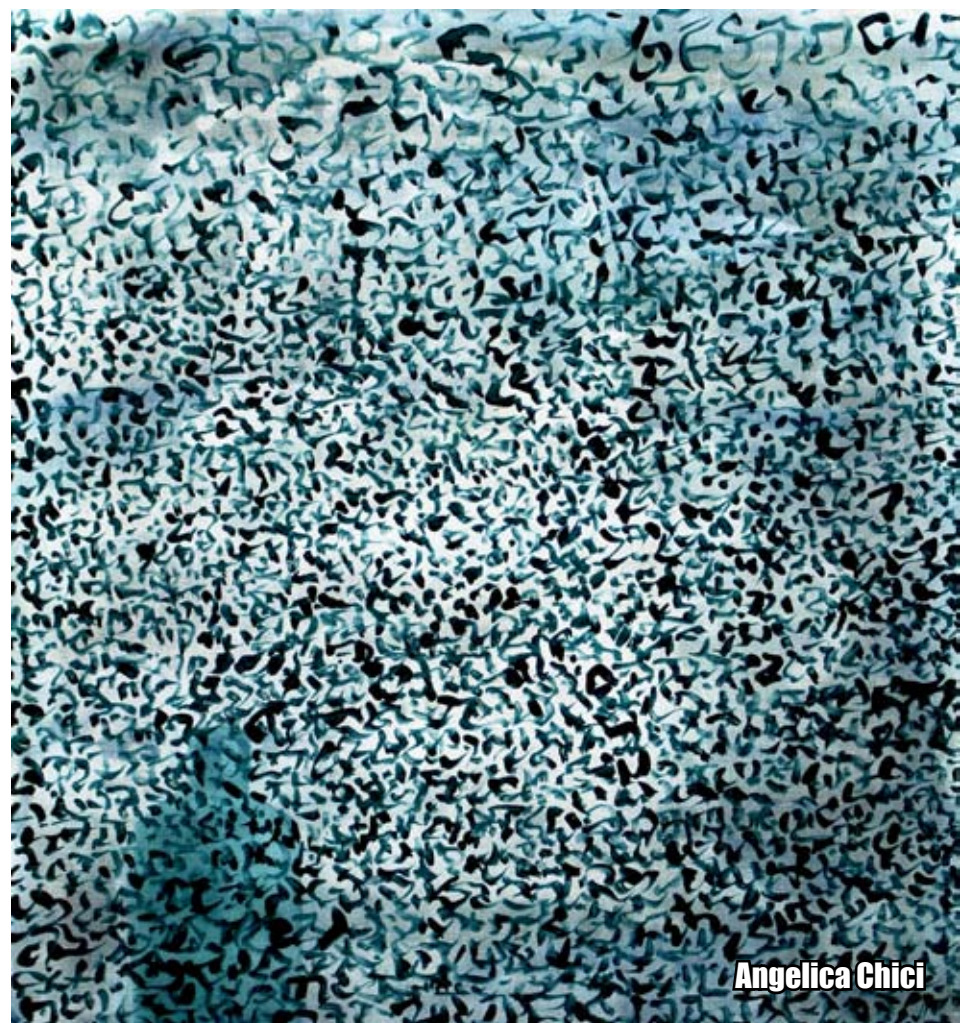
de la o vreme șiroim
în locul norilor

sau dormim
pe suferințele altora

am evoluat ajutăm
planeta să piară

* *

este unul Dorin
care scrie cu tăcere:
viitorule, ai grijă
dacă vii pe aici!

Angelica Chici

Branislav Nušić, scriitor clasic, romancier, jurnalist și diplomat sârb, s-a născut la Belgrad la 20 octombrie 1864, într-o familie de *armâni*, cu numele de *Alcibiade Nuša*. Și-a petrecut copilăria la Smederevo, unde a terminat școala elementară și primii doi ani de liceu. A continuat apoi liceul la Belgrad, după care a început studiile de drept mai întâi la Graz (Austria), continuând și finalizându-le apoi la Facultatea de drept din Belgrad. Când a ajuns la maturitate, și-a schimbat oficial numele în Branislav Nušić. La nouăsprezece ani a scris prima sa comedie, *Deputatul Poporului*, care, din cauze politice, avea să fie pusă în scenă abia treisprezece ani mai târziu. A doua sa comedie *Față suspectă*, a avut o soartă similară și avea să aștepte mai bine de trei decenii pentru a fi pusă în scenă. Ca voluntar, a participat la războiul sârbo-bulgar din 1885, pe care l-a descris în *Poveștile unui caporal* (1886). Din cauza poemului satiric *Două capete*, în care îl insulta pe regele Serbiei Milan Obrenović, a fost condamnat la doi ani de închisoare la Požarevac în 1888, dar a fost grațiat după un an. *Autobiografia* constă din 24 de povestiri, 24 de segmente din viața sa. Cea mai cunoscută piesă de teatru a autorului este *Doamna Ministru*, tradusă și jucată în multe teatre din România. În anul 1933 a fost ales membru titular al Academiei Regale Sârbe. Este autorul primului manual de retorică din Serbia (1934), și a adus o contribuție importantă la dezvoltarea fotografiei sârbe. A murit la 19 ianuarie 1938.

Prima dragoste*

Despre prima dragoste ar fi trebuit să scriu mai demult, asta pentru că ea s-a întâmplat în paralel cu școlarizarea mea, ba, chiar aș putea spune, ea are o anume legătură cu materiile școlare, dar nu am vrut să întrerup șirul descrierii materiilor școlare, care laolaltă, oferă o imagine amplă a aceluia labirint nesfârșit prin care ne-am târât în tinerețe, acel drum chinuitor, numit anii școlarizării.

Despre dragoste, am primit noțiunile de bază deja de timpuriu, în copilărie. Pe atunci, eu, servitoarea noastră și un practicant de la biroul direcțiunii, obișnuiam să discutăm despre chestiuni amoroase în fiecare seară, în spatele porții casei. Mai mult, eu am fost acela care a dat prilejul acelei iubiri, pentru că practicantul m-a cunoscut întâi pe mine, după care eu am fost cel care i l-am prezentat servitoarei noastre. Întâlnirea aceea a fost complet întâmplătoare. Eram în fața ușii casei în brațele bucătăresei. Practicantul, trecând pe stradă, s-a apropiat de mine, m-a mângâiat și a spus:

- Cât de dulce e acest copil, este al dumneavoastră?
- Iuuui! – vociferă servitoarea – cum aș putea să am un copil, dacă nici măcar nu sunt căsătorită!

Pe motivul acelei întrebări, dacă poate sau nu să aibă un copil, deși nu este căsătorită, cei doi au intrat într-o conversație mai amplă, care a continuat a doua zi, iar de poimaine erau deja în cea mai strânsă prietenie. De atunci, toți trei ne-am întâlnit în fiecare seară în fața porții.

O, dar ce fel de conversații au fost, de uneori mi-a fost rușine să mă uit în ochii servitoarei. Și s-a întâmplat că de câteva ori am intervenit și eu în discuție, caz pentru care practicantul avea pregătite bomboane în buzunar și de îndată ce deschideam gura să spun ceva, el îmi vâra iute o bomboană în gură, deși nu aveam intenția de a rosti vorbe dulci.

Branislav Nušić (1864-1938)

Poate fi considerat păcat pentru literatură că la acea vreme eram încă analfabet și nu am putut să notez unele conversații pe care le-am avut în spatele porții.

- Joțo, - îi spune slujnica noastră practicantului - vino după cină, când familia mea se duce la culcare, îți las un șnițel de la cină.

- O, sufletul meu, - a răspuns el - oare mi-e poftă mie de șnițel în acest moment, dar dacă tot ai de gând să-l lași, lasă și niște salată. Mie mi-e poftă de tine, doar de tine. Abia aștept să te strâng la pieptul meu, chiar dacă șnițelul se va răci.

Au fost și alte conversații, chiar mai tandre. Așa îmi amintesc momentul când practicantul a întreat:

- Julo, o să spălați în curând rufe la voi acasă?

- Da, o să spălăm, dar de ce?

- Păi, poate ai putea să le bagi și pe ale mele, ca să nu plătesc spălătul.

- Adu-le! - a răspuns ea drăgălaș.

- O, sufletelul meu, cât de bună ești. O să aduc trei cămăși și patru perechi de chiloți, îngerul meu!

În fine, acele conversații mi-au atras interesul, dar mi-au oferit și o anumită instruire practică, care-mi va folosi mai târziu în viață, dar s-au întâmplat și alte lucruri, mai ales duminică după-amiază, când nimeni dintre ai mei nu era acasă.

Atunci intram noi toți trei în sufragerie; pe mine mă așezau pe bancă, iar ei stăteau pe pat. În astfel de ocazii, mie mi s-a părut cel mai util să închid ochii, având mare grijă să nu cad de pe bancă.

Așa că, fiind exersat atât practic cât și pregătit, evident cu învățături despre dragoste, am intrat în viață complet înzestrat și nu e de mirare că m-am îndrăgostit imediat în clasa I de liceu. Nu am decis însă în mod special, că mă voi îndrăgosti după ce intru la liceu. Dar față de intențiile, pe care mi le-am propus din prima copilărie, aș fi putut s-o fac mult mai devreme. Dar, până la liceu, purtam pantaloni încheiați la spate, așa că nici nu mi-a trecut prin cap să mă îndrăgostesc purtând pantalonii încheiați la spate. Abia când, în primul an de liceu, am primit pantalonii care se încheiau și descheiau cu nasturi în față, am simțit că e vremea să mă îndrăgostesc.

M-am îndrăgostit de Pers(id)a, vecina noastră, pentru că ea locuia aproape de mine. Persa era pistruiată, purta ciorapi galbeni și avea întotdeauna tocurile deformate la pantofi. Până nu m-am îndrăgostit nici nu i-am dat atenție, dar, din momentul în care m-am îndrăgostit, ea mi-a părut divin de frumoasă și mi-a fost suficient să o văd, chiar și de departe, să-i văd tocurile deformate, ca să mă emoționez și să mă grăbesc să-i ies imediat în cale, să întâlnesc cât mai curând zâmbetul de pe fața ei pistruiată.

Ea era fiica profesorului care ne preda aritmetica și care, nu știu de ce, nu avea o părere prea bună despre mine. Avea nouă ani și era în clasa a treia la școala primară. I-am mărturisit dragostea mea într-un mod neobișnuit de romantic. Cu ocazia unui joc de-a v-ați ascunselea, când ne-am ascuns împreună într-un butoi în care mama mura varza pentru iarnă. Acolo, în acel butoi, i-am destăinuit sentimentele mele și, din cauza acelei amintiri, de fiecare dată când trec pe lângă vreun butoi mă emoționez.

Odată ne-am întâlnit după cursuri și am plecat împreună spre casă. Eu i-am oferit o chiflă, pe care, după aceea m-am obișnuit să i-o cumpăr în fiecare vineri, asta pentru că joi după-amiază căștigam câteva parale la jocurile la groapă, eu dovedindu-i astfel, odată pe săptămână, cu o chiflă, simpatia și atenția mea. Cu acea ocazie, am întreat-o în mod serios:

- Ce crezi Perso, o să vrea tatăl tău să mi te deie dacă-ți cer mâna?

Ea s-a înroșit, și-a dat ochii peste cap și, în confuzia ei, a rupt un catastif în trei bucăți.

- Nu cred! - mi-a răspuns ea cu voce scăzută.

- Și de ce? - am întreat-o surprins și îndată m-au podidit lacrimile.

- Pentru că ești un elev slab!

I-am jurat că voi buchisi aritmetica zi și noapte, doar pentru a-mi îndrepta notele. Și am buchisit, dar oare voi fi reușit eu singur să cuprind materia în care atâția și-au dedicat puterile – am putut eu oare împăca dragostea și aritmetica? Având de ales între dragoste și aritmetica, eu am ales dragostea, fiind mai ușoară, iar la ora următoare, în loc de un doi pe care-l aveam până acum, am primit un unu.

În joia următoare n-am mai câștigat nimic la jocuri, așa că vineri dis de dimineață m-am strecurat în dulap și am tăiat douăzeci de nasturi de pe hainele de iarnă ale tatălui meu ca să îi vând la școală pentru zece parale, care îmi trebuiau pentru o chiflă. La amiază am așteptat-o pe Persa în fața școlii ei și, însoțind-o, îi recunosc că acum stau și mai rău la aritmetica, pentru că am luat un unu la materia tatălui ei. Ea a replicat imediat:

- Atunci nu voi fi niciodată a ta!

- Trebuie să fii a mea, dacă nu în lumea asta, atunci

pe lumea cealaltă! - am exclamat eu aceste cuvinte, pe care le-am auzit câteva zile înainte la un spectacol de teatru.

- Și cum se va putea întâmpla asta? - a întreat ea curioasă.

- Ne vom otrăvi, dacă ești de acord.

- Și cum o să ne otrăvim?

- Așa, - am continuat eu tot mai hotărât - o să bem otravă!

- Bine, - răspunse ea hotărâtă - de acord! Dar când?

- Măine după-amiază.

- Dar, mâine după-amiază avem școală, - își aminteste ea.

- Așa e, - mi-a trecut și mie prin minte. - Nu pot nici eu mâine, pentru că mi-ar consemna absența, iar eu am deja douăzecișipatru, și ar putea să mă dea afară din școală. Însă dacă vrei joi după-amiază, atunci nu avem cursuri nici tu, nici eu.

Ea consimte și convenim că eu voi pregăti totul pentru otrăvire.

Joia viitoare după-amiază, eu fur o cutie de chibrituri de acasă și plec la întâlnirea convenită cu Persa,

de unde vom pleca apoi împreună pe lumea cealaltă. Ne-am întâlnit în grădina noastră și ne-am așezat pe iarbă, iar din suflet ne-a scăpat la amândoi un oftat adânc, pătimaș și nostalgic. Am scos din buzunar cutia de chibrituri.

- Ce facem acum? - întreată Persa.

- O să mâncăm chibrituri.

- Cum să mâncăm?

- Uite așa! - răspund eu, iau și rup gămălia

cu fosfor, apoi arunc restul, după care o pun pe limbă și mestec pe-ndelele gămălia rămasă.

- De ce ai aruncat restul?

- Păi pentru că e inutil, doar gămălia otrăvește.

Se hotărăște și ea și întinde hotărât mâna. Eu rup gămălia chibritului și i-o dau. Ea o ia și începe hotărâtă să o mestece.

După ce a mâncat trei i-au dat lacrimile.

- Eu nu mai pot! Niciodată în viața mea n-am mâncat lemn, nu mai pot.

- Atunci trebuie că ești deja otrăvită.

- Se poate! - răspunde ea. - Dar acum simt cum ceva mă zgârie în gât.

- Ei bine, asta e. Tu ești deja otrăvită!

Am continuat perseverent și am mâncat nouă gămălii, dar și mie mi-a pierit pofta și am simțit că și pe mine mă zgârie ceva în gât.

- Terminat! Acum sunt și eu otrăvit! - am spus solemn, așa cum trebuie spus într-un asemenea moment.

A urmat apoi un moment lung de tăcere asurzitoare, timp în care eu mă gândeam cât este patru ori șapte și nu-mi aminteam deloc, iar ea, nu știu la ce se gândea, dar știu că se scobeia în dinții, probabil pentru că i-a rămas o așchiuță de chibrit între dinți. În cele din urmă, ea a rupt tăcerea solemnă cu o întrebare:

- Și acum ce facem?

Întrebarea aceea m-a pus într-o încurcătură groznică, pentru că am terminat otrăvirea ca treabă principială, iar acum nu știam ce altceva trebuia să facem! În cele din urmă, mi-a trecut prin minte un gând fericit.

- Știi ce, de vreme ce suntem otrăviți, hai fă-ți cruce!

Ea și-a făcut cruce, iar eu mi-am făcut la fel.

- Iar acum - am continuat eu - să mergem fiecare la casa noastră. E rușine, știi, să murim aici în grădină. Suntem copii din case mai bune, așa că nu se cade să murim în grădină!

- Așa e! - a spus ea, ne-am ridicat și am plecat.

Toată povestea s-a încheiat însă astfel:

Ea s-a dus acasă și i-a cerut mamei să-i pregătească patul ca să moară. Cu acea ocazie i-a mărturisit că s-a otrăvit, adică a mâncat lemn cu mine.

Mama, fără să țină seama de situația ei și nici de sentimente, a spus:

- Ei bine, dacă ai putut mânca lemne în grădină, o să mănâci și aici în cameră!... I-a ridicat apoi fusta și a pornit din partea aceea. ... să alunge acele sentimente care erau sădite adânc în inima lui Persa...

Din cauza acelei băți, Persa m-a urât și așa s-a încheiat prima mea dragoste.

* fragment din romanul *Autobiografie*

Traducere și prezentare: **Eugen D. POPIN**

Vasile PROCA

Poet, prozator, dramaturg, critic literar, Gellu Dorian este născut în zodia Cuvântului (13 octombrie 1953, Botoșani). Traseul existențial al acestui important scriitor este unul foarte interesant. Dar, mai întâi, la cei șaptezeci de ani pe care i-a împlinit, punem o întrebare firească: cine îl va nominaliza pe poetul Gellu Dorian la Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”?

Nu-i un poet compromis (n-a fost secretar de partid, secretar UTC, turnător la Securitate), are o operă poetică deosebită, poate sta alături de nominalizații Matei Vișniec și Emil Hurezeanu. Cei șapte membri ai Juriului Premiului amintit trebuie să găsească o soluție. Știm, Premiul Național are regulament și cutume. Așadar, nimic nu este imposibil. Debutază (1972) cu poezie în ziarul *Clopotul*. În același an (1972), Geo Dumitrescu îl publică în *România literară* cu poezia *Eu*, semnând George Dor. Citește cărțile poetilor din *Generația pierdută*, dar și poeți aparținând *Generației 60*. Peste ani, în *Expris cultural* (octombrie 2017), va publica articolul *Laudă cititorului*, spunând printre altele: „Cititorul meu este atunci când mă citește la fel de fericit ca mine atunci când scriu.”

În 1973, au trecut cincizeci de ani de atunci! Ștefan Augustin Doinaș îl publică în revista *Familia*. Între 1978-1984, este, pe rând, librar și bibliotecar. Continuă să citească foarte mult: mii de ore de lectură. O călătorie dintre un cuvânt și altul. Începe calvarul publicării cărților sale de poezie la diferite edituri. În 1989, la Ed. Sport-Turism, apare cartea *Pașii Poetului*, scrisă împreună cu Emil Iordache.

În seara zilei de 22 decembrie 1989, cu ajutorul lui Emil Iordache, machetează primul număr al revistei *Hyperion*. Luăm, la întâmplare, și deschidem revista de cultură *Hyperion* (nr. 4-5-6/2010, redactor-șef Gellu Dorian). Din cuprins: **Accente** de Gellu Dorian; **Invitatul revistei**: Ioan Groșan; **Dialogurile revistei**: Dumitru Augustin Doman în dialog cu Liviu Antonesei; **Ancheta revistei**: cum este cu putință canonul?; **Antologia revistei**: Cezar Ivănescu - *Rod*; alte rubrici: **Poesis**; **Beletristică**; **Teatru**; **Cronică literară**; **Eminescu in aeternum**; **Universalis**; **Eseu**: Al. Cistelean, Anton Adămuț, Antonio Patraș, Petru Ursache; **Okeanos**: Luca Pițu; **Aniversări**: Mircea Martin - 70 de ani; **Polemici/Drept la replică**: R.V. Giorgioni - *Antideprinul*; etc. Tot în acele zile, este primit în Uniunea Scriitorilor din România. Știe să creeze evenimente de importanță națională: în 1990, începe demersurile pentru înființarea Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”.

Anul următor (1991), Primăria Botoșani emite Decizia cu nr. 100 de înființare a Premiului. Să-l cităm pe Laurențiu Ulici (Botoșani, 1999), fost președinte al Juriului (până în anul 2000): „Din câte premii poartă numele poetului național de la cele oferite de diverse instituții culturale în diverse ocazii până la cel oferit de Academia Română, acesta, de la Botoșani, din 15 ianuarie al fiecărui an, este, de departe, cel mai prestigios și, deopotrivă, cel mai râvnit la nivelul vârfului poeziei contemporane”. O mențiune: Recent s-au împlinit 80 de ani de la nașterea lui Laurențiu Ulici. La Sighetu Marmăției (12-13-14 oct. 2023), Zilele Festivalului Internațional de Poezie (ediție jubiliară 1973-2023) s-au desfășurat sub semnul tutelar al personalității lui Laurențiu Ulici. Felicitări organizatorilor!

Continuăm traseul existențial. Activează, din 1990, ca referent de specialitate la Centrul Creației Populare din Botoșani. După 1989, cu sinceritate, cu încredere în șansa lor, a scris incursiuni iscoditoare despre cărțile a sute de aspiranți la gloria literară. Astfel, vor apărea trei volume din *Cititorul de poezie*.

Este tradus în mai multe limbi străine. La Ed. Dionsos din Kastellaun - Germania, în traducerea lui Christian W. Schenk, îi apar mai multe cărți. Este același Christian W. Schenk, poetul și traducătorul (a tradus sute de scriitori români), care, anul acesta, și-a dat demisia din Uniunea Scriitorilor din România (vezi *Actualitatea literară*, nr. 124/2023). De luat aminte.

Ne întoarcem la Gellu Dorian, poetul care are încredere în glasul propriu (Gabriel Coșoveanu), dar și pentru a afla, prin pana unui eminent critic literar (Gheorghe Grigurcu), lucruri noi despre natura unui solitar: „O neconținută strădanie a solitarului de-a descinde în existența mundană, de-a ajunge în contact cu cât mai numeroase fețe ale acesteia pare a constitui direcția de înaintare proprie poeziei lui Gellu Dorian. Procesul nu e unul lesnicios. La fiecare pas apar dubiile, dilemele, contrarietățile care dau trup textului, spontan în măsura în care le înregistrează și deliberat în măsura în care le raportează repetitiv, obsedant, conștiinței” (*România literară*, 3 iunie 2016).

În continuare, de amintit un alt proiect de anvergu-

GELLU DORIAN: „Marele singuratic” al Poesiei

Grigore Chiper, Gellu Dorian și Gheorghe Pârja Sighetu Marmăției, 13-14 oct. 2005; Foto Vasile Proca

ra: „Colecția La Steaua - poeți optzeciști”. O colecție inițiată de Gellu Dorian, care cuprinde antologii de poezie semnate de poeți din generația optzeci. Inițial, proiectul trebuia să ajungă la cincizeci de titluri, dar numărul lor a devenit mai mare. În anul 2000, declarat **Anul Eminescu**, la Ed. Axa, apare Mihai Eminescu - *Poezia folclorică* (I-II) 556 pag. (Basme, proverbe, imitații, balade, irmoase, prelucrări, motive populare), ediție îngrijită de Gellu Dorian.

Din *Notă asupra ediției*, cităm: „Am ales titlul general de *Poezie folclorică*, față de *Poezia populară*, așa cum a fost impus până în prezent, din convingerea că sintagma acceptată acum este mai aproape de adevărul înțeles al fondului acestei laturi a operei eminesciene. [...] Ca și primul volum și acesta este prezentat într-o formă grafică aleasă, semn de elogiu adus poetului Mihai Eminescu la împlinirea a o sută cincizeci de ani de la naștere. Tirajul fiind limitat, ca și la primul volum, prezenta ediție este una bibliofilă”.

Este prezent în Colegiile unor reviste literare: *Convorbiri literare*, *Poezia* etc.

În altă ordine de idei, trebuie spus că lumea scriitorului Gellu Dorian este o lume complexă, izvorâtă dintr-o stare de spirit aparte, care produce o reverberație emoțională cu profit pentru înțelegerea operei.

Construcțiile verbale impresionante (vezi poemele *Eranos* și *Singur în fața lui Dumnezeu*), încrederea în Cuvânt, vibrația pasiunii creatoare, *neîncetata autoconstruire prin suita de proiecte ek-sistențiale* (Toma Pavel), toate ne conferă acea emoționalitate producătoare de sensuri unice, și convingerea că suntem contemporani cu un poet de excepție al Generației optzeci. Spune Gellu Dorian: „Privesc în interiorul poeziei și acolo trăiesc mai intens lucrurile decât dacă le-aș atinge”. Critici literari importanți au scris elogios despre autorul volumului *Eranos* - *scene din viața și opera Poesiei*: Ioan Holban, Mircea A. Diaconu, Vasile Spiridon, Nicolae Manolescu etc.

Gellu Dorian este *marele singuratic*, stă singur la Coșula, leagănul copilăriei sale, și visează, iar visul devine realitate, însoțeste pașii timpului. Acolo, tăcerea devine vorbire, devine **discursul interior al ființei**.

Vasile Proca: Povestește, te rog, despre universul copilăriei tale de la Coșula (obiceiuri, datini etc.), satul în care se află mănăstirea cu același nume, zidită în 1535 de Pan Mateias Coșolvei, marele vistiernic al lui Petru Rareș. A fost și un important centru cultural: aici s-a făcut prima traducere în limba română din Herodot. E de amintit și mănăstirea Vorona, construită în 1503, mănăstire pe care am vizitat-o acum 20 de ani. Pentru a fi mai convingător și pentru a te îndemna să răspunzi, te citez: „Rămân, totuși, la primul deceniu al vieții mele, când grijile erau pe umerii altora, iar viața avea acel parfum inconfundabil al fericirii totale.” - *România literară*, nr. 33-34/2023

Gellu Dorian: Răspunzând recent la o anchetă despre amintirile din prima zi de școală, am încercat să memorez anii copilăriei mele. Memoria mi-a fost împrăștiată de o fotografie de familie, prima, realizată în anul 1956, când aveam doar trei ani. O vagă imagine a aceluși timp, când fotografia ne-a așezat pe toți cei șase membri ai familiei pentru a intra toți în cadrul acesteia, în fața noii case în care ne mutaserăm recent, undeva la marginea satului, la Vamă, în satul Coșula, mi-a revenit în memorie, așa cum îți rămân bucuriile în minte când ești copil și primești un dar neprețuit de la cei dragi. Tata, în acea fotografie, era în picioare în spatele meu, sora mea, mai mare cu un an decât mine, pe scaunul cu spătar, pe care mama l-a primit ca zestre dimpreună cu o mașină de cusut Sin-

ger, lângă ea fratele mai mare cu trei ani decât mine, iar în spatele lui, mama, cu fratele mai mic, de nici un an, în brațe. Eram o familie fericită în acea curte, în spatele căreia se vedea ieslea pentru boii cu care tata și-a câștigat banii cu care și-a făcut casa, după șase ani de la întoarcerea din prizonieratul bolșevic, unde a stat trei ani, șapte luni și o zi. Fotografia am folosit-o acum pentru coperta romanului *Să lupți împotriva morții*, apărut recent la Junimea. De acolo, de la acea fotografie, încep amintirile mele, unele vagi, altele clare, cum sunt cele când tata a trebuit să-și sacrifice boii pentru a nu-i da la colectivă, ori altele în care avutur agonisit de tata dispărea sub lăcomia statului comunist care naționaliza totul. Am încercat să le descriu în romanul meu, amintit mai sus. Spațiul acela mi-a rămas în memorie, deși de la paisprezece ani a trebuit să plec pentru a învăța carte într-un oraș din Bucovina. Grădinița, doar câteva zile, am făcut-o într-o chilie din curtea mănăstirii, iar vaccinurile și medicamentele necesare pentru diverse boli ale copilăriei le luam de la spitalul care funcționa în Casa Egumenească din incinta aceleiași mănăstiri, Coșula, ctitorie a vistiernicului lui Petru Rareș, amintit de tine. Am copilărit în preajma acelei mănăstiri, care mai târziu a devenit locul acțiunii romanului *Cartea fabuloasă*, în care manuscrisul *Istoriilor lui Herodot*, descoperit de Iorga acolo, devine miza acestui roman, manuscris intrat în istoria literaturii române drept *Irodotel de la Coșula*. Aș avea multe de spus despre copilăria mea de la Coșula, acolo unde mi-am făcut primii prieteni, de unii dintre ei nemiștiind nimic, alții au plecat la Domnul, încât acum, când merg acolo, în casa lăsată de părinți, pe care am refăcut-o, pentru a-mi petrece zilele liniștite acolo, simt în jurul meu amintirea lor, ca niște tufe de trandafiri într-un pustiu, gata să fie acoperite de furtunile de nisip. Da, acel prim deceniu al vieții mele, deși au existat multe neajunsuri, a fost cel mai fericit, mai lipsit de griji, timp în care am învățat ce-i poți da vieții pentru a-i cere fericirea de care ai nevoie. Durerilor de atunci, îmbrăcate în bucuria de a fi împreună tot timpul cu ai tăi, le adaug acum aducerile aminte pe care încerc să le așez în cărțile mele, cărți care devin, la rândul lor, locul întoarcerilor mele în timp, pentru a simți miresma acelor vremuri, pe care nu le voi mai putea trăi niciodată. Bucuriile de atunci nu erau, privite acum, unele ieșite din comun, dar erau incomensurabil mai împlinite decât oricare altele de mai târziu. Ele puteau fi simple întâmplări de peste zi, basme auzite de la bunica, jocuri fără seamăn și pline de satisfacții sau chiar supărări atunci când pierdeam la o țacă sau oină, când mi se fura ceva, dar asta nu conta prea mult, ori dese descinderi la sala de cinema care nu era alta decât holul școlii, unde era instalat aparatul de proiectie și ecranul alb pe care chipurile prindeau viață și mi-au stărnit o primă pasiune, filmul, de care nu m-am desprins nici acum. Dar fericirile mari erau acelea când veneau sărbătorile de iarnă, care erau apogeul tuturor bucuriilor de peste an. Nu am avut în casă pom de iarnă, dar primirea colindătorilor, cu Steaua, băieții, sau cu Globul, fetele, îmi creau emoții pe care le trăiesc și acum când îmi aduc aminte. Iar obiceiurile de Anul Nou, cu acei urși și țigani, jocuri specifice satului Coșula și azi, erau de neimaginat și mi dădeau satisfacții de neînchipuit acum. Am mers cu uratul, cu traista plină de colaci, nuci și mere, împreună cu frații și sora mea, cu copiii din vecini, am fost implicat în organizarea într-un an în Jocul Caprei, unde eram Jidanul, făcând un rol memorabil pentru mine. A doua zi, cu semănatul, după ce ne adunam cu toții, numărul banilor era un adevărat moment al bilanțului, ce dădea speranțe pentru noul an. Erau acele bucurii de care se leagă toată copilăria mea, cei mai fericiți ani ai mei.

V.P.: Deși ești un scriitor foarte cunoscut, pentru cititorii revistei *Actualitatea literară*, cine este Gellu Dorian?

G.D.: Gellu Dorian este chiar Gellu Dorian. A debutat în 1972, în literatură, în „România literară”, sub girul lui Geo Dumitrescu, iar în urma unor apariții editoriale înjumătățite, la Editura Eminescu, în 1974, și la editura Albatros, în 1981, cu totuși jumătate de carte, *Esopia*. Am debutat cu o carte întreagă la Editura Junimea, în 1986, la treizeci și trei de ani. Până în 1989 n-am mai putut publica nici o carte de poezie, deși am avut două cărți în planurile unor edituri, însă, împreună cu Emil Iordache, am publicat o carte de reportaje-eseuri, *Pașii Poetului*, reeditată cu adaosurile de rigoare în 2000. Nici după 1990 nu m-am înghesuit să public poezie. Am așteptat până în 1993, când am publicat o carte scrisă prin 1983, *Elegiile după Rilke*,

■ Continuare în pagina 18

Gellu Dorian: „Marele singuratic” al Poesiei

la Editura Moldova. De atunci au urmat mai multe cărți de poezie, antologii de autor, patru romane – între timp am mai publicat încă șase romane și alte cărți de poezie! –, o carte de teatru – și încă o carte de teatru, între timp! – și una de istorie literară. Locuiesc la Botoșani, dar îmi duc viața peste tot, unde îmi este familia, alteori singur, numai cu manuscrisele mele sau cu prietenii, care, în ultima vreme, rămân tot mai puțini. Nu duc o viață chiar palpitantă: nu mai fumez de douăzeci și patru de ani, nu mai beau (consistent) de ani buni de zile, îmi plac femeile a căror discreție este mult mai importantă decât frumusețea, evident, trecătoare. La Botoșani, duc o viață socială inexistentă: nu am prieteni decât amici, puțini, unii merituoși, alții pentru că trebuie să dai bună ziua cuiva măcar o dată pe săptămână; sunt angrenat în câteva proiecte culturale în derulare – pe unele vor să le acapareze foști informatori la securitate ajunși pe la partide extreme, dar nu-i las, pe altele nu le mai pot duce în cârcă din cauza cenzurilor financiare – Botoșanii este totuși un oraș sărac din care toți pleacă, numai cei ce cred că-l pot transforma într-un Weimar al României rămân. Aici îmi scriu cărțile și locul va trebui să devină un Macondo al literaturii Române. Nu sunt un om fericit, iar tristețea pare a fi o chestiune congenitală, venind de undeva din străfundurile neamurilor mele, pe care le-am văzut mereu înglodate în necazuri. Aș vrea să fie bine, dar cred că nu va fi.

V.P.: Să facem un adaos la întrebarea de mai sus, spunând că te-ai născut acum 70 de ani (13 octombrie 1953, Botoșani), într-un ținut unic, binecuvântat de Bunul Dumnezeu, care a dat României mari personalități ale culturii, cum sunt: Mihai Eminescu, George Enescu, Nicolae Iorga, Ștefan Luchian, dar și alte nume importante. Această realitate istorică, cum o simte, cum o trăiește Gellu Dorian, unul dintre cei mai importanți poeți contemporani? E o mare povară, o mare responsabilitate?

G.D.: Da, m-am născut, dintr-o necesitate impusă de vremurile pline de lipsuri de atunci, în ce privește suportul sanitar, la Botoșani, însă am copilărit la Coșula. Locul este, așa cum spui, unul binecuvântat, dar, din păcate, acum batjocorit de inși care cred că respectă memoria celor născuți aici, dar nu fac decât să se folosească pentru binele lor de gloria acelor nume, transformate de ei în surse de venit. Păcat! Cu câțiva ipochimeni de acest fel m-am bătut, dar sunt prea mulți și prea susținuți de interes de clan politic, încât m-am resemnat și încerc ca refugiu meu în literatură să fie omagiul pe care doresc să-l aduc acestor mari înaintași. Cât voi putea voi relata această „realitate istorică” tristă în cărțile mele. Nu e o povară, ci o responsabilitate, care, din nefericire, nu ajunge și pe umerii celor îndrituiți să o ducă.

V.P.: Care sunt simbolurile culturale (scriitori, cărți, evenimente) ce s-au constituit în ipostaze ale modului tău de a fi, ale modului de a gândi și de a vorbi (a scrie)?

G.D.: Adevăratele valori ale culturilor lumii, atât cât le-am putut eu cunoaște. N-am crescut de mic într-o bibliotecă, dar când am descoperit-o, m-am făcut bibliotecar pentru a putea fi alături de cărți. Printre ele am descoperit destul de timpuriu marile cărți ale lumii și n-am întârziat să le cunosc, dar abia mai târziu le-am înțeles și, așa cum spunea Blaga, nu mi-au trebuit mai mult de o sută de cărți fundamentale pentru a-mi da seama că rostul meu este acela de a da naștere la câteva cărți care să-mi poarte numele. Nu știu dacă pot numi acum numele cărților și modelelor mele, însă ele au fost atât de importante pentru formarea mea ca scriitor încât am fost asimilat de ele, topit în magma lor, ca să le pot uita și deveni cel care acum se străduiește din răspuțeri, împreună cu mulți alți scriitori români, să învingă ignoranța care năvălește pe toate căile, de la cele de sus la cele de jos, spre numele scriitorului, acum poate cele mai pătate dintre toate numele care duc în spate meserii din care au ieșit activiștii cei mai de temut, securiștii care ne conduc acum și ne scot pe foile lor de parcurs ca viermi ai societății din care facem parte și căreia, pe banii noștri de cele mai multe ori, încercăm să ținem vie limba română, pe care ei o schilodează. Aproape că și acestor ipochimeni le sunt dator cu câte o revoltă pe care nu mi-o pot exprima decât în scris. Cum să-i ierți, când modele ca Eminescu, Blaga, Eliade, Cioran sunt terfelite și peste numele și veșnicia lor se clădesc hale de sport sau cimitire de nonvalori ale căror nume nu vor însemna nimic niciodată?

V.P.: Drumul spre propria identitate, obsesia devenirii au fost dificile, te-au marcat în vreun fel?

G.D.: Orice drum este dificil, mai ales când îl faci printre bălării și mai ales când constăți că ar fi fost normal să ieși din bălării. Acestea te acoperă cu aura lor, dată de vremurile prin care acestora li s-au acordat toate șansele de afirmare iar ție doar suferința și

disperarea. Iar identitatea ar trebui să fie cea pe care tu ți-o formezi și nu alții, așa cum este de regulă la noi. Prejudecățile celor din jur, și mai ales ale celor ce diriguiesc destinele literare, îți fac cel mai mult rău în afirmarea propriei identități. Dar nu ne lăsăm copleșiți și dăm totul în seamă timpului format și din judecări de valoare.

V.P.: Ești unul dintre puținii scriitori care se angajează în proiecte culturale majore, cum ar fi Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” sau colecția „La steaua – Poeți optzeciști”, ca să numesc doar două. Există un secret pentru a reuși în aceste demersuri de mare anvergură?

G.D.: Secretul reușitei în astfel de proiecte este susținerea celor cărora li te adresezi sau cărora le adresezi aceste proiecte, dar și în modalitățile de abordare pe care ți le oferă timpul în care trăiești. În primul rând, trebuie să renunți la o sumă de treburi personale, pentru a te dedica altora. Și, de regulă, faci acest lucru, ca în final să primești picioare în fund sau să ți se pună în cârcă tot soiul de mizerii ce cresc în mintea celor ce nu știu să inițieze nimic altceva decât răutăți în care au crescut. Cele câteva proiecte culturale de anvergură pe care le-am inițiat acum cincisprezece ani își continuă din ce în ce mai greu cursul din cauza vremurilor prin care trecem, dar mai ales din prezența tot mai vie a foștilor securiști printre noi, care privesc cu ochi lacomi la ceea ce tu ai produs și ei nu mai pot amenda, tăia. Și astfel îți creează o lehamite care te face din ce în ce mai inert, așa cum este mai toată societatea românească, blestemată s-o ia mereu de la capăt și să ajungă în același mare căcat în care se scaldă de sute de ani. Sunt foarte puțini cei ce-i duc mai departe destinul acestei societăți față de cei ce-o trag înapoi și o vor face să se afunde până la dispariție. Numai marile proiecte culturale și de altă natură, menite să învingă ignoranța, prostia, mârșăria, mizeria, pot salva de la dispariție identitatea unei nații care abia de-a reușit în decurs de secole să se identifice acasă și să tragă în lume mici semnale de alarmă că există.

V.P.: Scrii de mulți ani despre tinerii poeți. Scrutând viitorul, calea regală a poeziei este pavată cu certitudini? Dragă Gellu Dorian, dau un citat din Eugen Negrici: Orice veritabil poet e, însă, în mod necesar un critic de prim ordin. Și primele trei cuvinte, și ultimele patru te caracterizează perfect. Susții (în revista *Convorbiri literare*) de zeci de ani, rubrica *Debuturi*. Încerc o completare la o întrebare la care ai răspuns deja. Așadar, despre câți autori ai scris? În opinia ta, câți au confirmat, au reușit să-și facă un nume? Asistăm la un asalt furibund al neaveniților în poezie, al veleitarilor ajunși (pe căi oculte) „celebrități”? Există poeți români tineri, comențați la rubrica *Debuturi*, care au ajuns să fie nominalizați la Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” - Opus primum?

G.D.: Nu este ușor lucru să descoperi mereu pe cei care vin. Chiar dacă, în ultima vreme, cei care vin aruncă anatema timpului trecut peste tine și te aruncă în valorile ignoranței lor, născută dintr-o condescendență despre care nu știu nimic, dar și-o arogă. Nu numai că scriu despre tinerii poeți în special, dar de douăzeci de ani, de pe vremea când și eu eram mai tânăr, mă ocup de deschiderea drumurilor pentru talentele poetice. Nu este o treabă ușoară să organizezi concursuri literare, să oferi posibilități de editare unor tineri care nu au bani, dar sunt foarte talentați, să publici cărțile, să le dai premii de încurajare, să-i pui în fața criticii literare pentru a fi promovați. Fac acest lucru cu o plăcere a lecturii, și aceasta, în ultima vreme, este din ce în ce mai răsplătită, văzând că viitorul literaturii române nu este unul fără contur, lipsit de numele câtorva posibili mari poeți. Să scrii despre ei este chiar o datorie, pe care mi-o exercit cu devotament.

V.P.: Dacă scriitorul, prin cărțile sale, este interpretat de cititorii săi, cum ți se pare că ești receptat de critica literară?

G.D.: Bine. Dar nu fac parte din rândul scriitorilor care omoară critica literară, o pistonează, o agasează. Aștept și receptarea vine, atâta câtă vine, de la sine. Cititorii, din păcate, sunt la fel de numeroși precum criticii literari. Dar ei nu scriu, ei te așază în raft, te uită sau te mai scot când au chef de tine. Criticii sunt legitimați să te pună în valoare sau să nu facă nici un gest. Nu stăm atât de strălucit nici cu unii nici cu alții.

V.P.: Observând cu atenție climatul scriitoricesc de la noi, pune-i un diagnostic și, totodată, definește care-i rolul scriitorului în societatea de azi?

G.D.: Nu-mi pot pune un diagnostic mie, așa cum nu o pot face nici pentru scriitorii români. Eu sunt într-o situație, cel puțin acum, suficient de proastă ca să o mai amendez și eu. Nu este chiar vina scriitorilor, cât a celor care au reușit să murdărească această ca-

tegorie profesională. Faptul că în cârca lor au apărut tot soiul de mizerii, unele pe drept, altele aduse cu anasâna de chiar unii scriitori care au colaborat cu structurile vechi, dar și cu cele noi, spune foarte mult despre ceea ce merită ca amendă de la lumea din jur această categorie. Ce să mai zic? Nici nu râd, nici nu zic nimic, așteptăm finișul.

V.P.: De unde vine forța ta, ca scriitor poli-valent?

G.D.: De la dorința de a spune ceea ce cred că merită spus. Și sunt enorm de multe lucruri de spus, dar depinde, evident, cum le spui. Și eu mă străduiesc să le spun bine.

V.P.: Voi da două citate din Mihai Eminescu. Primul: *Acestei Mitropolii a Moldovei și a Sucevei se datorește introducerea limbii române în Biserică și stat, ea este mama neamului românesc.*

Al doilea: *Dumnezeu nu e în cer, nu-i pe pământ; Dumnezeu e în inima noastră.*

Gândindu-ne la poezia religioasă a marelui Poet, cum putem interpreta citatele?

G.D.: Cum să le interpretezi, decât recunoscând că limba română, neavând de timpuriu loc în care să se facă simțită, cizelată, ca în alte culturi ale lumii, s-a format în jurul bisericii, acolo unde preotul, pe când încă nu erau învățători, o vorbea limpede, cât de limpede se putea, în fața celor care urmau să o ducă mai departe. Acolo s-au cizelat cuvintele, până când Mihai Eminescu le-a șlefuit atât de bine, încât îi suntem datorii veșnic pentru limba literară în care scriem acum. Fără limba în care vorbești nu poți fi decât un om de grotă, care, prin concursuri de împrejurări diverse, în timp, ajunge în parlament, unde strică nu numai limba maternă, ci și statul matern, țara, în care aceasta s-a născut și format. Da, Dumnezeu, dacă nu este în tine, nu există. Depinde de cum primești ceea ce a ajuns până la tine prin credință, ca să-l poți descoperi pe Dumnezeu în tine. Când l-ai descoperit acolo, în tine, având grijă de el, ai grijă de tine. Nu ai cum să pierzi această luptă cu viața, dacă-l ai pe Dumnezeu în tine.

V.P.: Dragă Gellu Dorian, cu ani în urmă (2008), în mai multe numere ale revistei *Poezia*, ai publicat *Cititorul de poezie*, dovadă ineluctabilă a pasiunii tale pentru creația poetică a sute și sute de poeți din România sau de pe întreg mapamondul. Cum s-a născut ideea pentru această amplă radiografiere (investigare) a fenomenului liric de pretutindeni? Cum descrii imaginea obținută după mii de ore de lectură? Cititorul de poezie e un jurnal de cărți citite?

G.D.: Cititorul în general este un pasionat de ceea ce crede el că este frumusețea care va învinge peste toate angoasele lumii. Când te dedici cititului poeziei, o faci pentru liniștea sufletului tău, care caută frumusețea cuvântului, cel care a fost la început, cel care va fi și la sfârșit. La lectura poeziei se ajunge dintr-o dorință de a-ți trăi emoțiile pe care alții ți le provoacă din pură sinceritate. Poezia se naște numai din sinceritate, din curățenie, din candorea pusă mereu la încercare de divinitate. Cred că așa am ajuns să citesc poezie. La început, pe când habar nu aveam ce e poezia, ce e poetul, am crezut, de exemplu, că Eminescu a coborât din cer pentru a ne arăta frumusețea cuvântului așezat în poezie. Și nici acum nu cred altfel, deși Eminescu a fost, ca a spus Nichita Stănescu, om ca noi, a suferit înmii față de orice muritor dedicat poeziei, neamului său. Când poezia a început să vină spre mine din toate părțile, a trebuit să caut instrumente pentru a o înțelege. Și cititul poeziei cu pasiune și încredere în cel ce o scrie este singurul instrument la îndemână. Am scris recenzie despre cartea de poezie înainte de avea rubricile din „Convorbiri literare”, seria Cassian Maria Spiridon. Însă cu regularitate am făcut-o timp de douăzeci și opt de ani în revista dragă și lui Eminescu, revistă fără de care literatura română ar fi mai săracă. Și așa s-au născut în acest timp trei volume din *Cititorul de poezie*, titlu dat după esul care deschide primul volum și care a apărut în serial în revista „Poezia”, pe vremea când tu erai acolo redactor. Este un capitol de istorie literară, un capitol despre debutanții ultimelor valuri, despre care, doar despre unii, vom mai auzi peste timp. Acum, tot în „Convorbiri literare”, am rubrica *Primul raft*, în care tot „cititorul de poezie” se exprimă despre cărțile apărute în seria *Poeți laureați ai Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”*, serie coordonată de mine, din care au apărut până acum treizeci de poeți. Poate fi numit și jurnal de căți, dar asta ar însemna altceva, desigur. Cât mai pot citi, voi scrie despre poezie.

V.P.: Eugène Ionesco, marele dramaturg, eseistul neconformist din Nu, în *Note și contranote* (Humanitas, 1992), secțiunea *Autorul și problemele sale*, își pune întrebarea: *De ce scriu? Răspunsul pe care îl dă e ciudat, e alcătuit dintr-un lung șir de întrebări, cincispre-*

Gellu Dorian: „Marele singuratic” al Poesiei

zece la număr, pe care și le pune. Bănuiesc că ai răspuns la o astfel de întrebare, dar pentru cititorii acestui interviu, te rog să găsești resurse pentru o nouă confesiune.

G.D.: Scriu pentru că asta am vrut să fac de când mă știu. Pe când eram elev și urmăream tot ce apărea pe ecran, doream să mă fac actor. N-a fost să fie. Am ales scrisul pentru că prin el puteam spune ceea ce de regulă nu poți spune prin viu grai. Scrisul este partea cealaltă a feței unui om. Dacă acesta dorește să ascundă ceva, ceva care să rostească altceva decât pe viu grai, o face în scris. Dar și scrisul este de mai multe feluri. Cel literar m-a atras. Cu el îmi duc traul zilnic, nu am altă ieșire din viață decât prin scris, care, se zice, rămâne, chiar dacă, de cele mai multe ori, acum, el stă ascuns între copertele cărților, care se deschid din ce în ce mai rar. Dar e acolo, pe când în văzduh se pierd toate vorbele care, pasămite, ar spune toate adevărurile lumii. Scriu, deci, pentru a-mi spune lumii adevărul meu!

V.P.: Dragă Poete, mai dau un citat, dar din Lucian Blaga (*Spațiul mioritic*, 1936): „Eminescu personal pare a se fi identificat și el cu un ideal subconștient, cu totul particular: anume cu acela al tânărului voievod. Voievodul român, icoană luminoasă alcătuită din suprapunerea mai multor imagini din epoca de istorie românească dinaintea lui 1500, este pentru Eminescu efigia secretă, care-l absoarbe, care-i compensează insuficiențele, care-l magnetizează”. În revista *Scriptor*, la rubrica *Eminesciana*, scrii despre *Eminescu*, așa cum l-am vădit. Mental, când și cum ți-ai construit monumentul tânărului voievod Eminescu?

G.D.: Nu pot spune despre Eminescu că este ceea ce n-a fost niciodată: voievod, sfânt și așa mai departe. Metaforic poți spune despre Eminescu orice l-ar face mai veșnic decât este. Dar eu cred că lui Eminescu nu i-ar fi plăcut deloc să fie făcut ceea ce nu a fost, ceea ce nu este. Sintagme de felul acesta, care au menirea de-al acoperi pe Eminescu de un soi de spoială aurie, argintie, de orice nuanță, nu-i fac bine. De aceea în încercarea mea de a-l vedea pe Eminescu real, așa cum a fost, viu, plin de suferințe, de neîmpliniri, de fericiți efemere, de durere, doresc să-l scot din aceste încadrări care nu-i fac bine, ci mai curând intră în categoria, fixată tot de el, a acelor care „deasupra tuturor va veni un mititel/ nu slăvind-te pe tine, lustruindu-se pe el”. E plină lumea de astfel de lustrangii, care, neștiind nimic din ceea ce este Eminescu cu adevărat, spun, prin astfel de clișee, ceea ce Eminescu nu este. De aceea mă feresc de așa ceva. Propunerea lui Lucian Vasiliu de a încerca un altfel de portret Eminescu m-a provocat la ceea ce încă nu știu ce va fi, dar voi încerca să fiu cât se poate de sincer cu ceea ce cred eu că este Eminescu cu adevărat.

V.P.: Urmează un moment delicat: *Scrisoare deschisă Domnului Nicolae Manolescu, la retragerea mea din URSS (Actualitatea literară, nr. 124/2023)*, scrisoare semnată de poetul și traducătorul Christian W. Schenk. Trebuie citată în totalitate *Scrisoare deschisă...*, dar spațiul nu ne permite. Ești prezent în patru traduceri făcute de Christian W. Schenk. Cum interpretezi gestul său? E o mare frustrare că nu a primit premiul ale Uniunii Scriitorilor, că nu a fost nominalizat la Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”? Sau pune, cu precizia unui medic, un diagnostic nemilos la toate câte se întâmplă în lumea literară (culturală) românească?

G.D.: Aici, în ce-l privește pe Christian W. Schenk în relația cu Uniunea Scriitorilor din România, este un caz despre care e greu să te exprimi, dacă nu cunoști toate amănuntele. Christian, născut în România, emigrat apoi, așa cum se făceau atunci emigrările pentru cei de altă naționalitate, în Germania, a rămas un îndrăgostit de poezia română, de poezii ei, din care a tradus foarte mult, uneori traducând chiar, în ultima vreme, și nume care nu meritau acest efort. În ce privește onorurile primite de Christian W. Schenk pentru aceste lucruri, dar mai ales pentru integrala *Eminescu* în limba germană, a primit, cel puțin din partea Ipoteștilor, la propunerea mea, premiul pentru promovarea lui Eminescu în țările de limbă germană. Ceea ce s-a putut face de aici s-a făcut. Cât privește nominalizarea la *Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”*, timpul nu este pierdut. Însă nemulțumirile lui vin chiar de la o nominalizare la premiile U.S.R., de acum câțiva ani, când, invitat să ia parte la Târgu Jiu la gala de decernarea a premiilor, nu a fost onorat cu acest premiu. Motivele nu le cunosc în amănunt. Aici poate că e vina juriului U.S.R., care l-a nominalizat la premiile pentru traduceri, fără să se gândească inițial că premiile acestea se dau pentru traduceri din alte limbi în limba română, nu din limba română în alte limbi, în cazul acesta în limba germană, limba

în care Christian W. Schenk a tradus peste trei sute de poezii române. Un efort considerabil, care merită o atenție aparte; să zicem, atenția Academiei Române. În fine, decizia lui Christian nu o pot comenta nici într-un fel. Este unilaterală și argumentată de el destul de lămuritor.

V.P.: În 24 martie 1996, mi-ai dat cu autograf cartea *În căutarea poemului pierdut* (Ed. Axa-Botoșani - 1996). Această carte (scrisă în 1986) ai predat-o Editurii Junimea. După ani de așteptare, pe pagina de gardă, faci o mențiune: *Retrasă în 1994, în urma semnării unui protest împotriva restaurației comunismului. Dă-nemai multe amănunte despre cele întâmplate.*

Dan Mircea Ciopariu, Gellu Dorian, Cezar Ivănescu, Indira Spătaru, Lucian Alecsa. Botoșani, 10 iunie 2005 - Foto Vasile Proca

G.D.: Păi, așa cum am spus, cartea a așteptat acolo opt ani. Director era Andi Andrieș, care mi-a publicat prima carte, *Poeme introductive*, în 1986, după ce a tăiat din ea 13 poezii și a ciuntit altele. Am așteptat să ia o decizie în privința publicării cărții. Însă cum el era din vechea gardă, ca să nu-i zic nomenclatură, ținea de același tipic al amănărilor, în ce mă privește, încât, semnând acel document împotriva restaurației comunismului, care-l viza și pe el, restaurație despre care se discuta în presă la acea vreme, dar care, în realitate, se petrecea prin menținerea în funcții a unor foști comuniști, neluându-se în calcul lustrația cerută de punctul 8 de la Timișoara, am decis să retrag cartea, care, oricum, acolo nu mai avea cum să apară. Cam asta a fost.

V.P.: Te citez dintr-un articol: *Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” - 25 (România literară, nr. 2/2016): „Ba mai mult, cred că a fost singurul domeniu în care lustrația a funcționat, așa cum s-a definit în punctul 8 de la Timișoara și a cerut-o, pentru nominalizări și premii, și Laurențiu Ulici, președintele juriului. Astfel, nu au ajuns în nominalizări poezii care au făcut servicii evidente fostului regim.”* Față de cele scrise de tine, propun o posibilă situație, deocamdată: Dacă printre cei nominalizați se află un fost secretar de partid la o mare întreprindere socialistă, un fost secretar U.T.C. și un fost turnător la Securitate, cum se procedează? Pot sta aceștia alături de Matei Vișniec și Emil Hurezeanu? Știu, se poate răspunde prin două cuvinte: opera contează. Altă întrebare: dacă unul dintre câștigătorii Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” ar fi dovedit (găsit) în situația de mai sus (fost secretar de partid, fost secretar U.T.C., turnător la Securitate) i se poate retrage calitatea de laureat al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”?

G.D.: Lustrația în acest caz, al premiului, s-a impus doar în ceea ce însemnau nominalizările, care aveau menirea să nu se ajungă, de exemplu, prin nominalizarea lui Adrian Păunescu, un poet adevărat, dar cu destule bube și în trecut dar și pe atunci, în situații de acest fel. Și nu s-a ajuns. S-a ajuns însă în situația, alt exemplu, lui Ștefan Augustin Doinaș, dovedit informator al securității, care a fost nominalizat și a primit premiul, să nu i se retragă premiul, luându-se în calcul aici, evident, opera și nu omul, care, în situații speciale, a făcut delațiuni, în urma cărora unii colegi de breaslă au suferit. Regulamentul nu prevede astfel de situații și cred că pe viitor nici nu se va pune problema astfel. Primează aici opera poetică și mai puțin hachițele unor vremuri regretate și de nedorit.

V.P.: S-au împlinit 20 de ani de când Ion Crînguleanu nu mai este printre noi. Vâr de mână a treia cu tine, așa cum spui, e născut în Coșula. Spune câteva cuvinte despre acest poet-personaj, despre consăteanul tău. Dar mai fă portrete din cuvinte și altor scriitori botoșăneni.

G.D.: Pe numele său adevărat Ion Avasilinei, Ion Crînguleanu a avut un parcurs poetic ciudat, cauzat propensiunii lui spre oportunități pe care numai partidul aflat atunci la putere le putea oferi. Și atunci i-a cântat în strună partidului până și-a pierdut și dem-

nitatea și talentul de care a dat dovadă la început, încât să-l convingă pe Tudor Arghezi să-l cheme la București și să-l promoveze. Cam în aceste linii se poate portretiza Ion Crînguleanu, un caz în ce privește degradarea poetului de către un regim care are nevoie de cobzari „ai vremurilor noi”. În rest, cum să zic, consătean, rudă, cum știi, să-i fie țărâna ușoară, țărână de sub care nu știi dacă cineva s-ar încumeta să dezgroape cele câteva zeci de poezii, poate mai multe, din prima perioadă, când se număra printre poezii de talent ai generației sale. Păstrând proporțiile, Ion Crînguleanu s-ar putea clasifica în categoria poezilor dispuși la compromisuri, cum a fost Ioanid Romanescu, care, cu hătroșenia lui, a scris: „Poet nu sunt în fiecare zi/ Dar comunist întodeauna!”, ori în cea a lui Horia Zilieru, care a scris: „Afară este cer senin/ Eu mă gândesc la Tov Stalin!” Și câți alții, care, dacă au și ceva de salvat, se vor salva! Dar trebuie să fie cineva dispus, măcar un istoric literar care să aibă în vedere toată suflarea poetică nu numai afinitățile electice.

V.P.: Nu pot lăsa deoparte vehemența discuțiilor, aciditatea polemicilor, iscate în jurul Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”. În 2013, Nicolae Prelipceanu e contestat. În 2015, prin premiarea lui Gabriel Chifu, a fost scandal în toată regula. În 2019, alt scandal, având ca personaj principal pe poetul Constantin Abăluță. Dau un citat (*România literară, nr. 6/2019*): „Un Premiul Național de o asemenea importanță nu trebuia să fie refuzat unui scriitor din elita literaturii române actuale în situația dificilă în care s-a aflat și care i-a interzis în chip evident deplasarea de la București la Botoșani. Considerăm în continuare că acest punct al regulamentului premial este inacceptabil, iar incidentul foarte neplăcut de acum n-ar trebui să se mai producă în viitor. Poetul Constantin Abăluță a fost grav nedreptățit. Valoarea operei sale nu merita o asemenea ofensă. Subsemnatii, membri ai Juriului, ținem, de aceea, să se înregistreze această declarație de recunoaștere suplimentară a unei creații de înaltă valoare, care trebuie să rămână prezentă măcar simbolic în biografia poetului.” 16 ianuarie 2019: Al. Cistelean, Mircea Martin, Ion Pop, Cornel Ungureanu.

Ne întoarcem în 2016. Premiul Nobel pentru Literatură e anunțat pe 13 octombrie 2016. Discursul de acceptare s-a ținut pe 10 decembrie 2016. Câștigătorul, Bob Dylan, nu s-a prezentat să primească Premiul, motivând că are alte angajamente, alte priorități.

Academia suedeză i-a dat un termen de 6 luni. Abia în aprilie 2017, Bob Dylan a acceptat Premiul Nobel. Așadar, noi, românii, suntem mai catolici decât Papa de la Roma?

Că Primăria Botoșani susține financiar valoarea Premiului Național, e un adevăr, dar în situații excepționale (cazul Abăluță), urgent trebuie găsită o soluție onorabilă pentru ambele părți. Ce-ar mai fi de spus, dragă Poete?

G.D.: Am spus că nu mai vorbesc despre aceste „cazuri”, atât de dezbătute în presa vremii. Însă în ce privește contestările despre care amintesc, când este vorba de un premiu atât de râvnit, ele vor exista mereu. De aceea sunt contestatari pe lume. Nu asta a afectat evoluția premiului, ajuns la a 32-a ediție, nici măcar cutuma încetățenită de Laurențiu Ulici, care a spus că un premiu care onorează trebuie să fie onorat. Și asta a contat în cazul lui Constantin Abăluță, poet meritoriu și din acest punct de vedere, de bine ce a fost nominalizat de mai multe ori, iar juriul, în acel an, i-a acordat și premiul la un vot diferență. Faptul că el, cu o zi înainte, a confirmat că vine, a trimis copiiile buletinelor, al lui și al soției, și cu ce șofer vine, iar în noaptea de dinaintea galei spune unui membru al juriului că nu mai vine, iar la insistențele mele nici a doua zi de dimineață nu mi-a răspuns la telefon, organizatorii nu au putut face decât să respecte cutuma, nu neapărat regulamentul. I se trimiseseră și banii în cont, dar el n-a vrut, din motive de sănătate, și cred asta, să riște și să onoreze premiul, așa cum Ștefan Augustin Doinaș, cu medici după el, bolnav, a venit să ia premiul, așa cum și Aurel Pantea, bolnav grav, cardiac, a onorat comunitatea care i-a acordat premiul. Situația creată de Abăluță, în istoria premiului, pentru imaginea acestuia, a fost mai gravă decât contestările făcute la premiarea lui Gabriel Chifu sau la cea a lui Gheorghe Grigurcu. Și în cazul Abăluță, chestiunea a fost de ducere în eroare, ca să nu zic de caracter. Dar despre acest lucru am spus că nu mai vorbesc. Caz închis! Constantin Abăluță este la fel de mare poet și fără acest premiu. Un poet se poate recuza de la orice premiu, așa cum Mircea Cărtărescu s-a recuzat de două ori până a acceptat acest premiu. Asemănarea cazurilor cu Premiul Nobel e forțată.

Gellu Dorian: „Marele singuratic” al Poesiei

V.P.: Legat de Premiul Nobel, m-am referit la răbdarea (6 luni) a celor 12 jurați, față de capriciosul Bob Dylan. Au găsit o soluție onorabilă, inteligentă, nu i-au interzis Premiul. Mai departe, din Monica Lovinescu, *Unde scurte* (Humanitas/1990): „De un singur cuvânt mă voi feri sistematic pentru că acoperă nu o aproximație, ci un neadevăr: revoluție. În România nu a fost nici o revoluție. O dogmă doar, importată și impusă contra firii. Revoluția este o figură - de stil? - a celor care azi, dorind să se delimiteze față de Kremlin, își inventă, patetic dar fals, împământări și rădăcini.” Din *Revoluția avortată* (Ziarul de Iași, 11 decembrie 2013) de istoricul dr. Florin Cântec, director al Arhivelor Naționale Iași: „Ce s-a întâmplat la Iași, pe 14 decembrie 1989, a devenit deja o pagină de istorie colbită, din care n-a mai rămas decât numele unei străzi, și la care generația tinerilor de astăzi privește cu aceeași circumspecție și cu același interes precum o face față de răscoala de la Bobilna. E bine? E rău?” Pe 14 și 22 decembrie 1989, am fost în stradă, nu la televizor. Am refuzat să fiu revoluționar cu acte. Chestie de bun-simț. Avem o țară cu milioane de oameni bolnavi, săraci, fără nici o speranță. Avem Institutul Revoluției și alte zeci de institute. Avem o armată de revoluționari. Despre beneficiile cărora sunt multe de spus. Mai există o altă țară în această situație? Întreb. Aștept comentariile tale.

G.D.: Nu, nu mai sunt țări într-o astfel de situație, creată în urma unei „revoluții”. Dar sunt alte țări în situații mai rele ca țara noastră. Și asta unora le dă curaj la devastare. Conceptul de revoluție, la noi, a fost transformat în înlocuire de fotolii, de preluare a puterii, cu metehne mai rele decât cele care au fost înlocuite. Dacă nu se schimbă mentalitatea celor care se avântă pe culmile victoriei, nu se va întâmpla nimic. Pentru că o mentalitate deformată, infestată de rele, creează mediul prielnic răului social. Răul democratic, să-l numesc așa, de la noi a deschis calea leprelor de tot soiul, unele cu ștaif, altele spoite cu aura unor victorii proprii, spre ceea ce face ca o țară să se piardă în lăcomii de tot felul. Este perioada care numără cei mai mulți parveniți și îmbogățiți peste noapte din furturi, care au dezechilibrat absolut totul în concepția de stat. Suntem într-o etapă de parodie socială, în care parodia înlocuiește originalul, iar cei ce se bucură de o astfel de pomană se înmulțesc pe zi ce trece. Nu vom scăpa teferi din această situație.

V.P.: În interviuri sau articole, i-ai vituperat pe „veleitarii agresivi și lacomi, care, ca proștii care se bucură de schimbarea regelui, dau navală la ușa primarului să ceară și „drepturile lor.” Pe de altă parte, să luăm în considerare și semnalul de alarmă tras de Nicolae Manolescu (*Critica de complezență*, editorial din R.L. nr. 6/2023): „S-a ajuns prea departe. *Critica de complezență nu mai este de câtăva vreme doar un gest oarecare de bunăvoință, motivat de relații sau de interese personale, să le zicem, firești. A devenit un fenomen cu consecințe incalculabile. Sper să nu apuc ziua în care lumea literară se va afla la mâna veleitariilor, promovați de alți veleitari și promovând, la rândul lor, o a treia generație de veleitari.*” Cred că președintele Uniunii Scriitorilor se află în eroare. Lumea literară e puternic influențată de veleitari.

Și în acest an, artiștii plastici s-au reunit sub coordonarea lui Costin Brăteanu. Aceeași mobilizare exemplară, cu aceeași dorință de a descoperi aspecte latente ale identității locației. An de an, de ani buni, pictori valoroși convocați de curator își dau întâlnire la Gârnic pentru a surprinde esențialul relației dintre locație, forța creatoare proprie și începutul toamnei. Actul de a presta estetic între confrăți reprezintă ocazia de a aborda realist arta plastică într-un demers de dăruire profesională specific numai creatorilor talentați.

Numărul celor trecuți prin această tabără (în fapt școală de upgradare artistică) este impresionabil, astfel că artiștii reuniți în grup de creație se constituie în hârtia impregnată cu turnesol a stării de fapt din arta plastică regională. Departe de spiritul boem al pictorilor interbelici, de fiecare dată atmosfera din tabără a fost de emulație creatoare, de căutare a raportului care să exprime cel mai bine personalitatea artistului în contextul actual. Scopul taberelor nu este de a

veleitarismul e un fenomen. *Vorbește lumea: Într-o comună de lângă Iași, niște nimeni, trecuți bine de prima tinerețe, și-au propus să ajungă scriitori. Plătesc sume mari de bani pentru rescrierea/scrierea textelor, pentru comentarii critice. Unii se laudă că au depus dosare de primire în Uniunea Scriitorilor. Găștile, coteriile, cumetriile literare lucrează. De jos până sus. Raportul dintre veleitari și scriitori este în favoarea primilor. Dragă Gellu Dorian, situația este gravă, fără precedent. De urgență, ce crezi că trebuie făcut?*

G.D.: De lăsat veleitarii în seama veleitariilor, de închis ușile spre promovări pe bază de „succese literare de familie”, că oricum nu-i va putea opri nimeni din calea lor spre veșnică uitare. De ocupat aproape că nu mai au ce ocupa. Literatura, ca viața de toate zilele, alege ce e de ales, dă deoparte ce e de dat deoparte. Veleitarii în totala lor parte habar nu au ce este literatura, așa că ceea ce fac ei e ceea ce literatura adevărată numește gunoi. Iar dacă unii dintre ei ajung sus, acolo unde se taie pâinea în felii, vor fi dați deoparte tocmai de nepriceperea lor, de ridicolul în care ajung. Cum nu sunt rețete de scris literatură, ci doar știință de a face așa ceva, nu sunt nici rețete de a eradica veleitarii, care, în general fie urmăresc acum o miză, cum ar fi suplimentul de pensie, prin intrarea în Uniune, fie orgoliul lor e atât de mare că orbecesc atunci când se privesc în oglindă sau își văd numele tipărit pe o carte.

V.P.: Teatrul, simplificând foarte mult, înseamnă un text, un actor, o scenă. Eugène Ionesco, în *Note și contranote*, dă mai multe definiții despre teatru, despre fenomenul teatral. Aleg una dintre ele: „Am avea nevoie de un teatru mitic, acela ar fi universal. Teatrul de idei este de asemenea, fără voia lui, un teatru al miturilor... însă degradate: niște idei care nu sunt Ideea. Teatrul cu adevărat izvorât din suflul popular ar fi primitiv, bogat; teatrul pseudopopular, didactic, nu-i decât primar, alfabetic. Sunt pentru un teatru primitiv, contra teatrului primar. [...] Orice teatru aservit vreunei cauze pierie în momentul în care se dezvăluie deșertăciunea ideologiei pe care o reprezintă. Nici o obligație, nici o constrângere din afară nu mă va împiedica, într-o dimineață de iunie, să mă aflu față în față cu creația, într-o conștiință înnoită a mirării de-a fi.” Dragă Gellu Dorian, cum ai ajuns să scrii teatru? Cum îți alegi subiectele, cum îți construiești personajele? Când l-ai descoperit pe marele dramaturg Mihai Eminescu? Întrebările vin de la un confrate, care, în anii studenției, pe scena Casei Studenților din Iași, timp de trei ani, a jucat în mai multe piese de teatru. Te rog, dezvoltă subiectul despre teatru cât dorești.

G.D.: Gellu Naum avea o vorbă, când venea vorba despre teoretizarea oricărui act de creație, în cazul lui era vorba de poezie: „Teoria distruge poezia.” Și în teatru, care este una din cele mai vechi forme de manifestare artistică a omului, se poate spune la fel. Eugen Ionesco spune foarte bine că teatrul nu trebuie să fie în slujba unei ideologii, ci doar în serviciul comunicării estetice a oricărui lucru banal, ce poate deveni unul major, dacă este spus acolo unde trebuie, adică în spațiul de desfășurare a vieții, în timpul din care ideea expusă se naște și în miezul subiectului și temei puse în scenă. În privința celor trei elemente de bază ale teatrului, nimic nu s-a schimbat de când s-a ivit pe lume teatrul, iar atunci când s-a schimbat ceva

sau s-a dorit o altă paradigmă în domeniu, fie din spirit ideologic, fie din dorință de maximă originalitate, teatrul, ca act de creație, de scriere, ca literatură, a avut de pierdut. Orice imitație în domeniu dă voie la diverse reinterpretări, atâta timp cât textul autorului a devenit doar un suport pe care regizorul poate face tot felul de intervenții, încât textul dramaturgului nu mai are nimic comun cu originalul. Însă asta atunci când imitația regizorală și interpretativă este făcută de un spirit deficitar, căruia îi lipsește originalitatea, deși dorește să fie mai mult decât original. Teatrul lui Eugen Ionescu nu se pretează la prea multe modificări de scenă, așa cum se pretează teatrul lui Shakespeare, autor al cărui teatru a fost cel mai mult modificat, fie de la ceea ce a fost originalul ca scriere, de la vers la narațiune, de exemplu, fie la ceea ce didascalile autorului nu au mai fost luate în calcul de regizori. Și, desigur, sunt mai multe aspecte în acest mod de redare contemporană a unui teatru scris acum patru-cinci secole în urmă. Asta nu e rău, desigur, dar atâta timp cât spectatorului i se fură plaja largă și colorată a originalului, pentru o altă punere în scenă, de cele mai multe ori fără valoare estetică, ci doar de provocare și rupere a tiparului consacrat, asta înseamnă a-l falsifica pe autor, a-i mistifica opera. Eu am ajuns la teatru dintr-o ratare a dorinței de a mă face actor. Întâi mi-am scris scene scurte, pentru a le da o interpretare, apoi am trecut la acte întregi, ca în final, după multe încercări, să scriu o piesă întreagă, în mai multe acte, pe care am intitulat-o *Shakespeare, adio*, publicată cu mici modificări în prima mea carte de teatru, *Cațavencii*, apărută mult mai târziu, prin 2005. Și fără să-mi propun să lupt cu punerea lor în scenă, după câteva rateuri înainte de 1989 pe scena teatrului botoșănean, am publicat până acum două cărți de teatru, însumând paisprezece piese de teatru, și mai am scris câteva, care se vor aduna într-un alt volum, când acestea se vor împlini așa cum doresc. Mi s-au jucat până acum două piese de teatru, una pentru copii, și alta într-un act. De aici, din Botoșani, este greu să te lupți cu rechinii din teatrele românești, încât fac acest lucru dintr-o pasiune, care-mi completează exercițiul dialogului, pe care-l folosesc, uneori, nu prea des, și în romanele mele.

V.P.: Când stă la masa de scris, când este singur în fața lui Dumnezeu, ce muzică preferă să asculte scriitorul Gellu Dorian?

G.D.: De regulă nu prea mai stau cu muzica la ureche când scriu. Dar când am făcut-o, am ascultat în surdina muzică de calitate, clasică, iar compozitorul care se preta pentru toate anotimpurile a fost Vivaldi.

V.P.: Ca încheiere a dialogului nostru, te întreb: în prezent, cine mai scrie la masa ta de citit? Evident, fac trimiterile la poemul *La masă cu toți*, publicat în *Convorbiri literare*, nr. 8/2012.

G.D.: La masa de citit se întâmplă să stea tot cei care au citit dintotdeauna. Numărul cititorilor e mereu constant, chiar dacă pare mereu în scădere, însă acest lucru nu se mai simte în imediata apropiere a scriitorului, care, mai ales la noi, se simte din ce în ce mai marginalizat, mai uitat chiar din timpul vieții. Scrisul și cititul sunt două meserii pe care nu le înveți oricum, nu te naști cu ele, ci cu ele încerci să-ți faci viața mai frumoasă, liniștea sufletului adevărată, lumea ta mai bună, nu neapărat lumea din jur, care se simte în degringolată și deloc la masa de citit constant, ci întâmplător și nu neapărat doar literatură bună, ci tot ceea ce i se oferă și doar dacă ea alege. Nu disperă nimeni, ci toți stau la masă și se privesc cum unul câte unul se retrage și lasă locul gol.

V.P.: Mulțumesc mult. A fost o reală plăcere.

Tabăra de creație de la Gârnic (Caras-Severin): o receptare critică

stabilii ierarhii, ci ca fiecare participant să se regăsească în contextul general al artei plastice contemporane ca și în circumstanțele specifice locației. Doar prin raportare la ceilalți (de lângă tine) fiecare își poate „găsi” propriul drum, mai ales când există organizatori care susțin demersul autentic și prin perseverență ființează an de an tabere de creație. Punerea în concomitență a latențelor plastice și evidențierea unui pattern de creație, nucleu de efervescență creatoare, exprimă deschiderea spre multiculturalism a fiecărui participant, înțelegerea istoriei și disponibilitatea de a face pași spre normalizarea cursului ei. Pentru actanți, mobilul creației îl reprezintă evidențierea devenirii micii localități din munții Locvei, dinspre Clisura Dunării, retrezită la viață, mărturie a capacității de regenerare a ființei umane atunci

când condițiile istorice sunt favorabile. Semnele regenerării le intuim prin artă, cea care traduce fidel (și prima) spiritul colectivității. Dacă am privi în timp o retrospectivă a tuturor creațiilor plastice realizate în toate taberele de creație desfășurate la Gârnic, cu siguranță am sesiza tendința și am fi în fața confirmării celor de mai sus. De la an la an, comunitatea (conlocuitoare) certifică dominanța genei telurice în relația sa cu timpul. Cu fiecare ediție, se confirmă revitalizarea populației aflată până mai ieri sub vremi potrivnice. Fiecare secvență (tabără), din fiecare an, contribuie la întregirea imaginii de ansamblu: un puzzle de etapă, dintr-un film în care timpul capătă destin. Aici, nu numai frumusețea regiunii se vrea „zugrăvită”, ci și renașterea unei colectivități supusă de împrejurări distopice (ale istori-

ei). Demersul artistic este primul care evidențiază existența impulsului de vitalitate, dincolo de aparență. Astfel, bunele intenții ale artiștilor plastici se regăsesc în rama ce închide în fiecare lucrare trema timpului în dezvoltare sub vremi prielnice. Act cu ecou cultural anticipat, fiecare ediție a taberei reflectă raportul dialectic dintre timpul interior și cel istoric în viziune proprie. Țesătura timpului ca destin al unei colectivități reiese din atmosfera fiecărei lucrări, indiferent de registrul de exprimare. Sintetic se poate afirma: diversitate de stiluri în unitate de viziune, ca expresie a devenirii sub auspiciu faste a unei comunități.

Revenirea anuală în tabără blurează istoria tulbură a comunității chești din Clisura Dunării de după al doilea război mondial, (timp de jumătate a secolului XX) și exprimă în opoziție mărturia artei plastice despre prezent, un sumum de semnale că viața încă răzbată și așteaptă vremi mai bune.

Ion DIACONU

Victor RUSU

Poezia registrului afectiv de (auto)exilat

Scriitoarea română **Crisula Ștefănescu** trăiește și continuă să creeze și să activeze intens în domeniul culturii, artei și literaturii, într-un sat bavarez din apropiere de München. S-a născut și a trăit în România până la 33 de ani, când emigrează în Germania, împreună

cu soțul ei, scriitorul Andi Ștefănescu. În țară, a absolvit Facultatea de Filologie a Universității București, după care a funcționat ca profesoară de limba franceză și română, până în 1982, când emigrează și se stabilește în München, unde va lucra ca redactor pentru emisiuni de cultură la postul de radio „Europa Liberă”, până la ieșirea la pensie. Scriitoarea Crisula Ștefănescu are o bogată și valoroasă bibliografie: peste douăzeci de cărți de poezie, teatru, literatură pentru copii, un roman epistolar, de interviuri, traduceri și ediții prefațate, alcătuite și îngrijite, ale unor scriitori de origine română, mai puțin cunoscuți în țara de baștină. Informațiile pe care le deținem despre viața și activitatea Crisulei Ștefănescu ne permit să afirmăm că volumele sale s-au bucurat de receptivitatea și considerațiile analitice, pertinente ale unor prestigioși exegeți. [...] Dar vom formula și noi câteva considerații critice.

Înainte de toate, remarc pregnantă unitate tematică și stilistică a poemelor incluse în sumarul volumului „**Darul domnului Borges**”, care îți generează puternică impresie că fac parte dintr-un singur poem mai amplu, segmentat doar din rațiuni de ordin formal, grafic, în mai multe piese lirice, cu un titlu, de cele mai multe ori explicit. Tema majoră, dominantă, tutelară o constituie statutul social, condiția „străinului”, a (auto)exilatului, cu un accent privilegiat pe amplul, dramaticul, tensionatul registrului afectiv al acestuia, totul sub semnul înalt, generos, al iubirii de oameni exprimată/sugerată în multitudinea ipostazelor sale.

Intr-adevăr, sunt ușor identificabile în demersul liric al Crisulei Ștefănescu și motive tematice, cum scrie Alexandru Ciorănescu, „... caracteristice: tristețea, frica, furtuna, absența, moartea (timpul n.n.), suferința”..., dar ele derivă din filonul tematic viguros, arborescent, relevat de noi, precum, la rădăcinile pivotante, fasciole de rădăcini dezvoltate în jurul rădăcinii-pivot, din perspectiva statutului de „străin”, de (auto)exilat.

Versuri memorabile îi inspiră poetei motivul recurent al tristeții și suferinței „deznădăjnită”, al doru-

lui tipic românesc după „țara de unde a venit”: „*Voi rămâne de-a pururi/ cu inima sfâșiată/ după țara ca o pâine caldă/ scoasă de bunica din țest*”. Sau: „*Pe malul Vilsului am stat/ și-am plâns c-un plâns disperat, în timp ce alături, undeva,/ se auzea o piatră cum creștea/ și încet, încet,/ precum o lespede/ acoperă/ până și amintirea mea*”. De tristețe și suferință „străina” încearcă să se protejeze apelând delibérat la forme de evaziune din realitatea stresantă, dezolantă, precum visul și amintirile: „*Oh, cât amar de lume!/ Și pe fundul unei valize,/ scoase din albume,/ dintre flori presate,/ ca niște icoane cu sfinți,/ pozele șterse de vreme/ ale bieților noștri părinți*”.

Curgerea inexorabilă a timpului îi inspiră poetei versuri înfiorate de unde subiacente ale unui autentic, vibrant lirism: „*Când clipa trece.../ ca vulturul,/ ce-și strânge prada-n gheare/ în zbor spre cuibul/ unde-l așteaptă puii,/ eu țin de viață./ Țin de viață cu atâta disperare,/ că simt, când clipa trece,/ cum fiecare fir de păr mă doare*”. Sentimentul timpului în implacabilă, tiranică trece-re, trăit profund, aproape obsesiv, cheamă irepresibil în aria sa de vibrații etern omeneste gândul morții, al „lumii de apoi”, „a celeilalte vieți”, ca în credințele tradiționale și în Sfintele scripturi: „*Mă poartă în brațe un inger mare, orb,/ Mă țin-n brațe cum pomul ține un altoi,/ ca mortul care-și duce viața/ la Judecata de apoi*”. Sau: „*În clipa din urmă [...] vei auzi,/ din ce în ce mai slab,/ tocurele pantofilor mei/ îndepărtându-se/ pe caldarâmul cerului*”. Conștiința că, în cele din urmă, moartea va fi inevitabilă produce vise terifiante, vizuini fanteziste, înspăimântătoare, ce amintesc de ciclul de „monștri” născuți din „sommel rațiunii”, al spaniolului Goya: „*Tăcerea mugește undeva departe,/ precum un animal de spaimă-n abator/ și mi se face frică,/ o frică fără margini,/ să nu mor în somn.../ și-n clipa în care m-or pune în mormânt/ să mă trezesc din somnul greu/ într-un sicriu cu grijă sigilat*”.

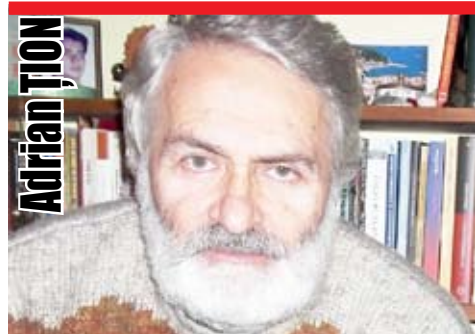
Uneori, enunțul poetic este înobilat cu carate expresive în plus de inserția unei mici alegorii, ce materializează fast un moment de strălucire al inteligenței artistice a autoarei: „*Cântă de-acum prea multe viori./ Tata și-astupă urechile/ Și se acoperă cu flori*”. (Vers superb, cu plurale sugestii ale morții, de mare finețe

și rafinament). Dar am identificat în volum și câteva poezii întregi cu statut estetic de parabolă existențială puternică, pe tema în discuție, precum „*În interiorul mesteacănului*”, p. 71, „*Jucându-mă de-a v-ați ascunselea*”, p. 67 și chiar antologica, unanim, mult apreciată poezie „*Mesteacănul*”, p. 68.

După cum „*Înghițitorul de săbii*”, p. 63, poate fi citită ca o remarcabilă baladă a morții, caligrafiată cu o finețe stilistică amintind de baladele și baladistii ai prestigiosului Cerc de la Sibiu: „*Stă pe marginea unei fântâni,/ într-o dimineață de iarnă când ninge,/ ia o sabie în mâini și în piept și-o înfige./ Stă pe marginea unei fântâni,/ într-o dimineață de iarnă când ninge,/ strânge zăpada în pumni și, din ea,/ un mac stacojiu se prelinge*”. (Din nou un vers sugestiv, ce mi-a amintit finalul unei balade de Radu Stanca: „*A doua zi, regina zăcea/ Cu sabia înfipțată-n ea*”...n.n.).

Nu puține sunt poeziile în care discursul liric ia turnura unor versuri de factură gnomică, sapiențială, în vecinătatea aforismului: „*Scopenhauer, prezent și el aici,/ spunea cândva, și pe bună dreptate,/ că viața și visele sunt filele aceleiași cărți./ Eu unul merg și mai departe/ și zic că visele se prelungesc/ și după viață și trec și-n moarte,/ că le-avem și aici, în Paradis./ Eu cred că moartea însăși/ își are partea ei de vis*” („*Cină cu Joseph von Eichendorff*”). Nenumărate alte versuri pot fi citite, însă, decupate din context, ca veritabile maxime, cugetări sau aforisme: „*De ce să nu clădim castele pe nisip?/ Nisipul e doar piatră spulberată/ care ar putea să redevină piatră*”. Sau: „*Să iei mereu cărarea inimii!/ Numai cărarea ei nu minte!*” Și: „*Trecutul e totdeauna prea strâmt,/ viitorul, perpetuum semn de întrebare*”. Și încă: „*Moartea din dragoste/ pare să fie cea mai frumoasă*”. Precum și: „*La locul unde ai văzut lumina zilei/ nu poți nicicând gândi/ ca de-un pământ ingrat*”. Sau: „*Tristețea trece lîn în bucurie/ și viața trece așa ușor în moarte*”.

Am insistat în relevarea versurilor de factură gnomică, sapiențială, pentru că avem convingerea fermă că o cultivare mai asiduă, chiar programatică, a unor enunțuri de această natură ar conferi un plus de consistență și strălucire scrisului poetei Crisula Ștefănescu, care, indubitabil, face parte din nobila stirpe a celor aleși, a creatorilor de reală vocație și autentic talent.

Adrian TÎON

Confesiunile unui „dalb pribeag” reflexiv

fascinației sau disperării de a fi.

Prefațatorul volumului, Florin Constantin Verdeș, numește demersul poetului „un tratat de supraviețuire” întru idee și vers, ceea ce accentuează starea de criză survenită la un moment dat. Sunt introduse în text, de la primele poeme ale volumului, reperele simbolice ale prefacerilor imagistice operante: „nisipul”, „marea de iarbă”, „caravana”, „vântul”, „călătorul”, „negustorul de apă”, „drumul”. O supervizare de natură elegiacă le unește și le omogenizează în viziuni traduse constant ca meditații, adesea sentențioase, asupra timpului și a vieții.

Detășate din truisme inocente, motivate explicativ, meditațiile sunt îmbrăcate în rafinate ornamente lexicale ce marchează etapele unui drum existențial „prin deșertul de cenușă”. Situarea eului călător deasupra determinărilor cauzale limitative definește sensibilitatea „dalbului pribeag” în vecinătatea celui ce „simte enorm și vede monstruos”, trădând existența unor neliniști abisale.

Dar nu, Dan Marius Drăgan nu este nici pe departe un poet abisal în ciuda insinuărilor agravante cu trimitere la tânguirile Ecleziastului. El glosează doar cu grație pe tema deșertăciunilor omeneste al căror simbol sintetic e însuși Deșertul. El observă abrupt că „timpul nu te mai doare” (p. 20), că „insomniile nu mai sunt satinate”, ci „zgărie” (p. 22), deslușește acut „zgomotul pe care-l face ea (tăcerea)” și înșiră altfel decât până acum mărgelușe stilistice despre timp. Rhetorica declamativă primește accentuări din zona eșalonărilor ezoterice, favoritele poetului întru ambiguizare.

Mai vechile motive lirice ale lui Dan Marius Drăgan se regăsesc aici într-o sintetică împletire de povești cvasi-

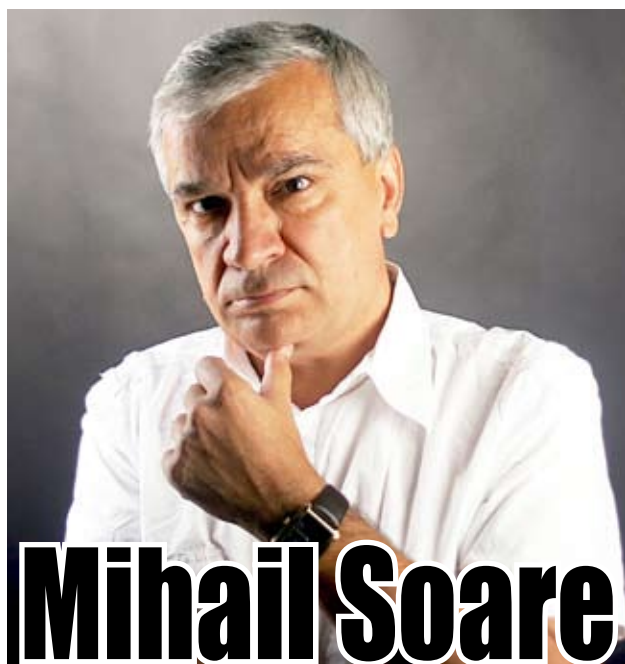
orientale, „povești din djinni” în care „caravanele se hrănesc cu întinderile nesfârșite” ale uitării, ale nimicniciei, redefinite după modelele din volumele *Măreția nisipului* (2002), *Cărările gloriei* (2003) și *Calea robilor* (2011).

Povestea nisipului ca simbol catalizator este spusă mai grav, mai comprehensiv, în urma explicitării formale „ascunzi în ființa ta/ Nisip și stele”. Drumul călătorului arhetipal se întinde între Steaua Cănelui și Steaua Dimineții, prefigurând semnificația unor sintagme antagonice precum „marea de iarbă” și „marea de nisip”, distincte contrageri semantice ale valorilor bios-afective în

contradicție cu neantizarea, căci „toate s-au pierdut în marele Deșert” (p. 26). Apar desenate din peniță subțire disfuncționalitățile unei gări pustii sau o armată înghițită de deșert ca semne ale pustiirilor ineluctabile. Apar, de asemenea, ca în poezia lui Marcel Mureșeanu, personaje lirice simbolice: Vânătorul de apă, Magul, Conducătorul caravanei; invocate ca pretexte de relaționare în miezul confesiunii lirice neîntrerupte.

„Marea de iarbă” și „firul de iarbă” sunt omagiate whitmanian în acest univers liric alegoric, unde „memoria ierbii” este și „singura certitudine a vieții”, expresie a fragilității acesteia. „Marea de iarbă” se întinde peste toate lucrurile ca în proza fantastică a delicatului prozator Laurențiu Mihăileanu *Dreptul la iarbă*, afinitate literară, iată, productivă. Trep-tat, poetul trece de la detaliu la ansamblu schițând o adevărată cosmogonie sub „cerul roz al deșertului”, deoarece „legile deșertului” trebuie cunoscute și tratate ca atare: „deșertul nu cunoaște începuturi și sfârșituri”, el există pur și simplu în timp și prin timp și face parte din praful solar stratificat în atomii din care este făcut Călătorul însuși.

Iată: „Tu ești Atomul ce s-a întrupat/ Din Cuvântul rostit, de ai căpătat grai,/ Și putere, și voință, și cunoaștere,/ Ca să poți rosti și tu/ Adevăr și Adevăruri” (*Adevăr și Adevăruri*). Adevărul rostit de Dan Marius Drăgan este criptic eșalonat în volumul *Peregrin* sub forma unor confesiuni trucate. Epilogul figurează ca sinteză a sintezelor volumului, dovadă că retorica expansivă se poate absorbi într-un concept cumulativ, dens și omogen, de teme poetice subtil personalizate, ceea ce, în cazul lui Dan Marius Drăgan, părea greu de crezut.

Mihail Soare

M-aș lepăda de carne

M-aș lepăda de carne, ca un barcă de lestul
Care-l ajută-n mare să-și țină echilibrul
Atunci când vijelia venită din nord-estul
Nefirii îl încearcă, și-atunci aș fi felibrul

Iubit de provensale muieri cu sâni roșii
Ca macii-aceia care se însoțesc cu grâul
M-aș înălța, sunt sigur, mult peste chiparoșii
Uimiți de-așa vedere, aș survola pârâul

Cu peștii lui de gheață, visându-i pe Iisusii
Care-ar hrăni cu dânșii popoare nesătute
De gânduri resemnate purtate de supușii
Târâți de colo-colo, cu ură, de celule

La fel de nevăzute ca dorul, ca uimirea
M-aș lepăda de oase, socot c-ar fi mai bune
Pentru făcut de zaruri, de piepteni, izbăvirea
Venind când și de-aripe m-oî dezbăra, minune

Mai mare ca aceasta n-ați pomenit, că-ndată
Ce voi scăpa de toate, voi întregi o lume
Pe care n-o veți vinde, bucată cu bucată,
Și ce aureole-mi veți face, din postume

Vreun anticar din burgul dihoniei, o nadă
O nadă, pân' la urmă, va recita nerodul
Ca pe-un poem măiastru în rime de baladă
Nimicul vieții mele, voi luați-l cum luați rodul

Din pom, și mergeți grabnic cu el la fotograf
Uitat de vremi, și-n sepii o poză să vă facă
Spre a avea, ce glumă, unde se pune praful
Nainte de căderea cortinei, altă joacă.

Mi-e lumea tot mai strâmtă

Mi-e lumea tot mai strâmtă, ca o cămașă veche
Rămasă de la alții, primită de pomană
Și-aș da-o de îndată, cum sunt, într-o ureche
Pe aia de dincolo, văzută-ntr-o icoană

Pentru a face portretul unei păsări

Pictați mai întâi o colivie
cu ușița deschisă
pictați apoi
ceva drăguț
ceva simplu
ceva frumos
ceva util
pentru pasăre
puneți apoi pânza sprijinită de un copac
într-o grădină
sau într-o pădure
și ascundeți-vă în spatele copacului
fără a zice nimic
fără a mișca ...

Uneori pasărea sosește repede
dar se poate tot atât de bine să treacă ani lungi
înainte să se decidă
Nu vă descurajați
așteptați
așteptați dacă trebuie ani de zile
rapiditatea sau lentoarea sosirii păsării
neavând nici un raport
cu reușita tabloului.
Când pasărea sosește
dacă sosește
observați în cea mai mare liniște
și așteptați ca pasărea să intre în colivie
și când e intrată
închideți încetișor portița cu pensula
apoi ștergeți una câte una barele coliviei

În care odalisce cu sfârcuri hărăzite
Aduc la mese-ntinse talgere cu de toate
Zaharicale, rodii și cantalupi, clătite
Umplute cu dulcetuți, tot felul de bucate

De care, cine-ar crede, se bucură neviii
Ajunși aici cu dricul, în bocete de jale
Scoase din guși de păsări pe care cusurgii
De sfinți le cresc obeze cu pagini de jurnale

Tot pline de cancanuri, de crime, de durere,
Din viața pământescă, de parc-ar fi și-aceea,
Aiurea, o clipită, o geană de ședere
Nainte de-a fi iarbă ieșită din tranșea

Ce ne așteaptă calmă încă de când suzeta
Ne este rost, vitraliu înspre un șir de mâine,
E viitorul cică, iar moartea e ștafeta,
O tinichea legată de coada unui câine

Dar dacă-n vis icoana eu însumi am pictat-o
Și nu mai știu nimica, freschist fără de minte
Care-a trăit, ca și-alții, într-un amar sfumato
Tot așteptând minunea acelorași cuvinte

Ce promiteau, vezi Doamne, și traiul de apoia,
Cu fericiri jucate în bălci, la alba-neagra,
Pe niscai sicrișe din arbori de sequoia
Ce-ar lecui, se zice, și viul, și podagra...

Mi-ajunge carnea asta

Mi-ajunge carnea asta care abia de face
Vreo doi pitaci, și pielea ce tandru o-nvește
Ca o bășică udul, la om, la dobitoace,
E chiar prea multă carne și încă mai dospește

Aș da-o de pe oase, cu vreo custură boantă
Fărâma cu fărâma în ceea ce chiar mâine
Voi fi, țărână goală, de care nicio plantă
Nu-și va lega destinul ei putred, nici vreun câine

Oricât ar fi, sârmanul, de nemâncat, hiene
Atât de iubitoare de leșuri, și nici ele
N-ar vrea-o, dar atunci, nici oasele mirene
Nu mi-ar mai fi foloase, doar lest, ce temenele

Aș face-așa naintea icoanei plângăcioase
Amantă părăsită în căutarea altei
Femei cu ochii limpezi, dar necuviincioase
Și doldora de poftă din stirpea prea înaltei

Ipocrizii, balada mereu rescrisă-n graiul
Năierilor, peșcheșul dat morții în bulboane
Spre-a fi ades cântată când se servește ceaiul
Epavelor, și-acestea doar niște nimfomane

Doar niște hălci, chiar dacă din sărătura mării
N-a mai rămas nici fibră, zeișcă fericire
Așa cum voi fi însumi urcat în capul scării
Precum Ioan Scărarul, alt loc pentru zbicire

Că poate vreo bucată va fi scăpat, cât bobul
Și va veni iubita s-o mângâie, nebună
De teamă să n-ajungă dată la porci, în știobul
Ca un ocean, ce-așteaptă o ultimă furtună

având grijă să nu atingeți nici una din penele păsării.
Faceți apoi portretul arborelui
alegând cea mai frumoasă ramură
pentru pasăre
pictați de asemenea verdele frunzelor
și răcoarea vântului
lumina împetrișată a soarelui
și țărâitul insectelor din iarbă în căldura verii
și apoi așteptați ca pasărea să se decidă să cânte
Dacă pasărea nu cântă
este semn rău
semn că tabloul nu e reușit
dar dacă ea cântă este semn bun
semn că vă puteți semna pe tablou
Atunci smulgeți delicat
una din penele păsării
și vă scrieți numele într-un colț.

Tandrul și periculosul chip al iubirii

Tandrul și periculosul chip al iubirii
mi-a apărut într-o seară
după o lungă zi de vară
Nu-mi amintesc prea bine de era
acel vestit arcaș cu-a sa săgeată
sau harfa cu vibrația înceată
a unui icusit muzician.
Și mare lucru nu mai știu
dar am simțit durerea ascuțită
ca o săgeată-n inimă înfiptă
arsura unui foc atât de viu.

Dacă timpul s-ar putea cumpăra

Dacă timpul s-ar putea cumpăra
de la orice dugheană de mahala
n-ai mai găsi un negustor care să se plângă
de mersul prost al negustoriei
l-ai putea lua acasă
mai mult, mai puțin, după cum îți e chimirul
astfel că aceia mai avuți vor lua atâta că le va prisosi
doar știți cum se zice,
că trebuie să-ți umpli timpul cu ceva
de parcă ar fi un maț, iar tu, mușteriu, un cârnațar
și ei n-ar avea cu ce
astfel că ar lua calea bisericii
rugându-se pentru luminarea minții
ori pe cea a vreunui azil hăituit de gânduri de lut

s-ar putea cumpăra și de prin târguri
de la vreun marchitan oarecare
sau chiar de la poarta casei tale
pentru că se vor găsi destui care să bată ulițele
cum o făceau pe vremuri geamgii
cu structurile acelea de lemn în spinare
ori ca vânzătorii de icoane

ăștia erau, într-un fel, ca vânzătorii de indulgențe
de pe vremurile unor papi lacomi
îți vând icoana cu nu știu ce sfânt
îi zici între patru ochi ce metehne ai,
dacă ai preacurvit,
dacă ești bețiv,
dacă furi,
iar chipul acela imperfect
cu țeasta înțepenită într-un cerc auriu
gata, îți șterge totul, lăsându-ți cazierul curat
și-uite-așa se duce dracului legenda purgatorului
toți breslașii ăia de acolo trezindu-se,
nitam-nisam, șomeri

poporancele mai arătoase nu și-ar lua prea mult
la ce bun să trăiască două sute de ani
ca broaștele țestoase
dacă le-ar curge pieile și le-ar tremura genunchii
doar ca să meargă de cu zori la tămâiat
în orașele acelea atât de aglomerate numite cimitire
și unde soții lor și-ar putea schimba
între ei mormintele
așa cum viii își mai schimbă casele
iar ele s-ar trezi i-ar jeli pe alții
cu niște vorbe nepotrivite

la urma urmei niciun om cu scaun la cap
nu și-ar lua mai mult decât ar putea duce
ca orice produs
timpul trebuie să aibă și el un termen de valabilitate
se împute, se usucă, mucegăiește
iar dacă nu-l folosești până nu știu când
și neumplându-l cum se cuvine
degeaba îl mai ai

ar fi ca un obiect inutil uitat în cămară
și ți s-ar pune alătura în raclă când ar fi să dai colțul
doar ca să se facă loc după tine prin odăile
pe unde ți-ai lăsat amintirile
ca șerpui ori șopârlele pieile tocite de atâta viață

Arsura dragostei
ce doare încă așa târziu.

Duminică

Pe bulevardul Gobelins, la sfârșit de săptămână
O statuie de marmură mă conduce de mână
Astăzi e duminică, cinematografele sunt pline
Iar păsările în arbori privesc cine vine.
Sub pomii deși, în final de amiază
Statuia deodată mă îmbrățișează.
Mă opresc din mers, dau să plec, apoi preget -
Nimeni în jur... nimeni nu vede;
Poate doar micul orb ce ne-arată c-un deget ...

Traducere: Nicolae MUȘA

Gheorghe SECHEȘAN

Miruna Mureșanu:
Poeme de adormit moartea,
Timișoara, Editura Brumar, 2023

Într-o lume în care nu se mai citește aproape nimic, cartea de poezie a Mi-

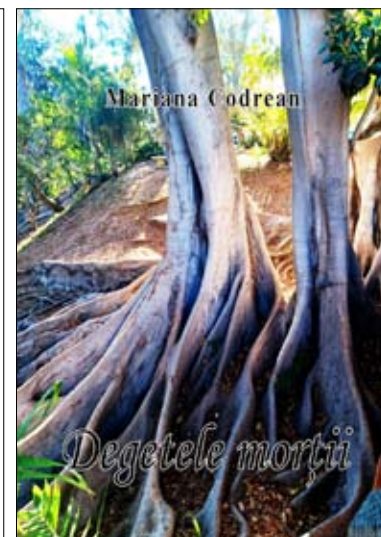
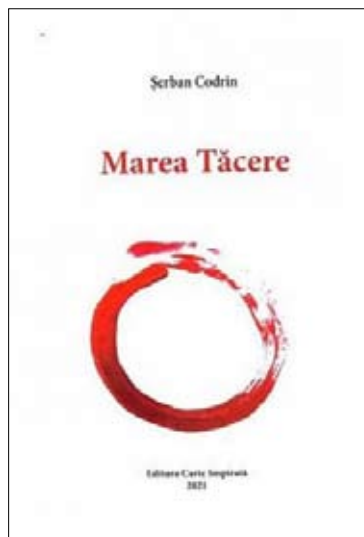
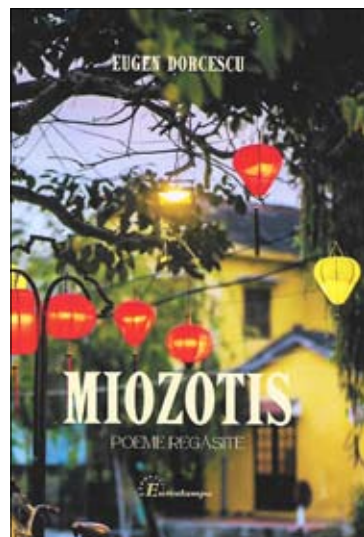
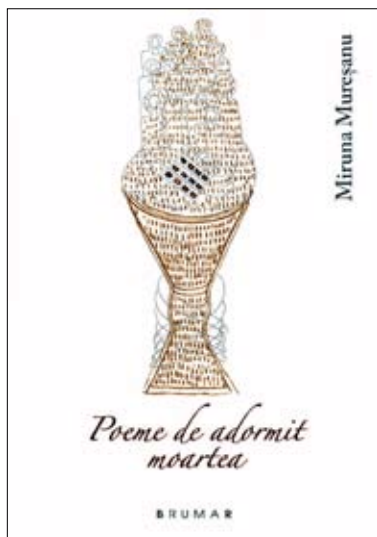
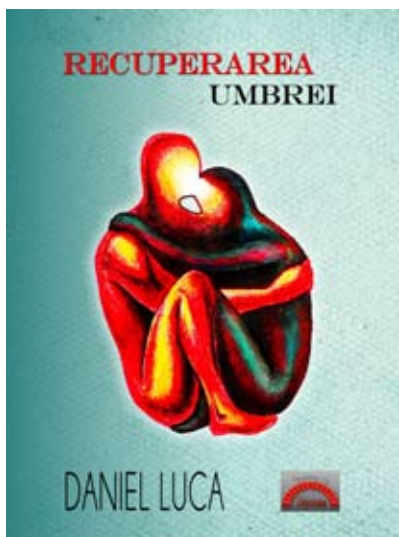
Lăsați cărțile să vină la mine!

tabilă post-modernă. O dovedește, de pildă, versul următor, care conține o definiție absolut extraordinară a poeziei: „*innobilând un manuscris al tăcerii*”. Fără să își propună, de altfel, acest lucru, poeta scrie în cel mai „post-modern” stil cu putință, dacă ne este îngăduită expresia, formula prin care, însă, transmite un fond plin de sensibilitate, de sentiment, de empatie: „*care-n zadar exersează lirismul/ în pagina plină de visuri străine// pe care nu știi dacă le mai trag după mine// sau ele mă-ngroapă fără să vrea între rime.*”

tinet”. Și totuși. Nici chiar conștiința nimicniciei omenești, nici amărăciunea unei vieți trăite în multe eșecuri nu îl va determina pe om să renunțe la visul oricărei existențe – marea iubire: „*După o viață/ cu nopți albe amarnic/ și zile negre/ visezi încă – același vâsc/ aducător de noroc.*” Altfel, „starea de normalitate” a omului, ce transpare din haiku-urile autorului, este aceea de singurătate, „coexistând” cu golul și nimicul: „*Un bărbat singur/ Și o femeie privesc/ luna coborând/ peste orașul unde/ nu se întâmplă nimic.*”

Mariana Codrean:
Degetele morții, Giroc,
Editura Castrum de Thymes, 2023

Mariana Codrean prezintă, pentru început, în volumul apărut de curând (*Degetele morții*, Giroc, Editura Castrum de Thymes, 2023), o imagine absolută a morții: „*Cu trupul de sticlă,/ mă aștepta noaptea în prag.*” (*Mireasa timpului*). Omul apare, în acest univers poetic, ca o ființă fragilă, temătoare, friabilă și extrem de vulnerabilă în fața morții: „*Pășeam încet./ de teamă să nu lovesc tăce-*

runei Mureșanu (*Poeme de adormit moartea*, Timișoara, Editura Brumar, 2023) vine să contrazică această orientare spre *prostovizare* a planetei. Volumul se citește pe nerăsuflăte, cu nesaț, cu plăcere. Poezia Mirunei Mureșanu dă impresia că ascunde mult mai multe decât spune. Există un halo de tăcere în jurul cuvântului, pe care cititorul empatic cu un astfel de discurs nu doar că îl descoperă, dar îl și decodează. Marele atu al cărții de poezie este **sentimentul**. Iată că se poate (o dovedește în mod strălucit autoarea) să faci poezie cu un astfel de discurs într-o mână, iar în alta cu „regulamentul” optzeciștilor. Poate părea o „prostie critică” afirmația că Miruna Mureșanu scrie una dintre cele mai frumoase poezii despre moarte, dar lucrurile chiar așa stau, iar cititorul avizat își va da seama foarte repede de acest lucru, chiar din titlu: „*Încât moartea foarte aproape de mine/ își trăiește mai departe propria moarte.*” Recunosc cu umilință că, de-aș fi nutrit cea mai mică speranță a „emiterii” unor astfel de versuri, aș fi abandonat cu multă bucurie și critică, și folclor, și antropologie, și proză, și dramaturgie, și tot. Poeta nu este, însă, deloc „zgârcită” cu astfel de formulări absolut memorabile, care îți rămân adânc săpate în suflet și în ființă: „*bunica îmi repeta de multe ori când-va/ ținându-mă pe brațele ei ude de ploaie/ că moartea nu doare*”. Trebuie să remarcăm însă (și) faptul că nu întotdeauna în discursul Mirunei Mureșanu, poezia este „atât de frumoasă”, pentru a ne exprima astfel. Ea devine, alteori, un izvor de depresii, ceea ce, să recunoaștem, pentru omul contemporan (care atrage depresia precum gravitația Pământului merele căzute din pom) nu este deloc un motiv de bucurie: „*și numai rigor mortis poate să-mpartă lumii depresii*”. Mai mult, chiar, în imaginarul poetic al autoarei (altfel foarte animat, neașteptat și deloc monoton), moartea nu ezită, chiar, să inițieze „atacuri” (mai mult sau mai puțin subtile) asupra ființei umane: „*moartea încearcă atunci să-mi viziteze memoria*”. Trebuie neapărat să o spunem, Miruna Mureșanu este, dincolo de motive și teme, o veri-

Șerban Codrin:
Marea tăcere, București,
Editura „Carte inspirată”, 2021

Personal nu sunt adeptul *haiku*-ului, al oricărui gen de poezie „născut” și venit de pe alte meleaguri (rubaiul, de pildă, ar intra în aceeași categorie), și asta deoarece un anumit tip (irepetabil) de civilizație, cultură și religie (înțeleasă în sens larg, firește) le-a generat. Extrapolând (poate un pic prea răutăcios), ce ați zice de niște *doine* scrise de micuții japonezi, ori de iranieni, urmașii persanilor? Exagerez, firește, *haiku*-ul a făcut carieră în Europa, și chiar în România, și nu de azi, de ieri. Rămân însă la părerea mea, ceea ce nu înseamnă că nu pot aprecia un volum ca al lui Șerban Codrin, intitulat *Marea tăcere*, și apărut la București, Editura „Carte inspirată”, în 2021. Autorul nu ezită să transfere formula poetică milenară în sensibilitatea poetului modern, lansând chiar și... o **ars poetica**: „*Sacrificați-l/ când păsările cântă/ printre frunzișuri/ arbore învrednicit/ a deveni vioară.*” Firește, dragostea nu putea lipsi dintr-o poezie care ambiționează fulgerarea, prin verbul omnesc, a divinului în existență: „*Ce năzdrăvană/ este în lung și în lat/ dragostea noastră/ e un verde infinit/ în coliba de ierburi*”. Ea poate fi însă nu doar un verde divin și infinit, ci și de o tristețe omenească, vecină cu resemnarea: „*Numai cinci rânduri/ ți-aș trimite odată/ cu resemnarea – ne-nstrăinează un cer/ de stele căzătoare.*” Senzualitatea este o dimensiune a dragostei pe care noi, europenii, în falsa noastră pudibonderie, am trimis-o la coșul de gunoi al lirismului și al poeziei, numai că Șerban Codrin o repotează, într-o imagine poetică memorabilă: „*Te văd cum te dezbraci/ parfumul portocalei/ până la piele/ apoi îl sfășii între/ dinții sălbatic de albi*”. Dragostea, viața, moartea devin sinonime în instantaneele pe care le reprezintă viața fiecăruia dintre noi: „*Cu totul singuri/ ne jucăm de-a dragostea/ printre florile de câmp/ de undeva ni-i martor/ un fulger fără*

Daniel Luca:
Recuperarea umbrei,
Giroc, Editura Castrum de Thymes

Recentul volum al lui Daniel Luca (*Recuperarea umbrei*, Giroc, Editura Castrum de Thymes, 2022) debutează cu o imagine de tip haiku, prin care se sugerează ideea că moartea, sacrul, divinul tot așteaptă ființa să se întoarcă la originile sale sacre: „*umbra te va aștepta/ tăcută pe scaun/ întoarcerea amuletei.*” (1) Este de consemnat și prezența poeziei de dragoste (altfel, mai rară), în „rețetarul” poeticii nouăzeciste) scrisă într-un registru, să-i spunem „frumos”, chiar dacă aceasta contravine flagrant regulilor și canoanelor impuse mai ales de către optzeciști și preluate, apoi, de generația următoare. Ne aflăm, în fapt, în fața unui „proces” de rescriere a poveștii, „reconstrucție” în care apare, de această dată, dorința: „*Trag caleașca la scară/ întind o mână/ condurul alunecă/ în palma-mi/ rătăcit/ se-ascunde-ntră degete/ vizitiu pierdut în pleoapele tale/ șoptesc viselor/ bidiviului/ să te poarte la balul/ unde doar noi doi suntem invitați/ și condurul inel/ suspinând de dorul piciorului fierbinte/ cu lacrimi nesățioase / de zăpadă.*” (2) Daniel Luca face parte din tagma (rară) a celor care nu uită, nu își îngroapă trecutul în dunele pustii ale subconștientului (sau, am spune, mai degrabă, ale inconștientului), el „strecoară” în prezent câte o picătură (amară și cinică) de trecut, pentru a ne reaminti cine suntem și prin ce am trecut, ca ființe, în primul rând: „*Niciun taxi în parcare/ pun gps-ul/ mașina miliției/ mă ajunge din urmă/ hai cu noi/ mă invită zâmbind/ pe banca din spate*”. (3) Printr-un tablou suprarealist pe care l-am defini, pur și simplu, ca dureros, Daniel Luca ne înfățișează o ipostază apocaliptică a vieții noastre de azi, în care existența a devenit o monedă calpă, lipsită total de orice valoare: „*Mă-ncearcă/ o răceală/ tușesc/ scuip cuie/ șuruburi/ șaibe/ piulițe/ (...) sala de așteptare e plină ochi/ ambulanță după ambulanță/ palele elicopterului/ aruncă suferinzii în tomberon.*”

rea”/ (*Mireasa timpului*). Există și imagini absolut memorabile, cum este aceea a lumii de dincolo, ori a mamei trecute în lumea îngerilor: „*Prin colțul de vis,/ măicuța sărută un înger*” (*Mireasa timpului*). Chiar și dragostea devine, în viziunea Mariane Codreanu, neputincioasă în fața morții: „*tu, în genunchi, adunai clipele*” (*Mireasa timpului*). Religia, dragostea, sentimentul (re)devin păcate de neiertat în fața Divinului: „*Am fost părăsită de Dumnezeu, îngerii vin pe scara de păcate*” (*Sfântă Noapte*). Întregul volum este, de altfel, o „țesătură” de „povești” apocaliptice despre sfârșitul lumii personale, odată cu eșuarea destinului propriu, deznodământ care nu rămâne însă fără urmări în plan cosmic: „*Un înger de bronz îmi sărută pieptul,/ Ghearele de sânge îmi îneacă amintirea./ Luna, privindu-mă cu milă,/ a uitat să mai respire...*” (*La marginea infinitului*). Timpul apare, în aceste condiții, ca un dușman al ființei: „*Mă nasc ținând în brațe glezna timpului, / Un fior îmi rănește tăcerea*” (*Trandafirul moare*). Atu-ul acestei poezii este că se pot construi versuri superbe chiar și din ideea de păcat ori din amintirea de cenușă a miracolului primordial: „*Natura răstignită de îngeri fără glezne,/ Cu părul împletit se închină în noapte cerul/ Fecioarelor ce poartă în pântec amintirea*” (*Sărut pleoapele domnului*).

Am mai primit la redacție:

- Ion Mureșan: „Introducere în poezie”, Editura Bistrița, 2023.
- Dumitru Augustin Doman: „Omul cu drujba roșie și alte povestiri”, Limes 2023;
- Vasile Proca: „Funeralii pentru ghețari”, Editura Ateneul Scriitorilor, 2022;
- Ioan Barb: „Emigrând din altă singurătate”, Editura Neuma, 2023;
- Elena Ilash: „Patruzeci și cinci de inimi îmi bat în piept”, Editura Grinta, 2023;
- Valeria Bilț: „Dinamica fericirii”, Editura Ecou Transilvan, 2023;
- Adrian Marcu: „Singurătățile unei femei frumoase”, Editura Cartier, 2023;
- Vicu Cojocaru: „Poeme de cișec amare”, Editura Giroc, 2023;
- Marian Apostol: „Sindromul Reșița”, Editura Hoffman, 2023.

Tereza Stejskalová

Plângând

Când dormi, simți că ai 30 de ani, când te trezești ai 300. Un coșmar cumplit.
Când dormi, simți că ai 300 de ani, când te trezești ai doar 30.
Un coșmar cumplit.

Cică poți avea totul
Dar nu-i adevărat
Întotdeauna trebuie să sacrifici ceva
Și până la urmă nu rămâi cu nimic

Poate că nu dormi suficient
Sau ai o conștiință vinovată
Nu ești cu cine vrei să fii
Ești cu cine nu vrei să fii
Sau ai pierdut un tren pe care nu-l vei mai prinde
niciodată
dar poate că nici nu trebuia să-l prinzi

Te străduiești
Dar ce-ți iese nu te convinge
Pur și simplu ești insuficientă și ființa
nu-ți ajunge pentru asta

Totuși te străduiești atât de mult să fii ok
În fond, ești absolut ok!

Îți depășești limitele, îți înăbuși furia,
te străduiești să-ți reprimi agresivitatea
Te străduiești să ai răbdare, chiar dacă
ai prefera să răscolești și să dezgropi totul

Totuși nu este permis să folosești
cuvinte murdare

Lucrezi în tramvai și-n autobuz
Lucrezi în pat în loc să faci sex
Aștepti să îți se prepare o cafea to go, dar gândul ți-e nu-
mai la ce ai de făcut, la ceea ce nu apuci să faci

Ți-e îngrozitor de frică
Dar chestia asta nu trebuie să se vadă

Ești atât de obosită, încât asta nici măcar nu mai este o temă de discuție
Oare așa ar trebui să fie toată viața?

Îți sacrifici munca
Îți sacrifici copilul
nu mai ai parte nici de una, nici de alta

Cât timp voi fi aici?
cat va dura asta?

Nu ai voie să spui: V-ați căcat pe voi!
Ei te exploatează și tu îi exploatezi pe alții – e un cerc vicios

Îți petreci timpul cu oameni cu care nu vrei să ți-l petreci
Vorbești despre lucruri care nu te interesează
Faci în fiecare zi, iar și iar, aceleași milioane de lucruri

Te închizi în toaletă când nu mai știi încotro s-o iei
Urășți rețelele sociale, de ce a trebuit să citești asta?

Oameni străini îți tot spun ceva, te sfătuiesc, te avertizează, dar parcă ar vorbi
într-o limbă străină, pur și simplu nu reușești în niciun fel să te conectezi cu ei

Toată lumea pare să te înțeleagă, dar nu te înțelege nimeni, în afară de cei care,
ca și tine, stau prost cu tot ce se poate
și nu te amuză să vă confirmați unii altora disperarea

Faci o mulțime de lucruri care nu-ți plac și te simți vinovată că nu-ți plac

Oriunde te-ai afla, ești un element care deranjează, doar că uneori oamenii sunt
prea politicoși pentru a ți-o spune

Nu mai ai dreptul la propriile tale emoții, nu te mai poți exprima liber
Nu ai dreptul să te înfurii, nu ai dreptul la propria ta furie

Nu ai dreptul să te enervezi

Ai vrea să faci atât de multe, să ai multe proiecte,
dar de fapt nu vrei să faci nimic
Fiindcă, în fond, la ce folosesc proiectele

Oboseala nu se poate povesti

Și așa, când trebuie să mergi undeva, ajungi cu totul în altă parte,
Pentru că ești atât de obosită și zăpăcită, încât nu verifici unde merge trenul ăla

Ești sănătoasă, poate că ai și copii sănătoși, așa că n-ai dreptul să te plângi
Ba nu, ai dreptul să te plângi
Cine știe prin ce ai trecut, prin ce treci, nimeni nu știe

Tu nu mai alăptezi? Tu încă mai alăptezi?

Burta aia a ta – Tu faci gimnastică dimineața? Tu nu faci gimnastică dimineața?

...Tu ai citit chestia asta? Tu încă n-ai citit chestia asta?

Unde erai când nu erai aici ca să faci una sau alta...?

Îmbătrânești, ești obosită de toate astea

De cele mai multe ori nu ai bani și Dumnezeu știe
cât vei mai putea rămâne în acel apartament

Asta înseamnă maturitatea

Asta înseamnă criza vârstei de mijloc

De furie, ai spart odată o ușă de sticlă
și până în ziua de azi n-a reparat-o nimeni
Ți-ai aruncat mobilul în veceu, așa că acum
mai ai doar unul cu butoane

Stai în autobuz și toată lumea se uită prin tine
de parcă ai fi din sticlă

Te uiți la propria-ți burtă
și pur și simplu nu o recunoști
Lumina artificială este milostivă, lumina zilei
este un dușman

Te certți cu șoferul de autobuz, apoi scrii
o plângere, deși numai de asta n-ai timp

Nu ești genul de lider, încerci în primul rând să
supraviețuiești

Nu ieși în evidență prin nimic,
nici copiii tăi nu ies în evidență prin nimic.
Nu ești deosebită, ești la fel ca toți ceilalți,
și copiii tăi sunt la fel ca toți ceilalți.

Tai ce este scris pe nesfârșitele liste cu lucruri de făcut
le arunci și te simți mai bine

Trebuie să fii recunoscătoare că ți-au oferit oportunitatea asta
Dar nu vrei să fii recunoscătoare și nici nu vrei oportunitatea lor
Dar, pe de altă parte, ai nevoie de ea
Ai nevoie totuși să te mai sune din când în când, ca să nu te uite
Așa că îți dai mereu singură peste picioare
Într-un final afli că ești singura care muncește moca
Dar preferi să nu vorbești despre asta și, de fapt, nici nu vrei să recunoști
Poate că tu ți-o poți permite, dar alții nu

Nu mai vorbești cu nimeni

Vă rog, îmi faceți o reducere dacă simt că împlinesc 300 de ani?

Uneori te simți ca o seră,
ești complet transparentă, un prezent fără trecut și viitor.

* * *

Tereza Stejskalová este curator și critic de artă. Din 2015 lucrează în filiala pragheză a Inițiativei Tranzit. În perioada 2012-2015 a condus secțiunea de artă a cotidianului cultural A2 și colaborează în continuare la platforma web A2alarm. A fost membră a grupului P.O.L.E. În 2014 a primit Premiul Věra Jirousová pentru critici consacrați. Munca ei este caracterizată de o abordare interdisciplinară, ea dedicându-se criticării condițiilor socio-politice ale producției culturale și concentrându-se pe arta și teoria activistă și implicată social, inclusiv pe aplicarea perspectivelor feministe din gândirea postcolonială. A absolvit studii universitare în domeniile Studii Africane și Studii Engleze și Americane. Și-a încheiat studiile de literatură engleză și americană cu disertația *Bartleby the Scribe in Contemporary Culture* (2017), în care analizează nuvela lui Herman Melville ca pe o referință frecventă în domeniul criticii literare și al literaturii contemporane, al artei, al teoriei politice și al filosofiei. Încă din 2011 a pregătit o expoziție în care această personalitate a lumii literare a reprezentat obiectul lucrărilor artistului francez Étienne Chambaud și ale grupului de artă parizian Claire Fontaine (Scribul Bartleby, Galerie etc. Praga)

Prezentare și traducere:
Mircea Dan DUȚĂ

ISSN 2069 - 1645

Revistă a

Unirii Scriitorilor din România,
editată de AL LUGOJPRESS SRL,
cu sprijinul sponsorilor și al SIP Timiș

Director: **Nicolae SILADE**
(actualitatealiterara@yahoo.com)

Redactori: **Gheorghe SECHESAN,**
Adriana WEIMER, Nicoleta CRĂETE,
Elisabeta BOȚAN, Veronica BALAJ,
Romeo Aurelian ILIE, George MOTROC,
Constantin STANCU, Mircea Dan DUȚĂ,
Ionel BOTA, Constantin-T. STAN
Redactor șef: **R. V. GIORGIONI** (rvgiorgioni@yahoo.com)

Adresa redacției:

Lugoj, str. Nicolae Bălcescu 6
Telefon: **0744-575-853**

Adresa internet: **actualitatealiterara.ro**

Cărțile se primesc pe adresa redacției, iar materialele
pe e-mail: **actualitatealiterara@yahoo.com**

Revista se găsește în librăriile și chioșcurile
de ziare din Lugoj, Timișoara, Reșița, Librăria
Cartea Românească Iași și la sediul USR București